

КОНСПЕКТИ ЛЕКЦІЙ З МЕТОДИКИ МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Для студентів 2-го курсу педагогічного факультету спеціальності
«Дошкільна освіта»

Розробник – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фахових
методик і технологій початкової освіти Барило С.Б.

Тема № 1. Предмет і основні завдання методики музичного виховання

ПЛАН

1. Значення музичного виховання для дітей дошкільного віку.
2. Предмет та основні завдання методики музичного виховання.
3. Взаємозв'язок музичного виховання навчання і розвитку.
4. Характеристика системи музичного виховання.

Основні поняття: музичне виховання, музичний розвиток, навчання музики, завдання музичного виховання, система музичного виховання.

Музичне мистецтво – один з наймогутніших засобів виховання, з допомогою якого здійснюється формування особистості. Його сила – у впливі на почуття як дорослих так і дітей, особливо дошкільного віку. Враження дитини від перших звуків музики часто залишаються на все життя. Тому використання музики як засобу виховання дітей є одним з найважливіших завдань у дошкільних закладах.

Музика як вид мистецтва істотно впливає на становлення особистості у дошкільному віці. Вона збагачує почуття та уявлення дитини, сприяє виробленню вміння відчувати ритм та мелодійність твору, формуванню здатності адекватно реагувати на них своїм голосом та рухами, розвитку інтересу до різних музичних інструментів та бажанню на них грати.

Мета вихователів і музичних керівників дитячих садків – виховувати засобами мистецтва любов до прекрасного, впливати на почуття, мислення дитини, її характер і волю, сприяти свідомому сприйняттю дійсності. Заняття музикою в дитячих садках – складова частина всебічного виховання дітей.

Найбільш ефективно музичне виховання здійснюється в процесі практичної діяльності дітей. Тому вихователі повинні розвивати творчі здібності дошкільників під час занять різними видами музичної діяльності.

Виховання засобами музики відбувається на музичних заняттях, у години дозвілля, під час самостійної діяльності дітей. Особливе місце у виховній роботі з дошкільниками належить святам, під час проведення яких поєднуються різні види мистецтв: музичне, образотворче та художнє слово. Барвисте оформлення приміщень, світлові ефекти, яскраві костюми – все це викликає у дітей радісні переживання, почуття захоплення і задоволення.

Музичне виховання – органічна складова частина всього навчально-виховного процесу в дитячому садку. Музика входить також до інших видів навчально-виховної роботи, таких як розвиток мови, ознайомлення з природою, образотворча діяльність (малювання, ліплення), гімнастика, фізкультура, рухові ігри.

Багато письменників, композиторів, музикознавців, педагогів і психологів підкреслювали, що роботу по музичному вихованню, навчанню і розвитку необхідно вести систематично, що вона повинна бути складовою частиною тієї діяльності, яку ведуть педагоги по вихованню всебічно і гармонійно розвинутої особистості.

Предмет музика в дитячому садку органічно поєднує в собі такі доступні дітям види музичної діяльності, як слухання музики, співи, рухи під музику та гру на дитячих музичних інструментах. Уважається, що широке і повсякденне залучення дітей до різноманітних видів музичної діяльності – обов'язкова умова розвитку в них творчих та музичних здібностей креативності. Тому головною особливістю сучасних програм розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля», «Я у світі», «Веселкова музикотерапія» та ін., є комплексний підхід до організації та проведення музичних занять та інших форм роботи з музичного розвитку у дитячому садку. Цей підхід створює передумови для розв'язання двох взаємозв'язаних завдань:

1) використання різноманітних видів доступної дітям діяльності (предметна, зображувальна, мовна), під час проведення музичних занять з використанням різноманітних ігор;

2) широке впровадження навичок та вмій, набутих дітьми під час музичного виховання з метою їх удосконалення, не тільки в зміст різних занять, а й у побут дітей.

У процесі музичного виховання активно розвивається мислення дітей, розширюється кругозір, поглиблюється розумовий, моральний, естетичний та фізичний розвиток дошкільників.

Музика розвиває дітей розумово. Окрім різноманітних відомостей про музику, які мають пізнавальне значення, бесіда про неї включає характеристику її емоційно-образного змісту. Словниковий запас дітей збагачується новими образними словами і виразами, що характеризують настрої, почуття, які передаються у музиці.

Впливаючи на почуття і думки дітей музика формує їх моральне обличчя, сприяє емоційному пізнанню оточуючого середовища, допомагає його перетворенню, зміні. При допомозі своєї емоційної мови музика діє на почуття, впливає на світогляд дитини, направляє і змінює його, виховує загальну та музичну культуру, художній та музичний смак, формує особистість дитини. Різноманітний зміст музичних творів обумовлює розвиток фантазії, уяви, уваги, музичних та творчих здібностей. Сприйняття музики вимагає від дітей зосередженості, співпереживання, кмітливості, тобто воно тісно пов'язане з розумовими процесами. Діти дослухаються до звучання, порівнюються схоже і різне звучання, відзначають характерні смислові особливості художніх образів, вчать розумітися на структурі твору. Крім того музика має велике пізнавальне значення. В ній відображені життєві явища, які збагачують дошкільників новими уявленнями.

Музика надзвичайно сильно розвиває емоційну сферу дитини. Емоційний відгук на музику – одна з найголовніших музичних здібностей,

яка пов'язана з розвитком емоційного відгуку в житті. З вихованням таких якостей особистості як доброта, вміння співчувати іншим людям тощо.

Музика, яка сприймається голосовим рецептором, діє на загальний стан всього організму дитини, викликає реакції, пов'язані із зміною кровообігу, дихання. Співи розвивають голосовий апарат, поліпшують мовлення, сприяють виробленню вокально-слухової координації. Правильна поза під час співу регулює і поглиблює дихання. Заняття ритмічними рухами, танцями поліпшують поставу, сприяють виробленню у дітей пружності та координації рухів, спритності, виробляють чіткість ходьби та легкість бігу.

Таким чином, заняття музикою сприяють загальному розвитку особистості дитини. Взаємозв'язок між усіма сторонами виховання складається в процесі різноманітних видів і форм музичної діяльності. Емоційна чутливість до музики і розвинений музичний слух у більшості дошкільників дають змогу в доступних формах відгукуватися на добрі почуття і вчинки, допомагають активізувати розумову діяльність і, постійно вдосконалюючи рухи, розвивають дітей фізично.

2

Предмет методика музичного виховання є частиною дошкільної педагогіки, яка в свою чергу є складовою частиною системи педагогічних наук. Разом з тим, це самостійна наука (предмет), яка вивчає закономірності музичного виховання навчання, розвитку дітей дошкільного віку і базується на основних виховних та дидактичних принципах педагогіки. Як самостійний навчальний предмет ММВ має свої специфічні принципи, методи та методичні прийоми, з допомогою яких і на основі яких здійснюється музичне виховання, навчання та розвиток.

Музичне виховання в дитячому садку, яке є основою ММВ, передбачає ознайомлення дітей з доступними для їхнього сприйняття основними видами музичної діяльності та певними музичними творами.

Об'єм необхідних знань, умінь і навичок, які діти повинні засвоїти, визначений діючими програмами.

Музичне виховання, навчання й розвиток дітей у дошкільних навчальних закладах здійснюють музичний керівний, вихователь, а також методист та завідувач. Так, як вихователь найбільше часу проводить з дітьми і, знаючи найкраще кожную дитину, має можливість включати музику в їхнє повсякденне життя. Саме вихователь повинен добре знати діючу програму з музики, її зміст, завдання, по проханню дітей або по своїй ініціативі вміти заспівати пісню, провести музичну гру, показати певні танцювальні рухи, застосовувати музику в процесі інших занять, допомагати музичному керівнику в проведенні музичних занять свят і розваг.

Музичний керівник, в свою чергу має мати музичну освіту, володіти ММВ, грою на основному музичному інструменті та на дитячих музичних інструментах, вміти співати, танцювати, організовувати музичні ранки і різні види розваг, проводити роботу з батьками.

Отже, зміст музичного виховання в дитячому садку включає в себе:

- 1) завдання музичного виховання у кожній віковій групі по всім видам музичної діяльності;
- 2) програмовий репертуар з усіх видів музичної діяльності;
- 3) програмові вимоги (що діти повинні знати й уміти на кінець року);
- 4) організаційні форми роботи з музичного виховання;
- 5) основні принципи, методи та методичні прийоми для кожної вікової групи.

Мета музичного виховання у дошкільному закладі полягає в формуванні у дітей основ музичної і загальної культури, духовне становлення і розвиток особистості.

Виходячи з цього, перед вихователями та музичними керівниками ставляться певні завдання, які вони повинні вирішувати в процесі музичного виховання, навчання та розвитку дітей дошкільного віку.

Основні завдання для кожної вікової групи викладені в програмі, а в загальному вони такі:

1. Виховувати інтерес до музики, ознайомлюючи дітей з різними за жанрами, стилями, тематикою музичними творами.
2. Розвивати музичні здібності: музичний слух, музичну пам'ять, мелодійний слух, ладове чуття, відчуття ритму, музикальність, творчість, креативність та обдарованість дітей.
3. Виховувати здібність сприймати, відчувати і розуміти музику, проявляти емоційний відгук на музику.
4. Формувати основи музичної культури, музичного смаку.
5. Навчати і розвивати вокально-хорові, ритмічні навички, добиваючись простоти, природності й виразності виконання музичних творів.
6. Навчати грі на дитячих музичних інструментах та елементарних основ музичної грамоти.
7. Розвивати творчу активність в усіх доступних дітям видах музичної діяльності, формувати самостійність, ініціативу і прагнення застосувати набуті знання, уміння й навички в повсякденному житті.
8. Підтримувати у дітей бажання слухати музику, емоційно на неї відгукуватися, розповідати про неї.
9. Розвивати за допомогою музики мислення й творчу уяву.
10. Спонукаючи дітей самостійно визначати настрій, характер музичного твору, засоби музичної виразності.
11. Удосконалювати вміння слухати музику, розрізняти її інтонацію, мелодію, змістове наповнення.
12. Вчити слухати та диференціювати тембри музичних інструментів.
13. Вправлятися в умінні визначати жанрову належність музичного твору.
14. Формувати здатність створювати музичний образ.
15. Розвивати бажання та вміння втілювати у творчих рухах настроїв, характер музичного образу, підтримувати бажання дітей передавати

настрій музичного твору в малюнку, театральному дійстві, літературній творчості.

Перелічені завдання спільні для всіх вікових груп. Але можливості їх здійснення на кожному віковому етапі різні. Тому педагоги втілюють їх у життя з урахуванням рівня розвитку дітей у кожній віковій групі.

Завдання музичного виховання дітей стосуються всього дошкільного віку. На кожному етапі розвитку вони видозмінюються й ускладнюються залежно від вікових та індивідуальних особливостей дітей.

Програмовий репертуар з кожного виду музичної діяльності закладено в існуючій програмі, так само як і вимоги.

3

За дошкільний період діти проходять великий шлях розвитку. Дитина дошкільного віку з великою охотою і задоволенням включається в світ музики: наспівує, танцює, бігає, грає в музичні ігри. Але вона ще не володіє музичними вміннями і навичками, а тільки включається в цей процес. Виконання дитини недосконале і приблизне. В основному музика викликає емоційно-позитивний стан організму. Поступово, під впливом дорослих (насамперед вихователя і музичного керівника) у дітей появляється досвід музичної діяльності. Формується музична пам'ять, музичний слух, і відповідно виникає здібність музичного навчання. Психологами встановлено, що приблизно на четвертому році життя у дітей з'являється звукова чутливість, але голоси ще слабкі і нерозвинуті, дихання неорганізоване, слабо налагоджена координація між слухом і голосом. Діти погано орієнтуються у просторі під час рухів, ігор і танців, їхня музична діяльність дуже скромна. Цілеспрямований відбір музичного репертуару, застосування відповідних методів і прийомів, системність подачі знань дітям допомагають їх музичному розвитку. У 5-6 років діти вже свідомо сприймають музику. Налагоджується координація між слухом і голосом, диференціюються слухові уявлення. Систематичні заняття різними видами музичної діяльності сприяють розвитку музичного

сприйняття. Емоції, викликані музикою, стають більш стійкими, інтереси – більш міцнішими.

У результаті систематичного навчання у дітей розвиваються музично-творчі здібності, вдосконалюються музично-ритмічні та вокально-хорові навички. Музичний розвиток і навчання безпосередньо пов'язані між собою. І, звичайно, музичне виховання, включає в себе і розвиток і навчання, не можна виховати у дітей музичний смак, музичну культуру, культуру почуттів без навчання і розвитку. Ці поняття взаємопов'язані.

Сучасні педагоги вважають, що правильно та доцільно організоване музичне виховання сприяє розвитку розумових і творчих здібностей дітей, і часто й їхній корекції.

Музичний розвиток – це результат музичного виховання і навчання, в сою чергу він допомагає всебічному розвитку особистості, її естетичному, розумовому, моральному і фізичному вдосконаленню. Слід відмітити, що ММВ дітей розглядає процес музичного розвитку з позицій педагогіки і психології і опирається на теоретичні основи естетики.

Музичне виховання, яке включає в себе розвиток і навчання, у сучасному навчальному дошкільному закладі неможливий без урахування основних принципів гуманізації. Музичний керівник, як і вихователь, повинен виявляти повагу до особистості дитини, увагу й підтримку, незважаючи на те, має вона вміння чи ні, вправно виконує рухи чи незграбно, чисто інтонує чи ні, адже емпіричний досвід, що формується в дошкільному віці – насамперед емоційний. З цього випливає, що педагогам-дошкільникам потрібно бути готовими виявляти гнучкість у доборі змісту та методів педагогічного впливу, пристосовуватися до особливостей дитячого розвитку у фронтальній та індивідуальній формах роботи. Наприклад, ігри, спрямовані на розвиток музичного слуху (тембрового) розраховані на вікові можливості дітей молодшого дошкільного віку, тому їх виконують на заняттях або розвагах групою саме

цього віку. Однак їх можна використати для індивідуальної роботи за старшими дошкільниками, які несистематично відвідують дошкільний заклад. Так дорослі допоможуть дитині просуватися у своєму розвитку в зручному для неї темпі.

Таким чином можна сформулювати визначення музичному розвитку, вихованню і навчанню.

Музичний розвиток – це результат формування дитини в процесі активної музичної діяльності.

Музичне виховання – це цілеспрямоване, послідовне, систематичне формування особистості дитини шляхом впливу музичного мистецтва, це формування інтересів, потреб, здібностей, естетичного відношення до музики.

Музичне навчання – це оволодіння дітьми елементарними знаннями, уміннями, навичками з музики під керівництвом вихователя і музичного керівника, це складний виховний процес, в якому педагог допомагає накопичити музичний досвід, набути елементарні відомості з музики, а дитина активно засвоює його.

Надзвичайно важливо, в процесі музичного виховання, навчання і розвитку враховувати індивідуальні особливості дітей, а також психологічні особливості, притаманні кожній віковій категорії.

4

Музичне виховання починається з самого раннього дитинства – в сім'ї, дитячому садку і продовжується у школі. Органи народної освіти створюють добрі умови для всебічного музичного виховання, створюють контроль за наступністю і послідовністю в роботі з цього напрямку дошкільних і шкільних установ. Школа зацікавлена в тому, щоб діти прийшли в перший клас з доброю музичною підготовкою, на основі якої можна продовжувати роботу по музичному вихованню.

Система музичного виховання є частиною системи естетичного виховання, яка розроблена на основі теорії і методичних принципів

педагогіки, психології, анатомії, фізіології, етики, естетики і музикознавства.

З урахуванням сучасного рівня теорії і практики музичного виховання визначаються завдання музичного виховання дітей, види і форми музичної діяльності, методичні прийоми навчання на заняттях, характеризуються шляхи музичного розвитку дітей в повсякденному житті, встановлюються програмові вимоги по віковим етапам розвитку.

Система музичного виховання допомагає збагаченню духовного світу дитини, передбачає ознайомлення з доступними для їх сприйняття музичними творами, навчання співу, музично-ритмічним рухам, грі на дитячих музичних інструментах.

Система музичного виховання передбачає введення на всіх спеціальностях педагогічних вузів (училищ, коледжів, інститутів) предмету ММВ, який вивчаєте і ви.

Контроль за проведенням музичного виховання в дитячому садку здійснює методист і завідувач дошкільним закладом, а також районні і міські методичні кабінети, які спрямовують цю роботу на місцях. Безпосереднє музичне виховання, навчання і розвиток дітей в дошкільних закладах здійснюють музичні керівники, які має мати відповідну музичну освіту, а також вихователі, які працюють безпосередньо з дітьми в кожній віковій групі, і також повинні знати основи музичного розвитку дітей та володіти елементарними навичками з методики музичного виховання.

Система музичного виховання в дитячому садку включає в себе залучення дітей до таких видів музичної діяльності як слухання музики, спів, музично-ритмічні рухи, гра на дитячих музичних інструментах через основні форми музичного виховання. навчання і розвитку, якими є музичні заняття (основна форма), базується на обов'язкових програмових вимогах, які складені з урахуванням вікових особливостей дошкільників. Це форма навчального процесу, в якому беруть участь одночасно всі діти певної

вікової групи. Вони колективно співають, слухають музику, танцюють, виконують вправи під музику, грають в музичні ігри та на дитячих музичних інструментах. Така форма організації музичного виховання вважається найбільш ефективною.

Заняття проводяться відповідно до програми по всім видам музичної діяльності. Організація занять визначається віковими особливостями розвитку дошкільників.

Крім музичних занять в дошкільних закладах існують ще такі форми роботи з музичного виховання як свята, розваги, використання музики в повсякденному житті дитячого садка, самостійна музична діяльність.

У всіх формах роботи з музичного виховання використовується музичний репертуар (приблизна тематика дається в програмах), який повинен відповідати певним вимогам, а саме:

1. Бути доступним і зрозумілим для сприйняття і виконання кожної вікової групи.
2. Відповідати конкретному виду діяльності.
3. Підбиратися із трьох джерел – народна, класична і сучасна музика для дітей.

Програмовий репертуар повинен ускладнюватися відповідно до віку дітей, музичні твори які спрямовані на виховання, навчання і розвиток дітей, а також на виконання завдань, повинні відповідати вимогам художності, доступності і відповідати музично-педагогічним завданням.

Музичний репертуар має включати класичну музику різних епох та стилів, фольклор та сучасну музику для дітей. Педагог має створити такі умови, за яких дитина охоче долучатиметься до всіх видів музичної діяльності, братиме в них активну участь.

На завершення перебування у дитячому садку дошкільники повинні оволодіти певними знаннями, уміннями й навичками з музичного виховання.

Основні показники компетентності дошкільника-випускника у світі музики:

1. Обізнаність з творами мистецтва. Вміє слухати музику, визначає емоції та почуття, що їх вона передає, має елементарні уявлення про інструментальні та вокальні твори, їх виконання, впізнає окремі твори з класичної та народної спадщини (вітчизняної та світової), проявляє інтерес до різних видів музики, може назвати прізвища окремих композиторів, розрізняє та визначає своєрідність музичних жанрів (пісні, танцю, маршу), може їх порівняти.

2. Здатність створювати музичний образ. Втілює у співах, рухах, музикуванні характер музики, може співвідносити власне виконання з виконанням фахівців, творчо сприймає музичний образ, асоціює його з власними життєвими враженнями, може дати творові цілісну характеристику, розрізняє властивості звуку, засоби виразності: (темп, висоту, динаміку).

3. Художньо-практична діяльність. Вміє у такт музики, граційно, розкуто рухатися, використовує виразні рухи, міміку, жести, пози, відповідні мелодії.

4. Дитяча творчість. Має досвід музичної імітації, імпровізує пісенний, ігровий та танцювальні образи, вміє музично-пісенно-пластично оформити гру, робить спроби творити музику, дістає задоволення від самовираження в діях під музику.

Система педагогічної роботи з музичного виховання спрямована на розвиток музикальності дошкільника, його музичних здібностей, становлення всіх основних видів музичної діяльності – слухання музики, музичних рухів та вправ, співів, гри на дитячих музичних інструментах, а також музичної гри-драматизації.

Таким чином система музичного виховання, яка була розроблена в кінці 19 на початку 20 століття вдосконалювалася Н.О. Ветлугіною та іншими вченими, функціонує і тепер відповідно до вимог сьогодення.

Література

1. Білан О. І. програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довкілля» // О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. Тернопіль: Мандрівець. 2013. 264 с.
3. Нечай С. Вводимо дитину у світ музики // С. Нечай / Дошкільне виховання. № 26. 2010. С. 13-17.
4. Нечай С. Музика зміцнює здоров'я // С. Нечай / Дошкільне виховання. № 6. 2009. С. 22-26.
5. Швайгерт Н. Чарівну силу музики – дітям щодня // Н. Швайгерт / Дошкільне виховання. № 9. 2013. С. 32-34.
6. Романюк І. А. Організація роботи у дошкільному навчальному закладі: Навчально-методичний посібник // І. А. Романюк. Тернопіль: Мандрівець. 2014, 280 с.
7. Романюк І. А. Музичне виховання у дошкільному навчальному закладі: Збірник методичних матеріалів // Упор. І. А. Романюк. Тернопіль: Мандрівець. 2007. 104 с.

Тема № 2. Методи і прийоми музичного виховання дітей дошкільного віку

ПЛАН

1. Методи виховання музикою. Загальна характеристика.
2. Метод контрастних співставлень, метод уподібнення характеру звучання, ігрові методи.
3. Основні методи (словесний, наочний, художньо-практичний).

Основні поняття: методи виховання, методи навчання, методичні прийоми.

Методи музичного виховання визначаються як дії педагога, спрямовані на загальний музичний розвиток дошкільників. Вони будуються на активній взаємодії дорослого (вихователя, музичного керівника) і малюка. Безумовно, що провідна роль в цій взаємодії належить педагогам, які враховуючи потреби, інтереси, досвід, індивідуальні та вікові особливості дітей, організовують їх діяльність.

Методи спрямовані на виховання естетичного ставлення до музики, емоційного відгуку, музикальності, оцінного ставлення, виразного виконання будь-яких творів. Вони видозмінюються, ускладнюються відповідно до віку дітей. Точної класифікації методів музичного виховання не має, але відомі деякі з них: це метод контрастних співставлень, метод уподібнення характеру звучання, ігрові методи, метод переконання, метод привчання, метод вправи.

Так Н. Ветлугіна запропонувала свою класифікацію методів естетичного і художнього виховання навчання дітей, а саме:

- стремління до співпереживання, емоційного відгуку на прекрасне і осуд некрасивого в оточуючому світі;
- переконання в процесі формування естетичного сприйняття первинних проявів смаку;
- привчання, вправи у практичних діях;

- пошукові ситуації, які спонукають до практичних дій та творчості.

Так, наприклад, метод **переконання** засобами музики можна застосовувати з самого раннього дитинства, коли дитина тільки починає спілкуватися з музикою. Дорослий, застосовуючи метод переконання, а це в даному випадку безпосереднє спілкування, повинен дуже виразно, емоційно, яскраво виконувати музичні твори. Лише в цьому випадку можна викликати у дітей емоційний відгук, естетичні переживання і тим самим досягти виховного ефекту. Отже, виразне виконання музики є необхідною умовою донесення до слухача особливостей музичного твору.

Щоб метод переконання діяв, треба, щоб дитина зрозуміла, про що розповідає музика, що таке її добре звучання, необхідно ціле спрямовувати увагу дітей на слухання чи виконання музики, роз'яснювати тему, зміст, виражальні особливості музичних засобів. Дорослий повинен володіти певним запасом емоційних характеристик музики, вміти зрозуміло і доступно розповідати про музичні твори. В кожній дитині виникає своє враження про музичні твори і, саме педагог повинен словесним поясненням викликати певну спільність думок, переживань і спрямувати увагу дітей на особливості засобів музичного вираження, які заохочують правильно реагувати на музику.

Отже, метод переконання сприяє розвитку благородних почуттів, доброго смаку, правильного розуміння виконуваних музичних творів.

Щоб розвинути емоційний відгук, викликати інтерес до музики, потребу спілкуватися із звуковими образами, треба навчити дітей активно діяти, уважно слухати, розрізняти і порівнювати характерні особливості звучання, своєрідність ритму, навчити вловлювати різні нюанси. Ця робота ведеться послідовно – з року в рік, з дня в день, методом **привчання**.

Привчаючи дітей до звучання різноманітних музичних творів вихователь і музичний керівник повинні докласти багато повсякденних зусиль, виявляти терпеливість і наполегливість.

Методи музичного виховання передбачають переконання і систематичні вправи в усіх видах музичної діяльності, які допомагають музичному розвитку і вихованню дошкільників.

2

Метод контрастних співставлень сприяє активності емоцій, мислення й уяви, загострює увагу дітей, робить процес сприйняття музики цікавим, вносить елементи проблемності, спонукає дошкільника до осмислення своїх вражень, проявам самостійності та творчої активності.

Даний метод пропонує педагогам твори для порівняння, з урахуванням музичного розвитку дітей та програми.

Метод уподібнення характеру звучання передбачає активізацію різних творчих дій, спрямованих на усвідомлення музичного образу. Рухові, словесні, тактильні, вокальні, мімічні, темброві, інструментальні, інтонаційні поліхудожні уподібнення характеру музики допомагають зрозуміти діткам характер звучання, є засобом виявлення змісту музичної мови, розрізнення засобів музичної виразності... Для використання даного методу педагогам слід володіти розвинутими творчими здібностями і відповідно розвинути їх у дітей (мілка моторика рук, ритмопластика, образні і танцювальні рухи). Даний метод задовольняє в дітей необхідність дитини рухатися під музику і розвиває музично-творчі здібності.

Словесні уподібнення – це слова образи, вірші, порівняння, метафори, синоніми, казково-сюжетна форма, з допомогою яких діти краще розуміють зміст і характер музичних творів.

Вокальні уподібнення – це коли дітки підспівують вихователю, разом з дорослими співають різні пісні.

Полі художні уподібнення – це коли під час слухання, співу, танців використовують ся різні картини, портрети тощо.

Ігрові методи використовуються у дошкільному музичному вихованні і навчанні з самого раннього віку. До ігрових методів відносяться музична гра-казка, музично-дидактичні ігри, сюжетно-рольові

музичні ігри тощо, використання різних іграшок і атрибутів у різних видах музичної діяльності

3

Методи музичного виховання єдині за своїм педагогічним спрямуванням. Тому навчання водночас і виховує і розвиває. Знання, здобуті дітьми і набуті ними в процесі навчання навички допомагають активно виявляти себе в співі, танці і ін. видах музичної діяльності і, таким чином успішно розв'язувати виховні завдання в сфері загального і музичного розвитку.

Методи навчання залежать від навчальних завдань, від змісту предмета, теми і віку вихованців. Мета навчальних завдань зводиться до розучування репертуару та засвоєння елементарних музичних знань, навичок та вмінь.

Найбільш поширені методи виховання навчання й розвитку, які застосовуються в методиці музичного виховання це: **а) словесний, б) наочний, практичний.**

Словесний метод спрямований на свідомість дитини, тому що саме слово дорослого допомагає зрозуміти зміст музичного твору, розбуджує фантазію, уяву, розвиває творчі здібності. До словесного методу належать роз'яснення, пояснення, вказівки, поетичне слово.

Роз'яснення використовується при ознайомленні з новим твором, воно повинно бути чітким, коротким, повторюватися на першому етапі засвоєння музичного матеріалу і завдань.

Пояснення дається при показі рухів, ігор, таночків і різних співочих прийомів в ході занять, воно повинно бути пов'язане з показом (ілюстрацією). Дорослий повинен навчити дітей слухати пояснення від початку до кінця.

Вказівки даються під час виконавської діяльності, вони допомагають дітям зрозуміти, як виконувати той чи інший рух, уточнюють спосіб виконання дій.

Поетичне слово використовується перед слуханням або виконанням музики (вірш, фрагмент літературного твору, казка тощо), воно допомагає дітям краще зрозуміти і відчувати образний зміст музики.

Наочний метод дозволяє в конкретних, яскравих образах показати дітям явища, події, розповісти про почуття і вчинки людей, яких зображує музика, змалювати засобами музики тварин, природу, явища і предмети побуту. До наочного методу відносять слухову наочність, тобто безпосереднє слухання музики дитиною, тактильну – коли музику відчуваєш тілом, глядацьку, яка в процесі музичного виховання поєднується з слуховою. До глядацької наочності відносять показ співочих прийомів, рухів в вправах під музику, іграх танцях, показ іграшок, картинок, малюнків, які відносяться до даного твору.

Метод практичної діяльності розглядається як цілеспрямоване навчання і виховання у вигляді систематичних вправ, які діти повинні здійснювати у всіх видах музичної діяльності. Він надзвичайно тісно пов'язаний з процесом навчання, в своїй основі має музично-творчу діяльність. Насамперед методи навчання залежать від навчальних завдань, наприклад:

Навчальне завдання 1

- **розвиток музично - сенсорних здібностей.** Відповідно до цього завдання можна використати такі методи (словесний і практичної діяльності): а) пояснення й ілюстрація сенсорних властивостей музики (звуковисотних, ритмічних, тембрових і динамічних), б) графічне зображення їх, в) вправи на розрізнення цих властивостей; г) застосування відомостей в процесі практичних вправ; д) самостійне використання музично-дидактичних ігор із сенсорними завданнями.

Навчальне завдання 2

- **розвиток відчуття ритму** – методи навчання такі: а) вправи на виконання метроритмічних завдань у процесі руху (гри, танцю), руху мелодії (вгору-вниз); б) ознайомлення з графічним зображенням

мелодичної лінії; в) систематичне виконання співочих вправ, спів без супроводу після настроювання в даній тональності.

Навчальне завдання 3

- **розвиток музичної творчості** – методи навчання такі: а) вправи на вироблення навичок самостійних дій у співі, грі на дитячих музичних інструментах, рухові; б) вправи на самостійне придумування варіантів ігор, хороводів, танців; в) навчання дітей пошукових дій у вправах на розвиток сенсорних здібностей; г) творчі завдання як метод розвитку пісенної, музично-ігрової, танцювальної творчості.

Приєм – це частина методу, що виконує допоміжну роль. У дошкільній дидактиці підкреслюється значення дидактичних прийомів, які сприяють розвиткові самостійної діяльності. Методичні прийоми використовують у різних видах музичної діяльності. Прийоми навчання змінюються залежно від віку дітей. Візьмемо для прикладу розучування пісні. Дітей треба зацікавити зрозумілими їм, конкретними образами. Наприклад, перед виконанням пісні М. Раухвергера „Пташка” вихователь показує іграшку-пташку і каже: „Прилетіла пташечка, сіла на віконце і защебетала. Діти почали просити - почекай, не лети від нас! А пташечка полетіла собі (ховає пташку) – ой! Діти, ви хочете, щоб пташечка прилетіла? Я її покличу і пісеньку заспіваю”. Вихователь садовить іграшку на піаніно і разом з музичним керівником співає. Таким чином, цей методичний прийом набуває ігрового характеру, образ пташки стає доступним, наочним і зумовлює виразне виконання пісні.

Отже, методи навчання і методичні прийоми дуже тісно пов'язані між собою. Методи вказують на ті способи, за допомогою яких педагог передає, а дитина засвоює музичний матеріал, необхідні виконавські навички, набуває вміння самостійно діяти. Методичні прийоми доповнюють і конкретизують методи. Користуючись ними, педагог має можливість виявити свою педагогічну майстерність, винахідливість і творчу ініціативу.

Література

1. Білан О. І. програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довкілля» // О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. Тернопіль: Мандрівець. 2013. 264 с.
2. Романюк І. А. Організація роботи у дошкільному навчальному закладі: Навчально-методичний посібник // І. А. Романюк. Тернопіль: Мандрівець. 2014, 280 с.
3. Романюк І. А. Музичне виховання у дошкільному навчальному закладі: Збірник методичних матеріалів // Упор. І. А. Романюк. Тернопіль: Мандрівець. 2007. 104 с.
4. Український садочок // Упор. Д. Чередниченко. К.: Смолоскип, 2006. 312 с.

Тема № 3. Вікові рівні музичного розвитку дітей дошкільного віку

ПЛАН

1. Вікові рівні музичного розвитку дітей раннього та молодшого дошкільного віку.
2. Вікові рівні музичного розвитку дітей середнього дошкільного віку.
3. Вікові рівні музичного розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Основні поняття: музичні здібності, розвиток, музикальність.

Потреба вихователів у психологічних знаннях індивідуальних особливостей, психолого-педагогічних закономірностей становлення особистості дитини та колективу зумовлена самою сутністю виховання. Психологічні знання допомагають точніше визначити завдання та цілі виховної роботи, зорієнтуватися у їх результатах, враховувати їх.

З багатьох причин розвиток дітей відбувається по-різному, тому особистість кожної дитини, поряд з типовим, загальним для дітей даного віку має і своє, індивідуальне. Це індивідуальне і визначає у багатьох випадках ефективність виховних впливів. Ось чому вихователеві дуже важливо знати, які якості властиві дитині на певному віковому розвитку, тобто, що вона може? Як вона змінюється, що набуває з віком? Тоді вихователь зможе зрозуміти, звідки у дітей з'являються нові риси або якості, і виходячи з цих знань вирішувати конкретні виховні завдання.

Музичний розвиток дітей дошкільного віку насамперед залежить від психологічних особливостей. Найсуттєвішими особливостями музичного розвитку є:

- слухове відчуття;
- якість і рівень емоційної чутливості до музики різного характеру;
- найпростіші навички, дії, пов'язані із співочим і музично-ритмічним виконавства.

Другий рік життя. Це значний етап у житті дитини, початок широкого спілкування з навколишнім світом завдяки оволодінню прямоходінням та розмовною мовою. Спостерігається швидкий сенсорний розвиток, формується наочно-дійове мислення; істотні зміни відбуваються у центральній нервовій системі та у фізичному розвитку. Другий рік життя характеризується зростанням рухової активності, координації рухів і появою цільових дій. Дитина засвоює нову для неї ігрову діяльність (ігри з предметами).

Стійкішою стає увага. Дитина може протягом 7 - 10 хв. (а окремі й довше) займатися одним видом діяльності. Але потрібно пам'ятати, що увага дитини другого року життя носить мимовільний характер. Примусити її бути уважною неможливо, а от зацікавити її можна: чи зміною в навколишньому середовищі, чи появою нової іграшки. Удосконалюється запам'ятовування, відбувається розвиток емоцій.

Діти другого року життя емоційно чутливі до музики, у них з'являються найпростіші співочі інтонації, вони підспівують дорослому. Розвивається здатність співвідносити рухи з музикою, з'являється елементарна ритмічність, розвиваються різноманітні види рухів під музику, а також чутливість до ритму, інтонації і співучості віршів, утішок.

Сприймаючи музику, діти виявляють контрастні емоції: веселе пожвавлення чи спокійний настрій. Дитина розрізняє високі і низькі звуки, голосне і тихе звучання і навіть темброве забарвлення (грає металофон чи барабан). Вона оволодіває найпростішими рухами: плече в долоньки, крутиться під звуки музики.

Третій рік життя. Це переломний етап у житті дитини. У цей період відбуваються якісні зміни в її психіці, які забезпечують поступове перетворення дитини на істоту активну, діяльну. Саме на цьому етапі формується потреба дитини у спілкуванні з однолітками. Зростають фізичні можливості, досягає розквіту мовлення, спостерігається інтерес до мови дорослих, швидко збільшується мовний словник, який досягає до

кінця року 1200 - 1500 слів. Вдосконалюються сенсорні можливості дитини. Слід враховувати особливість уваги дітей третього року життя. Її увагу легко відволікає кожний новий, яскравий об'єкт. Займатися одним видом діяльності дитина може протягом 25 - 27 хв. В цей віковий період краще розвинена образна пам'ять, тому діти добре запам'ятовують матеріал, який супроводжується яскравими, емоційними зображувальними та звуковими ілюстраціями.

Діти охоче слухають пісні із знайомими образами, емоційно сприймають їх і запам'ятовують. Підвищується емоційна чутливість до музики, вони розрізняють звуки за висотою, темпом і тембром. Покращуються співочі інтонації та рухи під музику. Продовжується розвиток слуху і голосу дитини, інтенсивно розвивається музичне сприйняття, звуконаслідування, запам'ятовування і впізнання мелодій, а також відтворення їх голосом. Діти вчаться підспівувати дорослим, виконують нескладні мелодії, грають в музичні ігри з яскравими іграшками. В багатьох дітей з'являється бажання займатися або слухати музику.

2

Четвертий рік життя. В цьому віці дії дітей набувають цілеспрямованого характеру. Займаючись різними видами діяльності – грою, малюванням, конструюванням, а також у повсякденній поведінці діти починають діяти до відповідно поставленої мети, хоча через нестійкість уваги вони можуть і забути про неї, оскільки відволікаються, залишають одну справу заради іншої. У чотири роки відбуваються істотні зміни в характері і змісті діяльності дитини, у розвиткові окремих психічних процесів, у стосунках з людьми. Ігрова діяльність стає провідною.

Пам'ять дитини 4-річного віку має свої особливості: переважає мимовільне запам'ятовування, згадування, легко дитина запам'ятовує наочні об'єкти та посильний словниковий, ритмічно організований

матеріал. Переважає наочно-образна і рухова пам'ять. Особливо добре запам'ятовують діти те, що справило на них сильне враження, зачепило їх почуття. Зв'язаний текст, вірші, коломийки, пісеньки діти легко і швидко запам'ятовують.

Увага носить ще мимовільний характер, але підвищується її стійкість і збільшується її обсяг. Певним видом діяльності дитина ; років може бути зайнята до 50 хв. Уява теж носить мимовільний характер, образи ще не стійкі, напрям роботи швидко змінюється під впливом зовнішніх вражень. Протягом короткого проміжку часу діти можуть починати нову гру.

Характерною особливістю дітей цього віку є значна емоційна збудливість, нестриманість і недостатня стійкість емоцій. Емоції легко виникають, але й швидко минають, змінюються на протилежні. Радість швидко змінює горе, часто сльози ще не висохли, а вона вже готова до нової гри.

Діти 4 року життя емоційно реагують на музику, розрізняють контрастний настрій музичних творів (веселий, спокійний, сумний, радісний), легко впізнають знайомі пісні, мелодії, рухи, називають їх. Добре розрізняють звуки за висотою, тембр музичних інструментів (низький, середній, високий), починають протяжно співати. Вони можуть передавати в ритмі ходьби. Бігу яскраві динамічні і темброві зміни. Відбувається накопичення музичних вражень, розвивається здатність слухати музику.

3

П'ятий рік життя. У цей період характерним є зростання діяльності, цілеспрямованості сприймання, пам'яті, уваги, уяви. Дитина починає осмислювати зв'язок між явищами і подіями, може робити найпростіші узагальнення. Продовжує вдосконалюватися наочно-образне мислення. Починається розвиток довільного відтворення, а згодом і довільного запам'ятовування.

У різних видах діяльності дитина починає виділяти мету і, підкоряючи їй свої дії, управляти поведінкою, доводити почату справу до кінця, долати перешкоди. Найактивнішою є мовна діяльність. Діти цього віку надзвичайно спостережливі.

Голос дитини набуває дзвінкості і рухливості, співочі інтонації стають стійкішими, але потребують постійної підтримки дорослого. 5-тирічки здатні визначати музику за характером, висотністю, динамікою, темпом. В них формується слуховий самоконтроль, вони починають краще співати. Відбувається ускладнення музичної діяльності. Діти вчаться розрізняти досить складні музичні сполучення, виділяти їх окремі елементи, в них проявляється бажання слухати музику, виконувати під неї різні рухи, вправи, таночки, ігри, проявляється великий інтерес до музики.

В цьому віці значно укріплюються голосові зв'язки, налагоджується вокально-слухова координація, слуховий самоконтроль а також музичне сприйняття.

Отже, рівень музичного розвитку дітей залежить від загального розвитку, від формування їхнього організму на кожному віковому етапі. При цьому важливо виявляти зв'язок між рівнем естетичного відношення дітей до музики, різних видів музичної діяльності і рівнем розвитку їх музичних здібностей.

Рівень музичного розвитку дошкільників залежить від активного навчання і виховання у відповідності з діючими програмами, а також від спілкування з музикою поза дитячим садком.

Література

1. Ветлугіна Н. О. Музичний розвиток дитини // Н. О. Ветлугіна. К.: «Музична Україна». 1978. 255 с.
2. Білан О. І. програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довіклля» // О. І. Білан, Л. М, Возна, О. Л. Максименко та ін. Тернопіль: Мандрівець. 2013. 264 с.

3. Романюк І. А. Організація роботи у дошкільному навчальному закладі: Навчально-методичний посібник // І. А. Романюк. Тернопіль: Мандрівець. 2014. 280 с.
4. Романюк І. А. Музичне виховання у дошкільному навчальному закладі: Збірник методичних матеріалів // Упор. І. А. Романюк. Тернопіль: Мандрівець. 2007. 104 с.

Тема № 4. Поняття про музикальність.

ПЛАН

1. Музикальність у музично-педагогічній літературі.
2. Основні ознаки музикальності.
3. Здібності до різних видів музичної діяльності.

Музикальність – це складне поняття, яке характеризується поєднанням окремих музичних здібностей, це людська якість, яка притаманна усім без винятку.

Існує дуже багато визначень музикальності. Психологи, музиканти, педагоги ведуть постійні дослідження щодо цього поняття. Але всі вони сходяться до думки, що музикальність – це комплекс властивостей людини, який виник і розвивається в процесі зародження, створення та освоєння музичного мистецтва, і у всіх без винятку дітей необхідно розвивати музикальність. Без цього неможливо прилучити дітей до музики, неможливий гармонійний розвиток особистості.

Видатний музикант, педагог ХХ століття професор Гольденвейзер стверджував, що у якійсь мірі музикальністю володіє кожний, крім глухих від народження. Абсолютно не музикальних людей не існує, а якщо вони є, то дуже мало, вони зустрічаються, напевне, не частіше, ніж геніально обдаровані. Досвід і великі наукові дослідження в даній галузі показує, що музикальність, навіть зовсім незначна, легко піддається розвиткові, якщо планомірно і цілеспрямовано займатися музичним вихованням. Робити це необхідно тому, що здатність сприймати музику, переживати її зміст і навіть створювати - є загальнолюдська особливість.

В сучасній методиці музичного виховання музикальність розглядається як певна структура, в якій не тільки розглядають, аналізують, вивчають окремі здібності, але й встановлюють їх тісний взаємозв'язок. Окремі музичні здібності стають головними, інші проявляються в процесі розвитку, виховання і навчання.

Музикальність у дітей більшість науковців визначають як комплекс здібностей (музичний слух, музична пам'ять, гармонійний слух, відчуття ритму, емоційний відгук тощо) які допомагають успішному прояву активної музичної діяльності в усіх доступних формах. Наприклад, якщо у дитини є інтерес до музики і достатньо розвинений музичний слух – отже вона музикальна.

Відомий психолог і музикознавець професор Б. Теплов в роботі «Музичний слух», а також у визначній своїй праці «Психологія музичних здібностей» розглядає проблему музикальності досить різносторонньо. Він виділяє загальні і спеціальні музичні здібності. До перших належать багатство й активність уяви, здатність емоційно заглиблюватися в музичне переживання, увага, вольові особливості, тобто те, що становить процеси і властивості особи як такої, тобто переживання естетичного характеру. До других належить спеціальні здібності, які необхідні для будь-якого виду музичної діяльності. Він виділяє головні музичні здібності:

- ладове чуття, тобто відчувати емоційну виразність звуковисотного руху;
- здатність до слухового уявлення, тобто здатність мимовільно користуватися слуховими уявленнями, які відображають звуковисотний і ритмічний рух мелодії; ця здібність створює основне ядро музичної пам'яті і музичної уяви;
- музично-ритмічне чуття, здатність активно (в рухах) переживати музику, відчувати музичну виразність ритму і точно відтворювати його в рухах.

Таким чином, основні музичні здібності, які визначив учений це:

1. Ладо-тональне відчуття (здатність емоційно розрізняти ладові функції звуків мелодії. Цю здатність можна назвати **емоційним компонентом музичного слуху**).
2. Здатність до слухового уявлення (довільне користування слуховими уявленнями, що відображають звуковисотний рух. Це **слуховий компонент музичного слуху**).

3. Музично-ритмічне почуття (почуття емоційної виразності музичного ритму і його точного відтворення).

Музикальність можна назвати той компонент обдарованості, який необхідний для занять саме музичною діяльністю, на відміну від усякої іншої, і при тому необхідний для будь якого виду музичної діяльності.

Музикальність як комплекс здібностей включає володіння виконавськими засобами (інструментом, голосом, тілом), які допомагають виразити настрій і зміст музики; вольові процеси; ініціативу; творчі задуми; технічні дані (чистоту співочих інтонацій, якість звукоутворення при співі, пластичність моторного апарату, виразність і пластичність рухів в ритміці).

Всі здібності характеризуються синтезом емоційного і слухового компонентів. Емоційний і слуховий компонент взаємопов'язані, вони не існують один від одного. Їх сенсорна основа полягає у впізнанні, диференціації, співставленні звуків, різних по висоті, динаміці, ритму, тембру і їх відтворенні.

Під музично-сенсорними здібностями розуміється не тільки якість сприйняття, яка дозволяє дитині розрізняти окремі компоненти музичних звуків: висоту, тембр, тривалість, силу, а також здатність активно вслухатися, музикувати, зіставляти, комбінувати, «обстежувати» музичні звуки. Сенсорний музичний розвиток найкраще відбувається під час спеціально організованого навчання і виховання.

Але, для цілісної характеристики музикальності треба враховувати особливості самої дитини, її запити та інтереси.

Структура музикальності побудована відповідно до сприйняття і переживання музики. Важливо відзначити ті її компоненти, які пов'язані з виконавською, творчою діяльністю.

Отже, музикальність складається з комплексу якостей, необхідних для успішного виконання музичної діяльності. Всі її елементи розглядаються в їхніх структурних співвідношеннях. Але для розуміння її

якісної своєрідності необхідне знання типологічних та індивідуальних якостей особи, її інтересів, нахилів, її вольових процесів. На якій би стадії свого розвитку не знаходилась дитина, вона емоційно відгукується на виразні інтонації, на музику, що втілює у собі певні почуття.

2

Основні ознаки музикальності
Емоційний відгук на музику ! музичний слух !
Музично-сенсорні здібності
Висота ! Тембр ! Динаміка ! Тривалість
Основні музичні здібності
Ладовисотний слух ! Відчуття ритму

Розвиток музичних здібностей у дітей дошкільного віку розглядається деякими вченими як:

1. Загальна музикальність як комплекс музичних здібностей:
 - а) емоційний відгук на музику;
 - б) музичний слух і чуття ритму;
 - в) музичне мислення, музична уява, музична пам'ять.
2. Спеціальні здібності музичного і музично-рухового виконавства:
 - а) чистота співочих інтонацій і якість звукоутворення;
 - б) узгодженість „інструментальних рухів”;
 - в) виразність і координація у різних видах музичних рухів.
3. Здатність до творчого самовираження:
 - а) інтерпретація, варіювання, імпровізація у музично-руховому, пісенному, інструментальному виконавстві. Уявлення про структуру музикальності дають здібності дітей до різних видів діяльності. (За Н.О.Ветлугіною).

Отже, музикальними є всі діти дошкільного віку, тільки в одних дітей більш розвинуті окремі здібності, в інших – менше.

ЗДІБНОСТІ ДО РІЗНИХ ВИДІВ МУЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ		
Здібність сприйняття	!	Виконавські здібності
	!	!
		Творчі

Таким чином, можна зробити висновок, що музичні здібності не є природженими, вони формуються і розвиваються в процесі різних видів музичної діяльності. Кожен з видів музичної діяльності розвиває всі музичні здібності, проте для розвитку звуковисотного слуху найбільше значення мають співи та гра на дитячих музичних інструментах; музично-ритмічне чуття найбільшою мірою формується в процесі музично-ритмічних рухів, а найсприятливіші умови для розвитку ладового чуття створюється в процесі слухання музики і співу. На кожному віковому етапі поступово розвиваються все нові музичні здібності, якщо дошкільники систематично і послідовно займаються різними видами музичної діяльності. Ранній прояв музичних здібностей у окремих дітей говорить про їх обдарованість.

Основними музичними здібностями вважаються ті, які пов'язані з сприйняттям звуковисотного і ритмічного руху.

Творчі здібності дітей розвиваються на основі слухання музики і накопичення музичних вражень, оволодіння навичками рухатися під музику і виразно співати, в процесі виконання спочатку простих, а потім більш складних творчих завдань.

Для встановлення рівня розвитку музикальності, можна в середніх і старших вікових групах на початку, в середині і в кінці навчального року запропонувати дітям виконати різноманітні короткі завдання, наперед розробивши критерії оцінювання. Наприклад:

Для встановлення рівня розвитку **ладового відчуття** можна попросити дітей:

- 1) впізнати по мелодії раніше виконувану пісню, танець;

- 2) розповісти про зміст або згадати назву раніше виконуваного і добре знайомого твору;
- 3) визначити, чи правильно заспівана та зіграна мелодія;
- 4) закінчити мелодію на тоніці (я розпочну, а ти закінч).

Для визначення рівня розвитку **музично-слухових уявлень** можна запропонувати дітям:

- 1) заспівати самостійно знайому мелодію;
- 2) заспівати пісню без супроводу;
- 3) підібрати мелодію знайомої пісні на металофоні;
- 4) повторити за педагогом голосом зіграну на фортепіано незнайомий ритмічний малюнок або мелодію.

Для визначення рівня **музично-ритмічного чуття** можна запропонувати:

- 1) проплескати ритмічний малюнок знайомої пісні або танцю;
- 2) відтворити ритмічний малюнок знайомої мелодії крокуючи на місці, а потім з рухом вперед;
- 3) проплескати ритмічний малюнок зіграної на фортепіано мелодії;
- 4) передати в рухах характер незнайомого твору після його прослуховування.

Така перевірка може проходити на індивідуальних заняттях і невеликими підгрупами.

Отже, розвиток музикальності залежить від систематичного педагогічного впливу, від врахування вікових і індивідуальних особливостей дітей, а також від оточуючого середовища.

Література

Та сама, що й до лекції № 3.

Тема № 5. Характеристика програм та музичного репертуару

ПЛАН

1. Характеристика діючих програм розвитку дитини дошкільного віку.
2. Характеристика музичного репертуару для дітей різного віку.

Основні поняття: програми з музичного виховання, музичний репертуар.

Сучасні програми виховання в дитячому садку є державними документами, які спрямовують всю роботу на всебічний розвиток дітей, на їхню підготовку до школи. Виховання дитини проводиться на заняттях і поза ними.

Сучасна програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» розроблена вченими у 2013 р. з урахуванням таких положень:

- встановлюється тісний зв'язок з сучасністю; весь матеріал програм, їхній репертуар і організація діяльності відповідають сучасним вимогам педагогічної науки і практики;
- поступово й послідовно відбувається процес формування особистості дитини, її музичних інтересів, потреб, здібностей, культури, музичного розвитку;
- здійснюється наступність музичного розвитку дитини на різних вікових етапах з метою планомірної підготовки її до школи;
- матеріал програм розподіляється за віком дітей : вік немовляти, ранній дошкільний вік, молодший дошкільний вік, старший дошкільний вік;
- музичний репертуар подано в більшій мірі, ніж потрібно, щоб кожний педагог самостійно добрав твори, орієнтуючись на вікові та індивідуальні особливості дітей і матеріальну базу дитячого садка;
- для кожного вікового періоду визначено основні завдання музичного розвитку, описані вікові можливості музичного розвитку та організація життєдіяльності.

- у розділі музична діяльність викладені основні завдання з основних видів музичної діяльності згідно віку дітей, показники музичної компетентності дітей після завершення перебування у віковій групі, а також перелічені основні чинники, які впливають на музичний розвиток дошкільників.

В основу програми з музики покладено концепцію, яка ґрунтується на тому, що українська музична культура має самобутні національні особливості і водночас є частиною вітчизняної та європейської культури.

Музичний керівник може вибирати твори із поданого в програмі переліку, а більш досвідчений - самостійно добирати музичний репертуар відповідно до вимог добору і використання музичного матеріалу в дитячому садку, з врахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей та національно-регіональним особливостей даної місцевості.

Програмою передбачається проведення музичних-ігор-занять, тематичних, комплексних, а також святкових ранків, вечорів розваг, організацію гуртків для більш обдарованих дітей, а також проведення музичних занять з використанням ігрових елементів два рази на тиждень (або з підгрупою) один раз на тиждень. Ігри-заняття передбачають використання різних видів ігор: дидактичних, рухливих, театралізованих, але не слід захоплюватися такими заняттями, тому що це приводить до зниження рівня музичного розвитку дітей, що негативно впливає на якість засвоєння певних умінь і навичок. Тому ігри-заняття треба розглядати як одну із складових частин усього музично-розвиваючого комплексу, що ставить за мету не тільки задовольнити потребу дітей у грі, а й навчати їх під час її проведення певних навичок та вмінь.

Треба пам'ятати, що головна мета музичного виховання дитини в дитячому садку – це розвиток її здібностей, творчої обдарованості, культурного рівня. Також слід раз на тиждень проводити з дітьми індивідуально-групові заняття, під час яких педагог має змогу розучити

якийсь танець, хоровод чи сценку з невеликою групою дітей, чи позайматися з відстаючими дітьми.

Починаючи з молодшої групи, крім щотижневих ігор-занять, не менш, як один раз на квартал потрібно організовувати комплексні заняття з використанням засобів образотворчого мистецтва та художнього слова. Такі заняття доцільно проводити тоді, коли діти здобули певні знання й можуть самостійно відтворити у своїй естетичній діяльності запропоновану тему. У деяких випадках (карантин, незначна кількість дітей, тривала хвороба музичного керівника чи вихователя) комплексні заняття можна проводити замість святкових ранків.

При організації святкових ранків програма радить враховувати самобутні національні особливості музичної культури України та даного регіону, культурно-регіональні традиції, обряди. Крім цього, програма містить перелік орієнтовних тем вечорів розваг кожної групи.

У програмі велику увагу приділено розвитку творчих здібностей дітей, для цього доцільно створювати гуртки для більш обдарованих дітей. Заняття може об'єднувати усіх обдарованих дітей, незалежно від віку. Заняття в гуртках можна організовувати два-три рази на місяць у другій половині дня.

Індивідуальну роботу поза заняттями проводять і з дітьми середнього та низького рівня музичного розвитку, головна мета таких занять – підняти їх до середнього рівня розвитку, запропонованого програмою.

Отже, усі зазначені вище завдання, види музичної діяльності, репертуар спрямовані на загальний та музичний розвиток дитини. Тому музичний керівник разом з вихователями повинні раціонально комбінувати різні складові музично-розвиваючого комплексу, залежно від віку дітей, рівня їхнього музично-пізнавального та психофізичного розвитку.

Вихователь у процесі музичного заняття всіляко використовує позицію „разом з дітьми”, показуючи особистий приклад слухання музики, висловлювання власного ставлення до музичного явища. Він має проявляти зацікавленість у музично-дидактичних іграх, активність у музично-рухових діях (разом захоплюємось грою, розігруємо хоровод, розважаємось в рухливій забаві тощо), у співах, у грі на музичних інструментах.

Згідно програмових вимог рекомендується проводити такі типи музичних занять: традиційне, тематичне, домінантне, комплексне. У кожному з них можуть бути використані нетрадиційні підходи, методи, прийоми.

Упродовж року, згідно методичним рекомендаціям, музично-освітній зміст занять інтегрується (за Д. Б. Кабалецьким) у трьох провідних темах: які емоції і почуття передає і викликає музика? Про що розповідає музика? Як розповідає музика? У дошкільній музичній освіті ці теми визначають послідовність опанування музичним твором у цілому, отже, властиві методиці будь-якого заняття.

В оновленій програмі особливо важливими орієнтирами для педагогів є показники розвитку дітей по кожній віковій групі. Вони акцентують увагу на основних результатах освітньої роботи протягом дошкільного віку, це – показники мистецької активності дітей, які є важливими складовими особистісної культури старших дошкільників.

Дитина повинна :

- виявляти активність у музично-естетичній атмосфері розваг і свят;
- вміти співпрацювати з дітьми і дорослими в процесі музичної діяльності;
- співвідносити індивідуальне музичне виконавство з виконавством інших;
- радіти особистим і колективним музичним успіхам;

- діставати задоволення від спілкування з приводу музики, засобами музики, від спільного переживання з іншими дітьми і дорослими культурно-мистецьких подій.

Такі якості дитини успішно формуються в усіх видах музичної діяльності, в різних формах організації музичного виховання та особливо в музичних святах і розвагах.

Таким чином, програму „Українське дошкілля” слід використовувати для музичного виховання у будь-якому дошкільному закладі, вона є надзвичайно цікава і багата музичним матеріалом, в основі якого лежить українська народна творчість, обробки музичних творів українськими композиторами минулого та сучасності, у невеликій кількості твори композиторів-класиків а також музичний репертуар сучасних композиторів для дітей дошкільного віку.

Окрім зазначеної програми розроблені ще такі програми розвитку дітей дошкільного віку: «Я у світі», «Дитина», «Світ дитинства», «Соняшник», «Грайлик», «Впевнений старт», «Радість творчості», тощо. Характеристика даних програм з музичної діяльності дається студентам на самостійне опрацювання.

2

Музичний репертуар, який використовується у дитячому садку і поданий у програмах відповідає таким вимогам:

1. Музичні твори підбираються з трьох джерел: народної музичної творчості, класичної музичної спадщини і сучасної музики для дітей дошкільного віку.

2. Музичні твори повинні бути простими по формі, зрозумілими, доступними, яскравими, образними по змісту, легко сприйматися і запам'ятовуватися.

3. Музичні твори повинні в своїй основі опиратися на інтонаційно-ладовий стрій української музики.

4. Музичні твори повинні відображати різні музичні форми, жанри, стилі.

5. Музичний репертуар для дітей треба підбирати з точки зору його виховної і художньої цінності.

6. Музичний репертуар повинен сприяти пробудженню і розвитку гуманних почуттів.

7. Музичний репертуар повинен бути художнім, емоційно насиченим, змістовним і захоплюючим по сюжету, а також мелодичним.

Програмний музичний репертуар розподілений на рік на кожну вікову групу з урахуванням таких умов:

- добирається з певним поступовим ускладненням при врахуванні особливостей віку дітей, а також особливостей кожної гри, пісні, хороводу, вправи, танцю;
- розучується відповідно до загально-виховних завдань сьогодення;
- у музично-ритмічних рухах виділені в окремий розділ таночки;
- репертуар подається в кінці програми з усіх основних видів музичної діяльності.

Отже, музичні твори, які покликані здійснювати завдання виховання, навчання і розвитку дошкільників мають відповідати таким вимогам як художність, доступність, а також сприяти виконанню головних музично-педагогічних завдань. Музичний репертуар постійно повинен поповнюватися новими творами, що відповідають вищесказаним вимогам.

Література

1. Діючі програми розвитку дітей дошкільного віку.

Тема № 6. Музичні жанри

ПЛАН

1. Поняття про музичні жанри.
2. Загальна характеристика дитячого музичного фольклору.
3. Календарні, обрядові пісні.
4. Колискові пісні.
5. Забавлянки (утішки), небилиці, пісні з казок.

Основні поняття: жанри, види музики. обрядовий фольклор, колискові пісні, забавлянки, лічилки, примовки, небилиці.

Слово жанр (від франц. genre - рід, вид) – поняття, яке виробилось у мистецтві для визначення його основних видів, означає особливий вид художньої творчості, який певним чином пов'язаний з історичною дійсністю, з життям і побутом людей. Жанр – це поділ будь-якого виду мистецтва за тематичними, структурними або функціональними принципами. Поняття жанр притаманне усім видам мистецтва. В кожному виді мистецтва система жанрів складається по-своєму. Наприклад, в літературі жанри визначаються на підставі належності твору до літературного роду провідної естетичної якості та ідейно-оцінного настрою (сатиричного, патетичного, трагічного, комічного тощо), а також обсягу твору та і способу побудови (символіка, алегорія, документальність тощо).

У літературі є такі жанри: роман, повість, оповідання, поема, ода, елегія, балада тощо. В зображувальному мистецтві є свої жанри: живопис, портрет, натюрморт, побутова картина. Живопис у свою чергу поділяється на такі жанри (види): монументальний (великі полотна), фрески, настінні зображення, станковий, прикладний, декоративний. Графіка як жанр образотворчого мистецтва поділяється в свою чергу на такі жанри (види): малюнки, гравюри, ілюстрації, книжкова графіка. Це класифікація жанру в

залежності від змісту зображеного. Жанр пов'язаний з усіма сторонами образної структури мистецтва, насамперед темою, сюжетом, композицією. Свої жанрові системи мають також кінематограф, театр, архітектура, скульптура та інші види мистецтв.

Жанр категорія історична, в ньому відбувається реальний рух уперед. Він відображає риси певної епохи, образу життя і поведінки людей. Кожна історична епоха народжує свою жанрову систему, а в єдності жанрів проявляється єдність і особливості процесу та розвитку кожної епохи.

У жанрі проявляються методи, стилі, манера, світосприйняття та творчість митців. Жанр характеризує класифікацію творчості митців за родами і видами, з огляду на походження, сприймання та інші ознаки.

Отже жанр – це історично складена різновидність художніх творів, яка визначається різними ознаками: тематикою, художніми образами, сюжетом, композицією.

Музичний жанр характеризує класифікацію музичної творчості за родами і видами з огляду на їх походження, умови виконання, сприймання та інші ознаки. Музичне мистецтво поділяється на два великі жанри або види: **вокальну та інструментальну музику**. На протязі багатьох століть у європейських і слов'янських країнах переважала вокальна музика, особливо хорова. На той час інструментальна музика теж існувала, але вона носила прикладний (службовий) характер: звучала на весіллях, різних урочистостях, супроводжувала військові походи, мисливство тощо. До 16-17 століття композитори створювали інструментальні п'єси призначені для певних ритуалів: військові марші, мисливські п'єси, урочисті марші для певних урочистих подій, для релігійних церемоній, легкі розважальні п'єси для балів, маскарадів. Іншими словами, можна сказати, що музика обслуговувала побут.

Починаючи з 17 ст. виникає потреба в більш складних жанрах музичного мистецтва, глибших по змісту, художніх образах, складніших

по формі інструментальних творах, які мають більш ширше призначення, ніж прикладне. Появляються нові музичні форми: соната, сюїта, концерт, симфонія, увертюра, прелюдія, fuga тощо. Інструментальна музика поступово розвивається і стає такою ж популярною, необхідною як і вокальна. З'являються все нові жанри музики.

Музичне мистецтво можна поділити на такі жанри (види):

1. Народно-побутова музика усної традиції (фольклор) - пісенна, інструментальна, вокально-інструментальна, танцювальна, дитяча.

2. Легка побутова і естрадно-розважальна музика - сольна, вокально-інструментальна, вокальна, інструментальна (джазова, поп, рок, диско, реп, важкий рок, фольк-рок тощо).

3. Камерна музика, яка розрахована для одного або декілька виконавців, звучить у невеликих концертних приміщеннях, виконується камерним ансамблем, камерним оркестром, соло, поділяється на вокальну і інструментальну.

4. Симфонічна музика, яка виконується великим симфонічним оркестром, звучить на великих сценах, у великих театрах, супроводжує кінофільми, театральні вистави (оперу, балет, музичну комедію, драму, оперету), є виключно інструментальним жанром.

5. Театрально-драматичні твори, розраховані для виконання на сцені (опера, балет, оперета), в яких поєднуються різні види мистецтва.

6. Хорове мистецтво - хорові твори, які викує хор а капельно або в супроводі музичних інструментів.

7. Великі форми хорової, вокальної та інструментальної музика - кантата, ораторія, меса, реквієм.

Існує інший поділ на музичні жанри, коли основу розуміння музики складає її призначення, виконання і сприйняття. Наприклад: жанр церковної музики, жанр сучасної музики, жанр весільної музики, жанр військової музики, жанр поховальної музики; музика для слухання і сприйняття, музика для танців.

Багатовікова історія музичного мистецтва розповідає про те, як у різних країнах на протязі багатьох століть з'являлися і розвивалися ті чи інші музичні жанри, з особливими, характерними рисами, ознаками музичної мови, засобами музичної виразності і розповсюджувалися по всьому світу. Від найпростіших поспівок, обрядових пісень, мелодій, до досить складних вокально-хорових і оркестрових творів, які створювали композитори-класики, сучасні митці, які потребують для свого виконання великої кількості музикантів, для розуміння і сприйняття – певної підготовки і освіти – такий шлях пройшло музичне мистецтво і музичні жанри.

Програмна музика – це інструментальна музика, написана за певним літературним сюжетом. Цей сюжет може бути викладений у спеціальній програмі („Франческа да Риміні” Г. Берліоза) або відобразитися у назві твору. Існують два основні види програмовості: картина, що відбиває один образ (природа, свято, битва і ін.), який не зазнає змін, та сюжетна, що виражає сюжетний розвиток образу (Д. Кабалевський „Клоуни”). Розвиток програмної музики пов'язаний з музичним романтизмом, що проголошував оновлення музики шляхом її єднання з поезією. Інструментальні твори, що мають заголовок (назву) і є програмною музикою. У сучасних програмах з музичного виховання для дошкільників інструментальних творів, які мають назву (заголовок) є дуже багато. В основному їх використовують для слухання і сприйняття музики, а також для музично-ритмічної діяльності.

Видатний психолог ХХ ст. Б. Теплов про програмну музику писав наступне, що музика (програмна) дає можливість виключно глибоко проникнути в зміст найрізноманітніших ідей, образів, подій, але при одній умові: якщо цей зміст відомий наперед. Слухаючи музику вперше, неможливо зрозуміти зміст якоїсь думки, сюжету чи картини. Але коли цей зміст відомий з назви твору, за допомогою музики можна так глибоко

його відчути, пережити, зрозуміти, зробити його своїм внутрішнім доробком... У цьому сила музики, її велике пізнавальне значення.

Інструментальні твори, які не мають заголовка або поетичної назви називають непрограмною музикою. Існує чимало таких музичних творів (сонати, етюдів, п'єси, ноктюрни, симфонії, прелюдії, фуги тощо). Зміст не програмної музики складають емоції. Насичена живими інтонаціями, які виражають певні людські переживання, вона відображає також реальне життя, яке являється джерелом цих переживань, але відображає їх через емоції.

Отже, непрограмна музика виражає тільки емоційний зміст. Але цей зміст є, присутній обов'язково. Ним визначаються величезні пізнавальні можливості музичного мистецтва.

2

Дитячий фольклор – це багатожанрова система, що складається з прозових, речитативних, пісенних та ігрових творів. До дитячого фольклору відносять творчість самих дітей, так і твори, що виконуються для дітей дорослими. Такий поділ виникає тому, що ігрові і ритміко-інтонаційні можливості дітей залежать від віку. У ранньому віці емоційний, моторний і розумовий розвиток дитини лежить цілком на обов'язку дорослих, які виконують для дітей колискові пісні та забавлянки (утішки).

Іншу частину дитячого фольклору становлять твори, які виконують діти молодшого і старшого дошкільного віку. До них відносяться твори, що співаються або ритмічно вимовляються: ігрові пісні, дражнили, лічилки, небилиці, заклички, жартівливі пісні, колядки, щедрівки, веснянки. Частина з них складена дорослими для дітей, але велика частина – це творчість самих дітей.

Дитячий музичний фольклор має різнобічний вплив. Крім завдань, музичного, емоційного, розумового, морального розвитку, жанри і форми дитячої творчості скеровані на вдоволення дітей у спілкуванні.

Український дитячий музичний фольклор є підґрунтям для природного загального музично-естетичного розвитку й становлення музичної культури дошкільнят, комплексного формування й поступового прояву спеціальних музичних здібностей (музичного слуху, ладового чуття, відчуття музичного ритму, музичної пам'яті, відтворення їх у дитячій музичній й творчості).

Дитячий музичний фольклор допомагає кожній дитині швидко запам'ятати і репродукувати композиційну побудову музичного твору. Спочатку – веселих пісеньок-пестушок і колискових пісень, згодом – різноманітних жартівливих ігор, скоромовок, лічилок, закличок, небилиць тощо, якими дорослі постійно супроводжують будь-які моменти повсякденного життя маленької дитини, з використанням ритмічних рухів, дитячих музичних інструментів, іграшок, що надовго запам'ятовуються, справляють на малюків різні музичні враження, розвивають музичні і креативні здібності.

Український дитячий музичний фольклор – це найцікавіший, найдоступніший багатофункціональний матеріал для виховання дітей дошкільного віку, суть якого полягає в наданні дитині перших відомостей про природне середовище, передачі суспільних, моральних цінностей і культури свого народу через прості форми фольклорного матеріалу.

3

Обрядовий фольклор поділяється на дві великі групи пісень: календарні і сімейно-побутові (родинно-обрядові).

Календарно-обрядові пісні в українському фольклорі належать до найдавніших. Вони виникли ще в дохристиянські часи. У них відтворено схиляння перед силами природи, трудові процеси й специфічні звичаї, пов'язані з певними порами року.

Традиції приурочення календарних пісень до річних свят збереглася й донині, хоч їх магічна спрямованість сьогодні втрачена. А те, що такі пісні звучать не щодня, а лише в певні пори року сприяло їх установленню в побуті.

В українському фольклорі існують певні види пісень: зимові - колядки, щедрівки; весняні – веснянки, гаївки, маївки, гагілки, рогульки; літні – петрівчані, купальські, осінні – жнивварські (обжинкові), серед яких чимало пісень для дітей.

Зимовий цикл народних пісень складається з колядок і щедрівок. У їх змісті виразно виділяються дві групи образів – землеробство і сім'я. В цих піснях звучить побажання успіху, здоров'я, добробуту сім'ї в новому землеробському – величальні пісні, а після введення християнства на Русі появилися колядки релігійного змісту, які ми співаємо і сьогодні.

Дитячі колядки і щедрівки, речитативні вітання – вони мають свої особливості: їх виконують діти, вони короткі за текстом, часто жартівливого змісту, речитативно-декламаційного характеру, в них прості, короткі мелодії, які легко запам'ятовуються, досить жваві, бувають одноголосні і багатоголосні.

Весняний цикл пісень пов'язувався з наближенням весни і пробудженням природи. Пісні цього циклу виконувалися і в період весняно-польових робіт, супроводжуючись іграми, танцями. Весняний цикл пісень найбагатший за тематикою, образним змістом серед усього календарно-обрядового циклу. Веснянки співають протягом усієї весни і завершують їх виконувати після весняної сівби, тобто до зелених свят.

У весняній обрядовості можна виділити такі різновиди:

- пантомімічні сценки та ігри, які були поширені в давнину;
- спів весняних пісень закличок;
- водіння весняних танків та ігор зі співами.

Пантомімічні сценки та ігри майже вийшли з ужитку. В давнину існував звичай випікати з тіста фігурки птахів, найчастіше жайворонків.

Дітки брали таких жайворонків, вилазили на дерева, високі паркани і закликали весну, супроводжуючи такий ритуал піснями. В окремих місцевостях України існував звичай палити вогнища на початку весни і робити опудала (Мару, Марену Кострубатеньку), а потім їх спалювати або викидати у воду, супроводжуючи даний обряд співами і танцями. Ці опудала були символами немічної зими, яка відступала, закінчувалася, а співами, танцями, іграми закликали весну.

Пісні-заклички теж вийшли з ужитку, вони були популярні на Волині. У березні, коли починав танути сніг дівчата збиралися невеликими групами, гуртами і починали співати пісні-заклички, які символізували закінчення довгої, холодної зими і прискорення наступу весни. До початку весняних співів дівчата довго готувалися: шили нове вбрання, оздоблювали його, готували різні прикраси, потім виходили на край села, ставали на найвище місце (іноді на дахи) і співали. Рухами заклички не супроводжувалися. Здебільшого це короткі, прості за змістом пісні, які побудовані на інтонації кличу-гукання, що схоже на мовні окличні інтонації. Співали дуже голосно, щоб було чути до іншого села. На Поліссі таку манеру виконання пісень-закличок називали „криком”. Прокричавши свою пісню, хор затихав і слухав своє відлуння або ж спів із сусіднього села. Такий спів-крик втілював нестримне буяння молодих сердець, надій, а також служив запрошенням до «діалогу» з іншими гуртами. Пісні-заклички називали ще «гуканням», тому що вони закінчувалися вигуком «гу». Такий вигук символізував відлякувальну силу, тобто своїм співом дівчата відлякували, проганяли зиму. Але з IX ст. гуканкам перестали надавати магічного значення і вони збереглися в невеликій кількості як наслідування давнім традиціям.

Весняні танки та ігри - найбільша група творів, яка об'єднує схід і захід України. Їх основна ознака - це єдність наспіву, тексту і руху виконання. Більшість з них - це колективна творчість, виконуються багато з них в колі, що символізує сонце. Вони мають досить швидкий темп.

Зміст веснянок дуже багатий: залицяння, вибір пари, кохання, розлука, сатира на багатих, жіноча доля, оспівування жіночої краси та природи. В змісті цих пісень зустрічаються тварини, птахи, звірі, багато серед них дитячого репертуару.

Взагалі весняні пісні відзначаються особливим ліризмом, мають радісний характер, сповнені світла, тепла, щирості, ліричної граціозності. Умовно їх можна поділити на дві великі групи:

1. Хороводні, виконання яких приурочувалося до певного часу і супроводжувалися певними танцювальними рухами та грою.
2. Пісні, які не пов'язані з хореографією. Їх співали протягом усієї весни.

Цикл календарних обрядових пісень завершується обжинковими піснями, які безпосередньо пов'язані зі збором урожаю. Причому, в кожному регіоні України їх співають на однакові слова, але на різні мелодії. Свято зажинок (обжинок) є обов'язковим для проведення в дитячому садку, яке супроводжується великою кількістю дитячих народних пісень.

Жнива - це пора важкої праці, але водночас і дуже щаслива пора для селян, які радіють доброму врожаю. Взагалі у жнивах розрізняють 3 етапи:

1. Зажинки, коли зажинають перший сніп і в старовину цей обряд був дуже урочистим і святковим. Він супроводжувався співом, в основному величальних пісень.
2. Жнива, період важкої праці, коли пісень майже не виконували.
3. Обжинки, сама урочиста пора, яка супроводжувалася певним обрядом, під час якого звучало багато пісень (веселих, жартівливих, ліричних тощо).

Отже, до обрядових календарних пісень відносяться зимові, весняні, літні й осінні.

4

Колискові пісні починають співати дитині з перших днів її життя. За часі язичництва співові над колискою надавалося значення оберегу: Вважалося, що певні інтонації і «магічні» слова можуть уберегти дитину від хвороб та інших нещасть. Підтвердження «магічної» дії співу над колискою давні люди бачили в тому, що материнська пісня справді впливає на немовля заспокійливо. Згодом первісні уявлення зникли і спів-оберег перетворився на колискову пісню.

Колискова пісня – це термін фольклористичний. У народі ще й зараз вживають вислів : співати при колисці або співати кота. Останній вислів виник із звичаю, коли у нову колиску клали кота, гойдали його і наспівували при цьому колискової пісні. А після цього ритуалу клали до колиски дитину і співали при цьому колискової пісні. Тому в колискових піснях часто згадується кіт.

Тематика колискових пісень широка: сон, родина, сім'я, знайомі образи природи. Колискові пісні поділяються на дві групи: власне колискові, та інші, які виконують їх функцію (заколисання), але ні в наспівах, ні у змісті специфічних ознак не мають.

Зразки цього жанру характеризують тихе і спокійне звучання, вузький діапазон, багаторазове повторення, короткий наспів. Звернені до немовляти, сповнені безмежної любові, тепла і ніжності слова матері створюють особливу емоційну атмосферу.

Усі колискові виконуються у повільному або помірному темпі, при основному нюансі піано (тихо). При колисці манера співу залежить від настрою матері або й виконуваної у цей час роботи.

5

Забавлянки (утішки), пестушки, потішки виконують для маленьких дітей дорослі або старші діти. Вони різного змісту, як правило дуже короткі, деякі мають певні сюжети, зрозумілі малечі, як усі відома «Сорока-ворона на припічку сиділа».

Мова народних забавлянок лаконічна, образна і багата такими звуковими зіставленнями, що допомагають дітям визначати їх відмінність. У римах слова різні за змістом часто відрізняються лише одним-двома звуками (лапці-бабці, їв-п'їк, діда-хліба, тупоче-хоче). Своєчасний розвиток фонематичного слуху, виховання здатності сприймати тонкі звукові розходження готують дитину до оволодіння правильною вимовою. Звукосполучення, найбільш важко засвоювані дітьми, у яких багато шиплячих, свистячих, сонорних, раз у раз чуються в дитячих фольклорних зразках – забавлянках, пестушках, потічках.

Усі забавлянки супроводжуються ритмічними рухами, що приносить дитині велику радість і задоволення. Вони виконуються одноголосно, весело, і жваво.

Забавлянки, пестушки надзвичайно корисні, вони розвивають музичні здібності дошкільнят, збуджують енергію дітей, розвивають і звеселяють їх.

Пісні з казок та пісні-казки займають чинне місце у дитячому музичному фольклорі, виконуються дорослими для дітей, згодом стають піснями, які діти самі співають для дорослих і ровесників. Пісні-казки – це музично-поетичні твори, в яких навколишній світ розкривається за допомогою фантастичних образів тварин і птахів. Твори цього жанру із дорослого фольклорного середовища ввійшли в дитяче світосприйняття і стали повністю дитячим продуктом. Герої пісень-казок жнуть, молотять, косять, пасуть худобу, тобто працюють, тим самим приваблюючи дитячу увагу, до основного змісту життя людини – праці.

Тематика пісень-казок найчастіше жартівлива, а головними персонажами є тварини, серед яких – півник, мишка, котик, жучок, буз'юк, жабка тощо. Найвідомішими зразками є «Танцювали миші по бабиній хижі», «Козуню-любуню, пристань до мене» та ін. Пісні-казки є підґрунтям для розвитку музично-творчих здібностей дітей дошкільного віку.

Небилиці (нісенітниці) найменш представлені у дитячому музичному фольклорі і є своєрідними іграми. В них розповідаються про абсолютно неймовірні речі, події, які викликають у дітей веселий настрій та сміх. Ситуації в цих піснях комічні, зумисне відхилені від норм, тому завжди викликають у дітей веселий настрій і естетичну насолоду. Найкращими зразками є «Танцювала риба з раком», «Я вам люди заспіваю ні сеї, ні тої» та ін.

Більшість дитячого музичного фольклору (окрім колискових) поділяються на співані та рецитовані. При цьому грані між співом і речитативом дуже рухливі. Найбільш сталим елементом в них є ритміка, тобто у більшості ігрових формах діти дотримуються певного ритмічного рисунку і виділяють словесні наголоси, які становлять канву ритмізації. Багато дитячих пісеньок обмежується одним або двома-трьома звуками.

Отже, для дитячого музичного фольклору показова ритмізована декламація, спів на одному звукові (біхорди, трихорди, дитоніка, тритоніка), розвинені наспіви, які запозичені з дорослих веснянок, весільних, танцювальних пісень.

Література

1. Діючі програми розвитку дитини дошкільного віку.
2. Науменко Т. І Музичне виховання дошкільників засобами українського фольклору / Т. І, Науменко. – К.: Віпол, 1996. – 63 с.
3. Садовенко С. Розвиток музичних здібностей засобами українського фольклору: Навчально-методичний посібник / С. Садовенко. – К.: Шк.. світ, 2008. – 128 с.
4. Садовенко С. Світ фольклору: Український дитячий музичний фольклор як засіб розвитку музичних здібностей дітей дошкільного віку. Науково-методичний посібник / С. Садовенко. – К.: КТ «Київська нотна фабрика», 2007. – 332 с.

Тема № 7. Слухання і сприймання музики в дитячому садку

План.

1. Значення слухання музики для музичного розвитку дошкільників.
2. Завдання слухання і сприйняття музики.
3. Форми слухання музики.
4. Характеристика музичного репертуару зі слухання музики.
5. Основні етапи слухання і сприймання музики.

Основні поняття: Слухання музики, музичний репертуар, завдання зі слухання музики, форми слухання музики.

Серед усіх видів музичної діяльності особливо важливе місце належить слуханню музики. Саме з слухання музики починається залучення дітей до музичного мистецтва. Цей вид діяльності – складовий компонент виховання і розвитку дітей в дитячому садку. Разом з тим, слухання і сприйняття музики є окремим, дуже важливим розділом музичного виховання в цілому. Це особлива діяльність, що має самостійне значення.

Діти мають слухати гарну музику, що сприяє радісному настроєві, оптимістично налаштовує, збагачує життєвими враженнями, запрошує до активних дій, закладає основи художнього смаку не лише на музичних заняттях, а й поза ними. Інструментальні п'єси та пісні у виконанні дорослих та дітей розвивають музичні здібності. Особливого значення набуває використання педагогом знайомих мелодій у поєднанні з новими. Бажано пропонувати дітям для прослуховування мелодії, що їх виконують на різних інструментах. Корисно інтегрувати прослуховування музики з читанням літературного матеріалу, розгляданням малюнків, різними іграми та розвагами.

Для розвитку вміння слухати і сприймати музику необхідне музично-сенсорне виховання дітей, яке передбачає вміння розрізняти звуки по висоті, тривалості, тембру, динаміці.

Відомо, що порівняно з інструментальною музикою великий вплив на дітей має вокальна музика, так як саме вона поєднує в собі музичний і літературний текст, а діти завжди поєднують звучання з конкретним образом. Багато композиторів, які створюють музику для дітей дошкільного віку, створили чимало дитячих пісень різної тематики саме для слухання.

Слухання музики являється активним внутрішнім процесом зосередження, який дає дітям можливість сприймати і розуміти різні види та жанри музичного мистецтва. Музичний розвиток – це результат, до якого необхідно прагнути в процесі виховання і навчання.

При систематичному слуханні музики дошкільники починають розрізняти і усвідомлювати її виражальні засоби, жанри, композицію творів, що як наслідок приводить до розвитку естетичних почуттів.

У процесі слухання музики розвивається інтерес до музичного мистецтва, музичні здібності, мелодичний, гармонічний, ритмічний і тембровий слух, формується розумова діяльність дітей, розширюється їхній кругозір, виховується музична культура. З допомогою бесід, питань, музичних ігор, загадок діти вчаться помічати схожість між творами і їх частинами, своєрідність кожної з них; співвідносити зміст творів із оточуючою дійсністю; оволодівають спеціальною музичною термінологією. При правильній організації слухання музики у дітей формуються мимовільна увага, уява, фантазія, пам'ять, вольові якості.

Слухаючи музику, діти знайомляться з різними за жанрами, стилями, формами, тематикою музичними творами композиторів минулого і сучасності.

Таким чином, систематичне слухання музичних творів і збагачення музичними враженнями допомагає розвитку музичного сприйняття дошкільників, виховує естетичні почуття, музичний смак, навички культури слухання музики, які формуються у дітей на основі вміння

прислухатися до музики. Послідовне виконання вимог сучасних програм слухання музики веде до гармонічного музичного розвитку.

Головна мета цього виду діяльності – залучити дітей до музичного мистецтва, виховувати стійкий інтерес та любов до нього.

2

В процесі слухання музики здійснюються основні завдання всебічного розвитку дітей: вдосконалюються моральні риси, формуються розумові здібності, поліпшується фізичний та емоційний стан.

У відповідності до мети слухання музики головним виховним завданням є формування первинних основ музичної культури, а саме:

- ознайомлення дітей з художніми, доступними їхньому сприйняттю кращими зразками народної, класичної та сучасної музики; диференціація їх по жанрах і стилях;
- формування в дітей музичного сприйняття, здібності емоційно відгукуватися на музику, співпереживати почуттям, які виражені в різних за тематикою музичних творах;
- розвиток здібностей запам'ятовування музичних творів, їхнього змісту, характеру, засобів музичної виразності, поступового формування уявлень про музику;
- виховання оціночного ставлення до музики і її виконання, музичного та художнього смаку;
- формування навиків слухання музики;
- заохочення дітей до індивідуальної інтерпретації музики, до асоціації музичних переживань з життєвими образами;
- залучення дітей до слухання музики у виконанні педагогів, у грамзапису вокальних та інструментальних творів образного характеру;
- збагачення музичного досвіду і розвиток інтересу до вокальних та інструментальних творів; до порівняння звуків із звуками навколишнього середовища;

- розвиток умінь визначати характер, темп, динаміку та жанр музичного твору, вживати музичні терміни;
- виховання позитивного ставлення до музики, стійкого інтересу до української та народної музики;
- розвиток основ музичної культури, бажання слухати музику в повсякденному житті;

У змісті сучасної програми з музичного виховання з цього виду діяльності можна виділити три основні напрямки:

1. Ознайомлення з музичними творами, їх запам'ятовування, накопичення музичних вражень.
2. Розвиток музичних здібностей і навиків слухання музики.
3. Розвиток здібностей розрізняти характер пісень, інструментальних п'єс, засобів їх виразності, формування музичного смаку та музичної культури.

3

Слухання музики в дитячому садку проводиться в різних формах:

1. Діти зустрічаються зі слуханням музичних творів у процесі всієї музичної роботи з ними. Слухання музики є методичним прийомом роботи по навчанню всім видам музичної діяльності.
2. Частина музичного заняття присвячується спеціально слуханню музики, яке не пов'язане з співом і рухами, як окремому виду діяльності. Діти слухають музичні твори цілком або уривками, аналізують їх, знайомляться з музичною термінологією, жанрами і їх різновидами, знайомляться з прізвищами композиторів.
3. З дітьми середньої та старшої групи можна проводити слухання музики як самостійне заняття. Такі заняття можна проводити в другу половину дня, не частіше одного разу на місяць. В самостійні заняття зі слухання музики включають нові твори (не більше двох) і вже знайомий репертуар, всього 4-5 творів, з них 1-2 інструментальна музика, решта – вокальна.

4. Діти зустрічаються зі слуханням музики на святах і розвагах. Наприклад, одна з форм розваг – це концерт, який цілком присвячується слуханню. На відміну від занять, тут не проводиться аналіз музичних творів. Дається тільки назва твору і робиться коротка вступна бесіда педагога. Слід пам'ятати, що не треба перевантажувати дітей довготривалим слуханням музичних творів, тому що у дітей пропадає інтерес до них і, відповідно, вони погано засвоюють музичний репертуар. В молодших групах такі концерти можуть тривати 10-15 хв., а в старших 15-20 хв.

4

Для слухання музики в дитячому садку підбирають вокальні й інструментальні музичні твори, невеликі за об'ємом, із нескладною гармонією і ритмом, із яскраво вираженою мелодією, простою формою, не дуже голосні по звучанню і не дуже швидкі по темпу. Сильний звук занадто збуджує дітей, їхня увага розсіюється, а дуже швидкий темп заважає і ускладнює сприйняття та запам'ятовування мелодії.

Музика вокальних творів повинна бути простою, наспівною, мати виразний ритмічний малюнок, чітко виражений динамічний розвиток, стрункість побудови. Найкращі зразки - це українські народні твори.

Зі слухання музики в основному використовується програмна інструментальна музика, хоча у програмах подаються і не програмні твори, які виражають певний настрій. В основному це твори для вправ, рухів, несюжетних ігор, таночків або колискові мелодії, нетанцювальні п'єси, які діти добре сприймають, але не відтворюють в руках.

Слід пам'ятати, що дошкільників зацікавлюють музичні твори, в яких яскраві, близькі й зрозумілі музичні образи. Твори мають бути доступними для дітей кожної вікової групи не лише за змістом, а й за формою, організацією засобів музичної виразності (ритм, темп, динаміка, лад). Діти найкраще сприймають прості образи, характеристика яких обмежена підкресленням тільки однієї властивості („зайчата легко стрибають”, „ведмежата ходять важко”) або відображенням однієї типової

дії, яка повторюється („конячка скаче”, „дощик накрапає”), особливо у молодших групах.

Репертуар кожної вікової групи визначено у програмі, проте музичний керівник повинен творчо підходити до вибору творів, поповнювати цей список, враховуючи вікові та індивідуальні особливості дітей даної групи, а також особливості певного регіону чи місцевості.

Основні вимоги до музичного репертуару – це доступність, виховна цінність і художність творів.

5

Розрізняють такі етапи слухання музики:

- ознайомлення;
- розучування або повторне слухання музики;
- закріплення.

1 етап. Процес ознайомлення є найважливіший. Основне завдання цього етапу – підготувати (настроїти) дітей до слухання музики, допомогти зрозуміти її зміст, характер і виражальне значення. На цьому етапі необхідно привчати дітей активно вслухатися, відгукуватися на почуття, що виражені в музичних творах, сприймати загальний характер. Для цього необхідно дорослому дуже виразно, емоційно виконати музичні твори. Перше виконання повинне бути проникливим, високохудожнім, щоб залишити враження в свідомості дитини. Вступна бесіда має бути короткою, цікавою, емоційною, спрямованою на основний зміст і характер музичного твору. У молодших групах можна використовувати кількість ігрові ситуації і наочності (іграшки, що допоможуть дітям краще сприймати музичний твір), а в старших – ці прийоми зменшуються. Чим старші діти, тим менш докладним має бути слово педагога, бо тепер увага зосереджується на аналізі музики.

2 етап. Основні завдання на етапі розучування музичних творів неоднакові для дітей різних вікових груп, отже і різні прийоми роботи. В молодших групах приділяють увагу запам'ятовуванню, а в старших –

аналізу. На цьому етапі перед педагогами ставиться завдання активізувати процес сприйняття музики. Перед слуханням звертається увага на основні засоби музичної виразності, композицію музичного твору, наявність вступу, закінчення. Крім цього, у всіх вікових групах можна використати іграшку, ігрові прийоми навчання, показати картинку, тематично пов'язану зі змістом музики. Наприклад, під час повторного слухання п'єси Н. Любарської «Курочка» музичний керівник або вихователь може показати дітям як курочка «клює» зернята, постукати правою рукою по лівій тощо. Головна увага при цьому приділяється більш повному сприйнятті музики, шляхом акцентування уваги дітей на окремі елементи музичної виразності і розвитку музичної пам'яті. На етапі закріплення поглиблюються знання дітей про музику.

Використовуються такі прийоми: порівняння щойно прослуханої п'єси з іншою, вже знайомою дітям, близькою за тематикою та художніми особливостями, складання колективної розповіді про твір тощо.

3 етап. Закріплення має велике значення для розвитку музичного слуху, пам'яті та оціночних суджень, тобто для розвитку музичного смаку. Слід прагнути до того, щоб діти пояснювали, обґрунтовували своє судження. На цьому етапі дошкільники самостійно впізнають музичні твори, запам'ятовують і виділяють ті, які найбільше сподобалися. У них з'являється вибіркоче відношення до музики. Часто на цьому етапі дітки самі просять виконати твори, які найбільш сподобалися. На цьому етапі дорослі можуть задавати різні питання дошкільникам, наприклад: Як називається пісня, п'єса? Який в неї характер, темп? Вгадайте, що я виконала: колискову чи марш?, пісню чи таночок?

Отже, у процесі слухання і сприйняття музики дорослі мають привчати дітей уважно слухати музику, виховувати інтерес до різних жанрів і видів музики, привчати дітей запам'ятовувати музичні твори по вступу і закінченню, по мелодії, окремим фразам, частинам; розвивати

вміння розрізняти характер, засоби музичної виразності, порівнювати з іншими творами, а також викликати бажання ще слухати музику.

6

Вибір методів та методичних прийомів під час слухання музики залежить від мети, завдань, віку дітей та педагогічної майстерності дорослих.

Методи роботи із слухання музики в дитячому садку передбачають єдність впливу трьох елементів: музики, слова і наочності. Найбільше значення має музика, її художнє виконання. Проте, діти не можуть самостійно прилучитися до слухання музики. Слово, а саме бесіда чи розповідь музичного керівника допомагає проникнути у світ музики, відчуті істотні зміни в її структурі, співвідносити музичні й поза музичні компоненти художнього образу. Інколи поєднання слова й музики є недостатнім, щоб сприйняти й зрозуміти зміст твору, дуже важливе значення має сам тон викладу матеріалу, жести й міміка педагога. Також потрібна наочність, яка допомагає уявити, про що розповідає музика, образ, втілений у музиці.

Слід сказати, що педагог може використовувати різні форми словесного пояснення: говорить про назву твору, проводить коротку бесіду перед і після прослуховування, в декількох словах пояснює зміст твору. Можна застосувати поетичне слово, цитату, роз'яснення.

Під час слухання музичних творів необхідно використовувати такі методичні прийоми:

1. Постановка завдання, яке допомагає організувати навчання так, щоб діти не лишалися пасивними слухачами. Кожне завдання необхідно чітко формулювати, правильно спрямовувати активність дитини, інакше вона сама визначить собі завдання, які можуть відрізнитися від того, що мав на увазі музичний керівник. Наприклад, якщо діти просто слухають виконуваний твір, не ставлячи ніяких завдань, діти можуть не звернути

уваги на ті чи інші особливості п'єси чи пісні, які треба виділити. Завдання, яке дошкільники зрозуміли, спрямовує їхню діяльність, активізує увагу і поліпшує сприйняття твору.

2. Створення ігрових ситуацій. Використання цього прийому зумовлене тим, що провідною у дошкільному віці є ігрова діяльність. Використання ігрових прийомів під час слухання музики викликає позитивні емоції і допомагає повноцінному сприйняттю та запам'ятовуванню творів.

3. Повторюваність творів для слухання. При слуханні необхідно неодноразово повторювати музичний твір, його уривки і добиватися включення слухових, зорових і рухливих аналізаторів. Музичний твір повторюється декілька раз на одному занятті і на наступних двох, трьох.

Методи навчання визначаються завданнями, що ставить музичний керівник перед дітьми, керуючись програмовими вимогами, допомогою, яку він надає у виконанні цих завдань, ігровими ситуаціями та їх зв'язком з аналізом твору, частотою і метою програвання твору.

Таким чином, слухання і сприймання музики у дитячому садку є одним із найважливіших видів музичної діяльності, з якого починається залучення дошкільників до музичного мистецтва. Цей вид музичної діяльності постійно має використовуватися на музичних заняттях у кожній віковій групі та у повсякденному житті дитячого садка. Вихователі мають знати музичний репертуар, завдання зі слухання музики, вимоги програми, правила використання даного виду музичної діяльності у повсякденному житті дитячого садка та в процесі проведення інших занять.

Література

Та сама, що і до попередніх тем.

Тема № 8. Спів - основний вид музичної діяльності в дитячому садку

ПЛАН

1. Значення співу для дітей дошкільного віку.
2. Основні завдання зі співу.
3. Характеристика музичного репертуару зі співу.
4. Особливості дитячого слуху та голосу.
5. Вокально-хорові навички, співоча постава.
6. Підготовка до навчання співу.

Основні поняття: спів, співочий діапазон, вокальні, хорові навички, співоча постава, завдання зі співу, музичний репертуар для співу.

Співи – наймасовіший і найдоступніший вид музичного мистецтва і основний вид музичної діяльності в дитячому садку. Процес навчання співу досить складний і вимагає від дітей великої активності, уваги, зосередженості і розумової напруги.

Заняття співом добре впливають на загальний розвиток дітей, на формування їх естетичних, фізичних, моральних і розумових якостей, також сприяє розвитку мовлення, виправленні дефектів мови, поглибленню дихання, зміцненню голосових зв'язок та голосового апарату в цілому.

У процесі співу розвиваються слухові уявлення, без яких неможливе правильне відтворення мелодії голосом, музичні здібності (емоційна чутливість, музичний слух, музична пам'ять, чуття ритму, мелодичний, гармонічний, ладовий слух), та творчість дошкільників. Під час співу вдосконалюється мова дітей, співаючи, вони вчаться вимовляти слова чітко, правильно, виразно, протяжно, розвивається увага, уява, мислення і пам'ять. Окрім цього, тексти пісень підпорядковані певному ритму, що також сприяє вимові важких звуків і складів. На думку лікарів, спів є

доброю формою дихальної гімнастики. Тому дуже важливо співати в чистому, провітреному приміщенні, а літом – на повітрі, в суху і теплу погоду.

Спів використовується як обов'язковий вид діяльності на музичних заняттях в кожній віковій групі, а також на святах, розвагах, у повсякденному житті дитячого садка, він весь час заповнює дозвілля дітей, допомагає організувати творчі, сюжетні ігри. Дуже часто спів супроводжує інші види музичної діяльності: танець, хоровод, гру на дитячих музичних інструментах.

Під час співу діти вчаться порівнювати свій спів з іншими, прислухатися до виконання мелодії на інструменті, зіставляти різний характер музичних фраз, речень, оцінювати якість виконання пісні своїми одногрупниками. Заняття співом допомагає організувати і об'єднати дитячий колектив, виховати дружні стосунки, а також волю, організованість та витримку.

Дитячий спів ще недосконалий, дуже часто у дітей зустрічаються дефекти слуху, хворе горло, відсутність зв'язку між слухом і голосом. Це вимагає від педагогів бережливого ставлення до дитячих голосів, своєчасних лікарських оглядів і лікування різноманітних захворювань горла та голосових зв'язок.

Якщо у дитини хворе горло, болять голосові зв'язки, її ні в якому разі не можна заставляти співати. Так само забороняється співати у сиру і холодну погоду, зимою на вулиці.

Таким чином, спів є важливим засобом музичного виховання і відіграє важливу роль у вирішенні завдань всебічного і гармонійного розвитку дитини.

2

Завдання навчання співу такі:

1. Навчити дітей чисто і виразно співати з допомогою дорослих, самостійно, у супроводі музичного інструмента і без нього.

2. Виховати інтерес до пісні, бажання її співати на музичних заняттях і поза ними.
3. Розвивати музичні та творчі здібності, креативність у процесі співу.
4. Формувати у дітей співочі вміння і навички, привчаючи їх чисто і виразно виконувати пісні.
5. Закріплювати і розширювати співочий діапазон, переборюючи монотонне гудіння.
6. Розвивати дитячі голоси з допомогою різних по тематиці і жанрах пісень.
7. Навчити дітей застосовувати пісні в іграх та інших видах музичної діяльності.
8. З допомогою пісень виховувати музичний слух, музичний смак та музичну культуру дітей.

3

Виховна і пізнавальна цінність, висока художня вартість і доступність для сприймання і виконання – основні вимоги до музичного співочого репертуару. Пісня має бути важливим засобом музичного виховання і навчання у дитячому садку. Вибираючи пісню педагог повинен враховувати, як вона допомагає вирішувати виховані завдання, розширювати уявлення про навколишній світ та музичні явища, поглиблювати почуття, що нового вносить вона у засвоєнні співочих навичок і який ступінь складності її виконання, чи відповідає вона інтересам і потребам дітей певного віку.

У піснях для дітей дошкільного віку звичайно переважають невеликі музичні фрази, нескладний ритм, який найчастіше складається з восьмих і четвертих долей, темп не швидкий і не повільний, сила звучання помірна.

Репертуар для кожної вікової групи, згідно програми, добирається у певній послідовності і поступово ускладнюється. Однак ця послідовність досить відносна. В тій чи іншій пісні можуть трапитися важкі місця,

наприклад, незвичний інтервальний хід, пунктирний ритм тощо. Тоді необхідні додаткові вправи для засвоєння цих складних для дітей завдань.

Репертуар дитячих пісень повинен бути різноманітним по тематиці, включати пісні про природу, дитячий садок, порах року, школу, а також жартівливі, ігрові, святкові.

Пісенний репертуар повинен відповідати таким вимогам:

1. Пісні, які вивчають діти різних вікових груп повинні бути високохудожніми, пізнавальними і емоційно насиченими.
2. Мелодії пісень мають бути простими, яскравими і різноманітними за характером.
3. Тематика пісень повинна бути різноманітна, але близька і зрозуміла всім дітям.
4. Мелодії пісень повинні відповідати вокальним можливостям дітей з точки зору діапазону, який не повинен перевищувати вказаного у програмі виховання в дитячому садку.
5. У молодших групах пісня повинна складатися з коротких музичних фраз. В середній і старшій групі музичні фрази мають бути довгими.
6. Темп пісень для молодших груп має бути не швидкий, тому що дітям цього віку важко вимовляти пісні у швидкому темпі. У середніх групах темп пісень - жвавий, у старших – репертуар включає різні за темпом пісні.
7. Ритм мелодій повинен бути простим, складатися з поєднання восьмих, четвертних та половинних нот.
8. Кожна наступна пісня має бути складнішою за попередню (по вокальних навичках, мелодії, ритмічного малюнку та формі).

Таким чином, пісенний репертуар, який пропонується програмою або який підбирають вихователь і музичний керівник мають бути високохудожніми, єдині по змісту і формі і відповідати дидактичним принципам: доступності, послідовності: тобто, поступове ускладнення

пісень має йти від більш легких до більш складних по мелодії, гармонії і структурі. Діти повинні усвідомлювати зміст і вимоги до виконання пісні, вміти самотійно виконувати їх соло і хором.

При підборі пісенного репертуару необхідно враховувати наступне:

1. План педагогічної роботи.
2. Інтереси і потреби дітей.
3. Вікові і індивідуальні особливості.
4. Доступність дитячому сприйняттю виражених в пісні почуттів.

4

Особливе значення для правильної вокальної інтонацій у дошкільному віці має розвинений слух, який у дітей ще достатньо не розвинений. Слух удосконалюється, якщо навчання поставлене правильно. У молодших групах дитячого садка увагу дітей звертають на точне відтворення мелодії: співають прості, маленькі поспівки і пісеньки, складені на 2-3 нотах. Прикладом завжди повинен бути виразний, правильний спів дорослого і звучання добре настроєного інструмента. Дитина слухає, далі співає разом з дорослим, мовби підрівнюючись до вокальної інтонації. Поступово виробляється стійкість слухової уваги і внаслідок цього розвивається ладовисотний слух.

У старшому дошкільному віці діти знайомляться з деякими початковими звуковисотними і ритмічними поняттями, які складаються в ході постійних вправ, що розвивають мелодійний слух, визначають рух мелодії вгору-вниз, порівнюють звуки різної висоти, довготи, тривалості, співають вокалізи, поспівки. Слух дитини весь час контролює правильність звучання.

У дошкільному віці голосовий апарат ще не сформований (зв'язки тонкі, піднебіння малорухливе, дихання слабке, поверхове) і міцніє разом із загальним розвитком організму і дозріванням вокального м'яза. Дитяча гортань у 2 – 3,5 рази менша, ніж у дорослого. Звук, утворений в гортані дуже слабкий. Він підсилюється резонаторами. Розрізняють верхній (у

порожнині носа і рота, гортані) і нижній (у порожнині трахеї і бронхів) резонатори. В дітей нижній, особливо грудний, розвинений погано, тому дитячий голос дуже легкий, не сильний, але разом з тим дзвінкий. Найменше форсування, напруга голосу приводить до того, що він губить свою легкість, стає неприємним і переходить у крик. Дитячі голоси по своєму звучанню не голосні, і якщо вимагати від них співати голосного співу, діти починають витягувати шию, причому гортань під тиском повітря піднімається, кров'яні судини на шиї переповнюються кров'ю, а судини, які розміщені в голосових зв'язках можуть навіть лопнути. Крововилив у товщину голосових зв'язок приводить до нерівності країв зв'язок і довгу хрипоту. Голосна розмова, голосний спів, крик не тільки шкодять голосовим зв'язкам, але й понижують слух. Для звільнення м'яз шиї від напруги дітям можна запропонувати перед співом вправи з плавними рухами рук, нахилом голови вперед, назад і в сторони, а також вправи з розспівування голосних «а», «у», «о» «е», але ні в якому разі не «і», який звукує гортань. Перед співом дітям рекомендується здійснити маленьку дихальну гімнастику.

Дитячі голоси необхідно берегти, шляхом правильного поставленого навчання співу. Цьому багато в чому сприяє продуманий добір пісенного репертуару, який відповідає співочим віковим можливостям дітей, а також створенням спокійної обстановки при навчанні. Важливо також, щоб у побуті діти розмовляли спокійно, без крику і співали природним голосом.

Будова голосового апарату у хлопчиків і дівчаток у дошкільному віці однакова. Тільки в 6-7 років з'являється певна відмінність. У хлопчиків включається грудний резонатор на нижніх звуках (до, ре, мі першої октави) і посилюється звучання голосу. Тому особливих рекомендацій щодо співу дівчаток і хлопчиків не має.

При співі у дошкільному віці слід враховувати **діапазон** голосу дітей. Співочий діапазон - це обсяг звуків, який визначається інтервалом

(відстанню) від найвищого до найнижчого звуку, в межах якого добре звучить голос.

Робочий діапазон голос дошкільників – в межах ре, мі - сі першої октави, хоча деякі діти можуть співати і до, до дієз, ре другої октави. Хоча саме ці верхні звуки октави рідко зустрічаються у піснях, підібраних програмами. Під час навчання співу треба обов'язково визначити співочий діапазон голосу кожної дитини і намагатися його систематично розвивати і розширювати.

Діапазон голосу дітей 3-4 років – ре - ля першої октави, 4-5 років – ре - сі першої октави, 5-6 років – ре - сі першої октави, до другої октави. Зростання, розширення діапазону відбувається доверху. Тому дітям легше співати на верхніх звуках, ніж на нижніх.

Таким чином, при навчанні співу вихователю і музичному керівнику треба дотримуватися таких правил:

1. Не дозволяти голосного співу, особливо довготривалого голосного співу в процесі розучування; не голосний спів – це умова, яка забезпечує нормальне звучання дитячих голосів і їх розвиток.
2. При доборі репертуару звертати увагу на звуковий діапазон, який повинен відповідати нормі для кожної вікової групи.
3. Не пропонувати співати дорослих пісень і пісень із шкільного репертуару – це недопустимо.
4. Слідкувати за тим, що у повсякденному житті діти не кричали, це погано впливає на їх голос.
5. Добиватися нормальної спокійної розмови при любых обставинах, особливо на прогулянці і в приміщенні.
6. Не пропонувати дітям багато пісень для виконання на заняттях (не більше 2-3), на святах (не більше 4-5 в старших групах, а в молодших групах – 3).
7. Якщо у дитини хворе горло або болять голосі зв'язки не заставляти її співати.

8. У сиру і холодну погоду, осінню чи зимою не співати на вулиці. Температура повітря на вулиці повинна бути не нижча від +18 С і вологість повинна не перевищувати 60%.

5

Щоб успішно розв'язувати завдання навчання співу необхідно навчити дітей навичок і вмінь, які включають у себе співочу поставу, вокальні й хорові навички.

Співоча постава – це правильна поза під час співу. Співаючи діти повинні сидіти прямо, не піднімаючи плечей, не напружуючи і не витягуючи ший, не горблячись, руки тримати на колінах. Дошкільники 3-4 років можуть сидіти, спираючись на спинки стільців, діти 5-6 років повинні не торкатися спинки стільців. У такому положенні найкраще функціонує основний дихальний м'яз – діафрагма. Голову потрібно тримати прямо, не витягувати і не напружувати шию. За цим повинен слідкувати, насамперед, вихователь. Розучувати пісні діти мають завжди сидячи. А вже вивчені пісні можна виконувати стоячи, тому що саме в такому положенні дихальні і вокальні м'язи працюють значно активніше і краще, і звучання пісень покращується. При співі стоячи, голову слід тримати прямо, руки мають бути опущеними.

Треба пам'ятати, що у молодших групах дитячого садка самі найменші дітки, а також дошкільники, що володіють неспокійними, надто жвавим характером при співі повинні сидіти в першому ряду, щоб вихователь і музичний керівник могли їх бачити і чути. У середній і старшій групах у першому ряду при співі сидять дітки з слабо розвинутим музичним слухом, з невеликим об'ємом вокального діапазону голосу, а також найменш дисципліновані і дітки, які зовсім недавно прийшли до дитячого садка і значно відстають у музичному вихованні від інших.

Щоб діти дошкільного віку краще чули мелодію пісні, музичний інструмент треба ставити так, щоб високі регістри знаходилися ближче до них, з правого боку від дітей. Вихователь має сидіти перед дітками на

великому стільчику в правильній співочій позі. Він повинен бути готовим до музичного заняття: знати пісні, які виконують дітки, (знати основні диригентські схеми, вміти показати вступ, закінчення пісні). У дитячому садку дошкільники оволодівають найпростішими вокальними і хоровими навичками.

Вокальні навички – це взаємодія звукоутворення, дихання і дикції.

Звукоутворення. Дошкільники повинні співати природним звуком, без крику і напруження. Треба добиватися, щоб звучання дитячого голосу було високим, світлим, легким, дзвінким, спокійним і наспівним. Проте слід зважати на недосконалість дитячого голосу, на його властивість швидко втомлюватися. Діти не можуть довго і голосно співати. Малюки співають говіркою, у них немає наспівності. Тому треба виконувати вправи на приспівування голосних звуків і чітку вимову приголосних. Для правильного звукоутворення велике значення має атака звуку – це спосіб утворення звуку в голосовому апараті, а також початковий момент виконання пісні. Існує тверда і м'яка атака звуку. При твердій атаці утворюється твердий звук, енергійний, при м'якій – м'який звук. Дошкільники повинні співати м'яко, не напружуючи голосові зв'язки. Тверда атака звуку використовується при співі маршових, урочистих пісень, таких у програмі не багато.

Дихання. Велике значення для протяжності співу має дихання. Діти під час співу повинні вміти нормально, інтенсивно, своєчасно робити вдих та видих повітря. Від правильного дихання залежить чистота інтонування, правильне фразування, виразність виконання пісні, злитність звучання. Слід слідкувати, щоб під час вдиху діти не піднімали плечей, щоб вдих і видих був спокійним, тихим і правильним. Повітря під час вдиху треба набирати через рот і ніс одночасно. Не можна розривати слово вдихом, його треба брати у молодших групах після слів, а в старших після коротких фраз.

Дикція. Розвиваючи правильну дикцію дітей треба добиватися активної, рухової роботи артикуляційного апарата, наспівного, округлого звучання голосних, чіткої вимови приголосних, правильну вимову літер і слів. Багато дітей у дошкільному віці мають певні мовні дефекти: гаркавість, шепелявість, над усуненням яких треба довго працювати. Коли немає чіткої і виразної дикції, спів стає млявим і слабким. Правила вокальної дикції такі:

1. Наголошені голосні не змінюються (як пишуться так і вимовляються), наприклад «корова», «в лісі», «зима», «літо», «мама».
2. Голосний «а» приспіві вимовляємо заокруглено, наближено до голосного «о», «е» - до «и», «і» - до «и».
3. Перед розучуванням пісні треба виразно, повільно і чітко вимовити текст дорослому, а потім разом з дітьми повторити, тобто навчати їх правильно вимовляти під час співу.

Вироблення правильної вокальної дикції сприяє художньому, виразному виконанню пісні. Умовою хорошою дикції є розуміння дітьми змісту слів і музичного образу.

Хорові навички – це взаємодія ансамблю і строю.

Ансамбль в перекладі з французької означає «злитність», тобто правильне співвідношення сили і висоти хорового звучання, вироблення унісону (спів в один голос) і тембру. Колективні співи вимагають від дітей злагодженості, уміння слухати один одного, не виділятися силою звуку. Треба слідкувати, щоб дошкільники починали і закінчували пісню разом, вчасно, не вискакували, не кричали, не вигукували голосно окремі слова, фрази, не замовкали тоді, коли вся група співає. Відчуття ансамблю виробляється поступово, на протязі багатьох музичних занять.

Злагодженість співу сприяє виразності виконання, привчає дітей до ансамблевого і хорового співу.

Стрій – це чистота вокальної інтонації. Діти дошкільного віку здатні правильно інтонувати мелодію, якщо вони добре її засвоїли і мають досить

розвинутий слух та голос. Для досягнення висоти інтонування великого значення мають правильне дихання, вміння зосередитися на мелодії і відтворювати голосом звуки різної висоти.

Щоб досягти чистоти інтонування (чистого, не фальшивого звучання), необхідно розвивати музичний слух дітей: мелодичний слух та ладове чуття. Для правильного відтворення звуковисотного малюнка мелодії потрібна наявність музичної уваги та музично-слухових уявлень. Основою розвитку чистоти співу є здатність розрізняти висотні співвідношення звуків. Чистота інтонації залежить від взаємодії слухових та вокальних навичок, від дихання, звукоутворення, дикції. На неї впливає і діапазон голосу, а також наявність відповідних музичних даних. Деякі діти погано співають, тому що у них погано розвинений музичний слух, інші – через хворобу голосового апарату. Таким дітям слід приділяти особливу увагу і займатися з ними індивідуально.

Для того, щоб досягнути чистоти інтонації при співі у дошкільному віці вихователю і музичному керівнику слід:

- підбирати пісні, які зручні по діапазону для дітей кожної вікової групи, з короткими фразами, між якими можна брати дихання;
- ілюструвати чисте, не фальшиве виконання пісень дорослими;
- систематично повторювати з дітьми вивчені пісні і при цьому співати їх без інструментального супроводу;
- співати не тільки всіма разом, але й невеличкими групками, по одному, щоб дітки краще чули один одного;
- виробляти у дошкільників уміння слухати себе та інших, усвідомлювати якість свого виконання;
- діткам, які фальшиво співають, приділяти більше уваги; для цього їх саджати ближче до музичного керівника і біля дітей, які дуже чисто співають.

Таким чином, вокальні й хорові навички мають неабияке значення для навчання дітей правильному, красивому виконанню пісень,

формуванню музичного слуху, культури співу, розвитку музично-творчих здібностей, виховання інтересу, любові до пісні.

6

Перед виконанням пісень діти обов'язково повинні розспівуватися, тобто виконувати вправи, вокалізи, народні примовки, поспівки тощо для розвитку голосу, вокально-хорових навичок та музичного слуху.

Перш ніж розучувати пісню необхідно детально ознайомити дітей з нею: визначити зміст та художні образи, характер музики, елементи музичної виразності, виховні та навчальні завдання, а також коротко розповісти про авторів пісні.

Таким чином аналіз пісні повинен складатися з таких елементів:

1. Назва твору, автори тексту і музики.
2. Основна ідея твору.
3. Загальний характер і виховні завдання пісні.
4. Аналіз літературного тексту.
5. Характеристика мелодії, форми пісні, фортепіанний супровід, засоби музичної виразності.
6. Звукоутворення, дихання, дикція, чистота інтонації, відчуття ансамблю, виконавські труднощі.

Процес розучування та засвоєння пісні складається з трьох етапів:

1. **Ознайомлення.** Ознайомити дітей з піснею, привчити їх вслухатися в її звучання, емоційно реагувати на пісню, забезпечити безпосереднє сприйняття її як художнього цілого, розкрити в бесіді її зміст в єдності літературного і музичного текстів. Пісня виконується кілька разів, щоб допомогти дітям краще засвоїти її мелодію. Основна мета першого етапу – зацікавити дітей піснею її виконанням, визначити основні засоби музичної виразності. На цьому етапі використовуються невеличкі бесіди, розповіді, в ході яких дошкільники знайомляться зі змістом пісні, звертається увага на художній образ. Можна застосувати показ картинки, іграшки згідно тематики пісні. Але не всі пісні потребують попередньої бесіди. Якщо

пісня нескладна, зрозуміла по змісту, легко сприймається і запам'ятовується, тоді можна сказати тільки її назву. У таких випадках музичний керівник або вихователь після першого прослуховування пісні задає діткам питання, наприклад: Яка пісня по характеру?, Про що вона розповідає? Після цього дорослий виконує пісню ще раз.

2. Розучування пісні, формування співочих умінь (6-8 занять). На цьому етапі відбувається основна робота по володінню дітьми співочими навичками (вокальними і хоровими). Навчальні завдання на кожному занятті поступово ускладнюються. Особливу увагу треба звертати на правильне засвоєння мелодії. Одночасно треба звертати увагу на чітку вимову слів, наспівність і рухливість співу та музичні відтінки. На цьому етапі ведеться робота над чистим інтонуванням (діткам пропонується вслухатися в звуки, розрізняти висоту звучання), правильним диханням, вимовою слів, початком і закінченням пісні.

3. Закріплення, повторення пісні. На даному етапі проводиться робота над художнім виконанням пісні кожною дитиною, на спів із супроводом і без нього. Через декілька занять можна повторити пісню, щоб вона увійшла в повсякденне життя дітей.

Цю роботу проводить музичний керівник на кожному музичному занятті і в кожній віковій групі. Якщо вихователь розучує пісню самотійно з дітьми, то він має знати всі етапи засвоєння та розучування і вміти її аналізувати. На цьому етапі можна запропонувати заспівати пісню по рядам, підгрупам, соло. Можна серед співаючих дітей вибрати соліста, який буде співати заспів, а всі решта дітей – приспів. Якщо в змісті пісні є кілька дійових осіб, відображені якісь дії, її можна заспівати по «ролях», тобто зробити маленьку інсценізацію.

Отже, для співу необхідні позитивні емоції, тільки вони викликають у дітей бажання співати. Важливо правильно підібрати пісню. При цьому необхідно враховувати кілька моментів: активний словниковий запас дітей, їхні фізичні дані, вік, музичний досвід, емоційний стан. Пісня має

бути зрозумілою дітям, цікавою за змістом, з приємною мелодією, коротким текстом, легкими для вимови словами.

Література

Та сама, що і до попередніх тем.

Тема № 9. Музично-ритмічні рухи і вправи як вид діяльності в дитячому садку

ПЛАН

1. Значення музично-ритмічного виховання.
2. Основні завдання з музично-ритмічних рухів, музичний репертуар.
3. Види музично-ритмічної діяльності.
4. Підготовка до навчання дітей музично-ритмічним рухам і вправам.

Основні поняття: музично-ритмічне виховання, танці, хороводи, музично-ритмічні вправи, ігри, відчуття ритму.

В основі музично-ритмічного виховання лежить розвиток у дітей сприйняття музичних образів і вміння відобразити їх у рухах. Змістом музично-ритмічного роботи є навчання дітей рухів відповідно до характеру музики та засобів музичної виразності, а також навчання танцювальних рухів, виконання вправ під музику, рухливих ігор та різноманітних шиківань.

Система музично-ритмічного виховання була розроблена на початку ХХ століття швейцарським педагогом-музикантом Е. Жаком-Далькрозом. В основі даної системи лежить використання спеціально підібраних тренувальних вправ, які виконувалися під ритмічну музику і розвиток на цій основі у дітей (починаючи з дошкільного віку) музичного слуху, пам'яті, уваги, ритмічності, пластичної виразності рухів. На думку Е. Ж. Далькроза, з перших днів життя дитини слід розвивати у неї так зване «м'язове чуття», тобто вміння розрізняти і відчувати напружений і ненапружений стан м'язів. У залежності від характеру звучання музики один і той же рух може виконуватися по-різному – з більшою чи меншою напругою, з раптовою або поступовим або раптовим напруженням чи розслабленням м'язів чи суглобів. Е. Ж. Далькроз розробив систему музично-ритмічних вправ, в якій основою є музика, оскільки вона є «ідеальним зразком організованого руху».

Прогресивні ідеї Далькроза отримали широке розповсюдження у всьому світі. Елементи цієї системи лежать в основі музично-ритмічної діяльності і сьогодні. Слід сказати, що рухи під музику допомагають повніше сприймати музичний твір, який, у свою чергу, надає рухові особливої виразності. В цій взаємодії музика відіграє провідну роль, а рухи стають своєрідним засобом вираження художніх образів. Музично-ритмічні рухи змушують дітей переживати виражене в музиці, а це, в свою чергу, впливає на якість виконання. Вони є засобом розвитку емоційного відгуку на музику, формування почуття ритму.

У процесі занять музично-ритмічними рухами зміцнюється організм дітей, розвиваються різні музичні здібності: відчуття ритму, музичний слух, музична пам'ять, виховуються морально-вольові якості – спритність, точність, цілеспрямованість, виробляються такі якості рухів як м'якість, плавність, гнучкість, пружність, енергійність, пластичність, а також покращується осанка дітей.

Сучасна психологія стверджує, що вплив музики на загально-функціональну діяльність дитини викликає в ній рухомі реакції. На думку відомого психолога Б.Теплова сприймання музики «цілком безпосередньо супроводжується тими чи іншими руховими реакціями, що більш або менш точно передають часовий хід музичного руху». Добором відповідних музичних творів можна викликати певні рухові реакції, організувати і впливати на їхню якість.

Рухливі ігри під акомпанемент музики так само, як і ритміка, розвивають слух, легкість і спритність рухів, здатність швидко і правильно реагувати на враження від музики.

Слід зауважити, що різні за характером музичні твори викликають у дітей емоційні переживання, породжують певні настрої, під впливом яких і рухи набувають відповідного характеру. Наприклад, урочисте звучання святкового маршу радує, бадьорить дітей. Це проявляється в підтягнутій поставі, точних, чітких, підкреслених рухах ніг і рук. Навпаки, спокійний

плавний характер танцю дає змогу зробити поставу вільнішою, рухи неквапливими, м'якими.

Зв'язок між рухами і музикою не обмежується лише узгодженістю їхнього спільного характеру. Розвиток музичного образу, порівняння контрастних і схожих побудов, ладова забарвленість, особливості ритмічного малюнка, динамічних відтінків, темпу – все це може відбиватися в рухах, вправах, танцях, хороводах та іграх.

Рухи допомагають повніше сприймати музичний твір, який в свою чергу, надає рухові особливої виразності. В цій взаємодії музика відіграє провідну роль, а рухи стають своєрідним засобом вираження художніх образів.

Навчаючи дітей музично-ритмічним рухам і вправам, необхідно виховувати в них свідоме ставлення до музики шляхом розкриття змісту та характеру музичних творів у цілому, а також засвоєння окремих елементів музичної виразності.

Заняття ритмікою сприяють поглибленню в дітей музичних знань, розширенню кругозору, розвивають творчу уяву, фантазію, мислення. Вони допомагають краще зрозуміти музику, полюбити її та емоційно відгукуватися на неї. Якщо у дитини відсутнє емоційне переживання музики, вона не здатна виразно відтворити ігрові й танцювальні образи, рухатися відповідно до характеру звучання. Це пояснюється тим, що в музично-руховій діяльності всі рухи дітей пов'язані зі слуханням і визначенням характеру музики й засобів її виразності.

Необхідність своєчасно реагувати під час гри, танцю, вправи на всі музичні завдання відповідними рухами, погоджувати їх із звучанням, загострює сприймання дітей, розвиває музичний слух, відчуття ритму та інші музичні здібності, а в цілому музикальність.

У програмі з цього виду музичної діяльності значна увага приділяється розвитку природної виразності рухів дітей. Як відомо, в музично-руховій діяльності дітей рухи є засобом вираження думки,

почуттів, образів. Тому чим активніше дошкільники сприймають музику, тим виразніше і краще вони будуть танцювати і рухатися.

У процесі даного виду музичної діяльності розвиваються пізнавальні здібності, внаслідок того, що діти багато чого довідуються завдяки різноманітній тематиці музичних ігор, хороводів, танців і вправ. Пізнавальні процеси під час занять ритмікою активізуються в тому разі, якщо дитина здатна зосередитися на особливостях музичних засобів виразності. Йдеться насамперед про слухову увагу та її стійкість. Дитина, стежачи за музичним супроводом, уважно його слухає. Чим складніший музичний супровід, тим інтенсивніше розвивається слухова увага, яка сприяє розвитку музичної пам'яті.

Музично-ритмічні рухи і вправи, таночки, хороводи привчають дошкільників до колективних дій, сприяють їх об'єднанню, виховують почуття згуртованості, дружби, взаємної поваги, а також почуття справедливості. У дітей формується характер, воля, наполегливість, вміння мобілізувати свої сили, зосередити увагу, проявити спритність, кмітливість, підвищується розумова і творча активність.

Рухи під музику зміцнюють організм дітей. Задоволення, що його отримують дошкільники в процесі гри, танцю завжди супроводжується значними фізіологічними змінами в організмі: покращується постава, дихання, кровообіг, формується моторика, у дітей з'являються такі якості рухів як легкість, помітність, пружність, спритність, точність, швидкість, енергійність. Завдяки музиці рухи дітей набувають емоційного забарвлення, стають більш чіткими, виразними і красивими.

Отже, музично-ритмічні рухи і вправи сприяють всебічному і гармонійному розвитку дошкільників. Святкові шиккування, національні й бальні танці, інсценівки, ігри, хороводи формують моральне обличчя дітей, вони набувають найрізноманітніших знань про життя, що їх оточує, розвивається їхня спостережливість, орієнтування в просторі і часі, а також загальна музикальність, творчість і креативність.

Заняття музично-ритмічною діяльністю повинно проводитися під керівництвом музичного керівника та вихователя. Керуючи іграми і танцями, треба всіляко сприяти розвитку дитячої ініціативи, творчості, винахідливості.

Таким чином, заняття ритмікою є складним виховним процесом і допомагають у всебічному розвитку особистості дитини: музично-естетичному, емоційному, вольовому і пізнавальному. Музично-ритмічна діяльність сприяє розвитку активного музичного сприйняття, посилює емоційне сприйняття, а рухи під музику стають більш виразними, вишуканими і скоординованими.

2

Завдання слухання музики:

1. Навчити дітей сприймати розвиток музичних образів та узгоджувати рухи з характером цих образів, найяскравішими засобами музичної виразності.
2. Навчити дітей ритмічно й виразно рухатися, гратися в музичні ігри, водити хороводи, виконувати танці й вправи на музичних заняттях, святах, розвагах та під час іншої діяльності.
3. Розвивати в дітей почуття ритму, відчувати в музиці ритмічну виразність, відтворювати її в рухах, навчити виконувати пісні, танці, ігри з яскравим ритмічним малюнком, а також передавати його в рухах.
4. Навчити дошкільників музично-ритмічним умінням і навичкам через ігри, танці, хороводи і вправи.
5. Розвивати музичну пам'ять, музичний слух, емоційний відгук, музично-творчі здібності.
6. Навчити дітей виразно передавати характерні особливості через рухи різних музичних образів.

7. Ознайомити дітей з найпростішими музично-ритмічними вправами, з термінами: крок, полька, змінний крок тощо, з дитячими бальними та народними танцями та музично-ритмічними іграми.
8. Навчити визначати прості танцювальні жанри (пісня, марш, танець), виразно передавати їх особливості.
9. Розвивати художньо-творчі здібності, креативність, щоб у старшій групі вони могли самостійно знайти засоби вираження ігрового образу, придумати, скомбінувати танцювальні рухи, запропонувати іншу побудову хороводу, за своєю ініціативою танцювати, водити хороводи на заняттях і поза ними.
10. Формувати культуру рухів: розвивати красиву осанку, точність виконання рухів, вправ, танців, пластичність, ритмічність, емоційну виразність рухів.
11. Розвивати здібність самостійно застосовувати набуті уміння і навички з ритмічної діяльності в практичній діяльності дітей.

Музичний репертуар з цього виду діяльності має бути простим по формі, доступним для дитячого сприйняття і запам'ятовування, з чітким і виразним ритмічним малюнком, не дуже голосним по звучанню, і не надмірно швидким по темпу. Всі рухи, які діти виконують під музику повинні відповідати характеру музики, засобам музичної виразності і формі музичного твору.

Підбираючи самостійно музичний репертуар для музично-ритмічної діяльності слід пам'ятати, що:

- музичні твори мають бути високохудожніми, яскравими, динамічними, доступними для музичного сприйняття дітей різного віку;
- музичний супровід повинен бути не дуже повільним і не дуже швидким, мусить мати танцювальний характер;
- музичні твори повинні бути різноманітними за жанрами, стилями, тематикою на прикладі народної, класичної і сучасної музики для дітей;

- музичний репертуар повинен відповідати завданням музично-ритмічної діяльності;
- музичний супровід має забезпечити різноманіття рухів у відповідності з видами ритміки, а також взаємозв'язок рухів і музики.

Перед тим, як розучувати, повторювати чи закріплювати з дітьми певний рух, вправу, таночок, хоровод чи гру, необхідно виконати саму мелодію, щоб діти її уважно прослухали.

У програмі з цього виду діяльності музичний репертуар складається з хороводних, танцювальних, ігрових мелодій українських композиторів класиків, зарубіжних та сучасних композиторів. Рекомендовані програмою твори розподілені за своїми видами, формами, тематикою, яка є надзвичайно різноманітною, іноді визначена назвою, наприклад: „Злови”, „Будь спритний”, „Васька - кіт”, „Знайди собі пару” тощо.

Таким чином, музичні твори, вказані у програмі, розвивають дітей, виховують цілісне сприйняття музики, розуміння образу, характеру, настрою. Разом з тим кожен твір дає змогу привернути увагу дітей до окремих засобів музичної виразності і передати це в рухах.

3

До музично-ритмічних рухів і вправ належать:

1. Музично-ритмічні вправи.
2. Танці, хороводи.
3. Музичні ігри.

Основою **музично-ритмічних рухів**, які проводяться з дітьми у вигляді ігор, танців, вправ є: рухи, насамперед:

- основні рухи, запозичені із фізкультури – ходьба, біг підскоком, стрибки;
- гімнастичні рухи і вправи з предметами: м'ячами, стрічками, обручами, прапорцями;
- гімнастичні рухи і вправи верхнього плечового пояса, перешиккування - ходьба шеренгами, в колі, парами;

- танцювальні рухи;
- імітаційні рухи з імітацією різних дій і рухів птахів, звірів, людей, транспортних засобів, запозичені з сюжетної драматизації.

Всі ці рухи передаються дітьми по-різному, використовуються в хороводах, танцях, вправах, рухливих іграх і являються корисним матеріалом для розвитку уяви, фантазії і творчої активності.

Необхідно створювати умови для прояву дітьми вміння урізноманітнювати свої музичні рухи, ходити, бігати, стрибати під музику.

Для того, щоб діти могли невимушено і точно передавати рухами зміст, характер, форму та засоби музичної виразності, необхідно використовувати на заняттях музично-ритмічні вправи. Найкраще робити їх на початку заняття, бо вони сприяють організованості дітей та емоційно настроюють їх.

Музично-ритмічні вправи поділяються на сюжетні (використовують у молодших та середній групах) і безсюжетні (у старшій групі). Наприклад, сюжетні вправи „Ведмідь”, „Зайчик”, безсюжетна – „Біг парами”. Умовно вправи можна поділити на три групи:

- 1) вправи, які допомагають удосконалити основні рухи (ходьба, біг, стрибки); гімнастичні рухи без предметів (рухи ногами, хвильоподібні рухи руками, рухи тулуба); з предметами (стрічками, прапорцями, обручами, м'ячами), а також з уявними предметами, різні шиккування і перешикування;
- 2) вправи, що готують дітей до виконання таночків, музичних ігор, які навчають танцювальним елементам(Найпростіші елементи народного, бального, сучасного дитячого танцю; імітаційним або образно-ігровими рухам(рухи тварин, птахів, тощо, різні дії людей, їх емоції і почуття);
- 3) вправи-композиції, які мають завершену форму, що складаються з поєднання різних елементів в певній послідовності. Такі вправи часто виконуються з різними предметами (стрічками, платочками, прапорцями, квітами, обручами).

У процесі оволодіння музичними вправами дітки готуються до виконання таночків, спочатку вивчаючи окремі рухи та вправи. Наприклад, вони розучують перемінний крок, крок, крок польки, приставний крок, видивляння ноги на носочок, п'ятку, вперед, назад, вбік у ритмі музичного супроводу. Також вправи використовуються і в музичних іграх, наприклад «Гра з котиком», «Скачуть коники» та ін.

Таночки, які діти вивчають у дитячому садку розвивають творчі здібності, самостійність, активність, виразність рухів, пластичність і т.д. У таночках діти мають вправлятися у таких рухах: плескання в долоні, хлопання по колінах, притуптування ногами, погойдування на двох ногах, бігання на носочках, стукання підборами, почергове виставляння ніг, кружляння, виконання „пружинки”, обертання корпусу вправо-вліво, тримання рук на поясі, їх розведення, присідання тощо. Таночки поділяються на:

1. Таночки з зафіксованими рухами, це:

- а) таночки з участю дорослого, який може виконувати однакові або різні рухи;
- б) сучасні дитячі таночки;
- в) народні, в основному українські, таночки;
- г) хороводи зі співом, рухи яких пов'язані або не пов'язані з текстом;
- д) Характерні, в рухах яких зображений певний персонаж;
- є) дитячі бальні танці.

2. Танці-імпровізації (комбіновані) на основі раніше вивчених рухів. Вони мають зафіксовані рухи і вільну імпровізацію.

3. Вільні, творчі, коли діти під музику самостійно підбирають рухи і виконують їх. Вони спрямовані на розвиток творчості, музикальності і почуття ритму.

Музичні ігри – ведуча форма організації музично-ритмічних рухів і вправ. Їх зміст і характер визначаються музикою. Музична гра це – кульмінація, емоційна вершина музичного заняття. Важливо не позбавляти

дітей цієї радості, не обмежувати можливості кожної дитини побути у головній ролі. Якщо дошкільники активні, не намагаються усунути від участі у грі, це свідчить про їхній психологічний комфорт, відчуття повноти життя, фізичного та емоційного добробуту. Важливо, щоб солістом був не лише дорослий, а й діти – учасники гри. В кожній музичній грі є зміст, правила і навчальні завдання.

Музичні ігри, що використовуються у дитячому садку поділяються на:

1. Сюжетні, що супроводжуються програмною музикою.
2. Сюжетні ігри, що супроводжуються піснею.
3. Безсюжетні гри.
4. Музично-дидактичні ігри.
5. Гри-інсценізації.

Участь дітей у різних видах музичних ігор вимагає від них умінь вільно користуватися рухами, співвідносити їх з темпом, характером, динамікою, ритмом музики, а також уміння передавати образи персонажів (якщо у грі є сюжет), пов'язані з тематикою гри.

Прототипом багатьох музичних ігор є рухливі ігри з правилами, в основі яких лежать музичні твори. Музика в даному випадку визначає ігрові образи, розвиток гри, характер і зміну рухів.

В основі сюжетної гри покладено певний образ, завдання. В ній є розгорнута дія, деякі образи зіставляються. Тематика і зміст сюжетних ігор дуже різноманітний.

В іграх зі співом діти вчаться передавати рухами зміст, образ пісні, форму і засоби виразності. Іноді спів може бути тільки зав'язкою до гри.

Безсюжетні ігри звичайно рухливі, з певними правилами, наприклад „Хто швидше?“, „Будь спритним“. Музика в них супроводжує біг, ходьбу, стрибки, словесні сигнали змінюються музичними. Діти повинні дотримуватися правил гри, це виховує волю, витримку, в них є елемент змагання.

Музично-дидактичні ігри мають певний зміст, розвиток дії, правила, вони відіграють велику роль у сенсорному розвитку дітей, удосконалюючи слухову відчуття, а також мають багато спільного з рухливими іграми й хороводами. За характером вони можуть бути різними, але всі вони мають на меті навчити дошкільників розрізняти і запам'ятовувати музичні звуки за висотою, тембром, динамікою, ритмом у зв'язку з загальним характером музичного твору.

Ігри-інсценізації побудовані на основі сюжетів пісень. Як правило підбираються ігри з розгорнутим сюжетом, наявністю яскравих контрастних образів. Рухи дітей у таких іграх визначаються безпосереднім сюжетом пісні, діями персонажів а також фантазією самих дітей, які стараються підшукати найбільш точні виразні ігрові рухи для передачі образів, а при виконанні пісні – знайти відповідні інтонації голосу, які підкреслюють ті чи інші особливості персонажів. Ігри-інсценізації найчастіше розігруються на сюжети народних пісень, а також на сюжети сучасних дитячих пісень, забавлянок.

На кожному музичному заняття слід використовувати музично-дидактичну гру, яка обов'язково передбачає і завдання з розвитку мовлення дітей. Музично-дидактичні ігри – це ігри пізнавального характеру, спрямовані на збагачення та закріплення знань, пов'язаних з музичною діяльністю, активізацією у словнику дітей назв жанрів музичних творів, музичних інструментів, нот, іграшок під музичний супровід.

Методика розучування музично-дидактичних та ігор-інсценізацій така ж, як і розучування музичних ігор, хороводів, танців, вправ. Особлива увага приділяється виконанню музично-сенсорного завдання. Знайомлять дошкільників із музично-дидактичними та іграми-інсценізаціями в усіх вікових групах на музичних заняттях, використовують їх під час проведення різних розваг та в інших формах роботи, починаючи з третього року життя.

Для того, щоб правильно організувати процес навчання музично-ритмічної діяльності музичний керівник і вихователь повинні як слід підготуватися. Насамперед необхідно:

- добре вивчити музичний супровід;
- проаналізувати його з точки зору загального характеру і музичної форми;
- виконати самому рухи даної гри, танцю, хороводу, вправи, старатися виконати їх виразно, чітко, образно.
- запланувати програмові вимоги до дітей по основних музично-ритмічних навичках;
- розробити методику навчання.

Програмові вимоги плануються по таким аспектам:

1. Характер музичного твору (жвавий, спокійний, урочистий).
2. Темп (швидкий, помірний, повільний).
3. Динаміка (голосно, тихо, не дуже голосно, не дуже тихо).
4. Метроритм (розмір, акценти, ритмічний малюнок).
5. Форма музичного твору (одна, дві, три частини, вступ, закінчення).

Методика навчання музично-ритмічних рухів і вправ характеризується тим, що в ході освоєння репертуару діти весь час вправляються, розвиваючи навички музичного сприйняття в єдності з виражальним рухом. Розучуючи ігри, хороводи, танці, послідовно ускладнюють завдання, з урахуванням особливостей репертуару, неодноразово повторюють вивчений матеріал, закріплюючи знання, які зможуть застосувати в самостійній діяльності. Педагоги постійно стимулюють творчу активність дітей, використовують різні варіанти ігор, танців, хороводів, пропонують дітям творчі завдання різної складності залежно від віку, індивідуальних особливостей, інтересів і здібностей.

Таким чином цей вид музичної діяльності відіграє велику роль у всебічному, загальному та музичному розвитку дітей дошкільного віку і є надзвичайно важливим для розвитку їхніх музичних та творчих здібностей.

Література

Та сама, що і до попередніх тем.

Тема № 9. Гра на дитячих музичних інструментах як вид діяльності

ПЛАН

1. Значення гри на дитячих музичних інструментах для всебічного розвитку дошкільників.
2. Завдання навчання гри на дитячих музичних інструментах та музичний репертуар.
3. Класифікація музичних інструментів.
4. Основні вимоги до музичних інструментів, іграшок.
5. Організація занять по навчанню гри на інструментах в дитячому садку.

Основні поняття: музичні дитячі інструменти, музичні іграшки.

Навчання дітей грі на музичних інструментах відкриває перед ними новий світ звукових красок, допомагає розвивати музичні здібності, розширює кругозір і стимулює інтерес до інструментальної музики.

У процесі гри на дитячих музичних інструментах удосконалюються естетичне сприйняття і естетичні почуття дітей, а також розвиваються такі якості як витримка, цілеспрямованість, наполегливість. Гра на дитячих інструментах розвиває зосередженість і пам'ять. Знайомство з назвами інструментів, їх тембрами, спеціальними музичними термінами (струни, клавіші, медіатр, оркестр, ансамбль тощо) збагачує активний словник дошкільників, розвиває їхню мову. Цей вид музичної діяльності збагачує музичними враженнями дітей, розвиває їх музикальність, музично-сенсорні здібності, музичну пам'ять, відчуття ритму, тембру, ладу, звуковисотності, організовує дітей, покращує їх увагу, сприяє розвитку творчих здібностей.

Музичні дитячі інструменти викликають у дітей великий інтерес, а також сприяють розвитку творчості дітей. Їх можна застосовувати в

інших видах музичної діяльності, на заняттях, святах, розвагах, у повсякденному житті дитячого садка. Крім того, деякі іграшки-інструменти використовуються як наочне приладдя. Вони допомагають педагогам розвивати музично-сенсорні здібності, знайомлять їх з окремими елементами музичної грамоти.

Гра на музичних інструментах допомагає дітям розрізняти звуки у їх висотних та ритмічних співвідношеннях і в тембровому забарвленні. Діти засвоюють різний напрямок мелодії (вгору-вниз), користуючись підібраними за висотою дзвіночками, відтворюють різноманітні ритми, прислухаючись до різних ритмічних сполучень, розрізняють дзвінкий тембр трикутників і мелодійні звуки дзвіночків, металофонів, цитр та інших музичних інструментів.

Знайомство з музичними іграшками та музичними інструментами відбувається з перших днів перебування дітей у дитячому садку, а навчання грі на них відбувається з 5 років, тобто у старшій групі.

Музичні іграшки та інструменти використовуються з різною метою: (для ознайомлення, як наочність і при грі), а також:

- 1) для розвитку звуковисотного слуху (дзвіночки, молоточки, металофон);
- 2) для розвитку почуття ритму (інструменти ударної групи, або інструменти, які мають звук певної висоти);
- 3) для розвитку тембрового слуху (інструменти різних груп, наприклад струнні, духові, ударні);
- 4) для розвитку динамічного слуху (всі інструменти, на яких діти можуть підсилювати або послаблювати звучання).

2

У сучасній програмі визначено навчально-виховні завдання, які здійснюються як на заняттях, так і в повсякденному житті. Музичний керівник має вивчати з дітьми музичний матеріал за програмою, а вихователь – закріплювати його, повторювати вивчену пісню, слухаючи у

записі музичний твір або даючи дітям змогу відтворювати певну мелодію на дитячому музичному інструменті.

Завдання, які ставляться перед музичним керівником і вихователем у процесі гри на дитячих музичних інструментах такі:

1. Ознайомити дітей з назвами та зовнішнім виглядом найпростіших дитячих музичних іграшок та музичними інструментами.
2. Навчити розрізняти характер звучання музичних інструментів.
3. Ознайомити дітей з основними правилами користування та зберігання музичних інструментів.
4. Навчити елементарних прийомів гри на дитячих музичних інструментах.
5. Діти повинні знати розташування високих і низьких звуків на різних інструментах.
6. Ознайомити дошкільників з елементарними знаннями з нотної грамоти
(назви нот - до, ре, мі, фа, соль, ля, сі - і їх місце на пластинках металофонів і клавішах інших інструментах.
7. Правильно брати і витратити дихання при грі на духових інструментах , граючи на тріолах, дудочках, сопілках.
8. Знаходити зручну аплікатуру, граючи на акордеонах, гармошках, баянчиках, піаніно.
9. Приглушувати звучання тарілок, трикутників, правильно тримати руки, граючи на бубні, барабані, струшуючи кастаньєтами, маракасами.
10. Користуватися елементарними динамічними відтінками.
11. Грати найпростіші пісеньки, поспівки, танцювальні мелодії.
12. Грати в ансамблі, своєчасно вступати в гру і закінчувати її.

Основне завдання педагогів – навчити дітей грати на музичних інструментах і тим самим викликати інтерес до музики, бажання самостійно виконувати музичні твори.

Музичний репертуар для дитячих музичних інструментів має бути високохудожній і доступний. Згідно вимог програми він складається з творів чи уривків класичної музики, сучасних композиторів і народної музики, найрізноманітніший за тематикою, жанрами.

Репертуар для гри на музичних інструментах можна умовно розподілити так:

- маленькі п'єски для початкових вправ;
- поспівки, пісеньки, лічилки для індивідуальної гри;
- п'єси, пісні для колективного виконання.

3

Існує певна класифікація дитячих музичних інструментів та музичних іграшок. Їх можна поділити на:

Струнні – цитри, домри, балалайки, гітари, гуслі, бандури. Звуки на них виникають, коли дитина торкається струн пальцями чи медіатром (тонка пластинка з пластмаси).

Духові – флейти, саксофони, кларнети, дудочки, сопілки, тріюли, губна гармоніка, „мелодії». Звуки виникають при вдунанні повітря у трубку інструмента, а іноді при видиханні його із трубки.

Клавішно-язичкові – баяни, акордеони, гармонії, гармошки. Звук виникає коли натискають на клавішу.

Ударно клавішні – іграшкові роялі, піаніно. Звук викликає удар молоточка по металевих пластинках, який виникає, коли натискають на клавішу.

Ударні – бубни, барабани, кастаньети, трикутники, мара каси, тарілки, дзвіночки, металофони, ксилофони, тарахкальця. Звук виникає при ударі рукою чи паличкою по тілу інструмента, що має властивість звучати.

Залежно від способу звукодобування і характеру звучання дитячі музичні іграшки і музичні інструменти можна згрупувати в певні види:

Неозвучені. Це іграшки, які відтворюють зовнішню подобу музичних інструментів, наприклад піаніно з німою клавіатурою. Вони призначені для того, щоб створювати ігрові ситуації, в яких діти, фантазуючи і наспівуючи, уявляли себе, граючими на музичних інструментах, а також для уявлення про зовнішній вигляд різних музичних інструментів. Їх можна застосовувати в різних видах музичної діяльності, а також у повсякденному житті дитячого садка та в процесі різних ігор.

Озвучені. Вони поділяються на декілька груп:

1. Іграшки інструменти із звуком невизначеної висоти: калатальця, бубни, барабани, трикутник, кастаньети, мара каси.
2. Іграшки-інструменти, що дають звук лише однієї висоти, з допомогою якого можна відтворювати різні ритми: дудочки, ріжки.
3. Іграшки з зафіксованою мелодією: органчики, музичні скриньки, музичні ящички. Вони мають механічний характер.
4. Іграшки-інструменти з звукорядом: металофони, піаніно, кларнети, труби, флейти, саксофони, баяни, гармошки, домри, балалайки, цитри, цимбали, гуслі тощо. Граючи на них, можна відтворювати різні мелодії.

4

Музичні інструменти, іграшки повинні зберігатися в добре провітреному приміщенні, не дуже вологому і не дуже сухому. Вони повинні по вазі і розмірам бути доступними для дітей дошкільного віку. Дитячі музичні інструменти, іграшки мають бути добре настроєні, чисто і красиво звучати, мати визначений чистий тембр звучання, бути зручними з точки зору розміру і ваги. Крім цього вони мають мати просту конструкцію, бути міцними, тому що ними багато дітей будуть користуватися. Якщо дитина користується духовими інструментами, а потім передає їх іншій дитині, неодмінно треба зробити дезінфекцію (протерти спиртом або марганцівкою мундштук духового інструменту). Струнні інструменти повинні бути добре закрученими, з такими струнами, щоб діти не могли ними поранитися. Музичний керівник разом з

вихователем повинні дотримуватися основних правил користування і зберігання музичних інструментів, іграшок для довготривалого їх користування.

5

Навчання дошкільників гри на музичних інструментах – справа важка і кропітка, і, успіху в ній можна досягнути тільки при спільній роботі музичного керівника і вихователя. Допомога вихователя музичному керівнику полягає в тому, що він організовує дітей, сам допомагає навчати дітей гри, наперед вивчивши дитячий репертуар і оволодівши грою на дитячих музичних інструментах.

Форми роботи музичного керівника по навчанню гри на музичних інструментах різноманітні, вони, насамперед, залежать від вікових і індивідуальних особливостей дітей. Це індивідуальні заняття, які проводяться у другій половині дня, які мають тривати не більше 5-7 хвилин. Заняття в ансамблі проводяться також у другій половині дня один раз на тиждень або ще рідше і повинні тривати не більше 25-30 хвилин.

Також у дитячому садку можна організувати оркестр, у якому можуть брати участь діти різних вікових груп. Діти, які грають у ансамблях та оркестрах задовольняють свої індивідуальні запити, інтереси і звикають діяти злагоджено в колективі.

Таким чином, гра на дитячих музичних інструментах – надзвичайно цікава й корисна музична діяльність. Музичні іграшки та інструменти дають можливість прикрасити життя дошкільників, розважити їх і викликати прагнення до творчості. У процесі навчання гри на музичних інструментах добре формуються слухова уява, відчуття ритму, тембру, динаміки. Розвивається самостійність у діях дітей, їх увага та організованість.

Весь комплекс прийомів залучення дітей до цього виду музичної діяльності добре готує їх до майбутнього навчання в школі.

Література – та сама, що і до попередніх тем.

Лекція 10. Зміст і структура музичних занять

ПЛАН

1. Виховне значення музичних занять.
2. Основні вимоги до побудови та проведення музичних занять.
3. Види музичних занять.
4. Планування та облік музичних занять.
5. Роль вихователя в проведенні музичних занять.

Основні поняття: музичні заняття, види музичних занять.

Музичні заняття в дитячому садку є основною формою навчання, виховання і розвитку дітей, в ході яких здійснюється систематичне, цілеспрямоване і всебічне виховання розвитку музичних здібностей кожної дитини.

Музичні заняття проводяться одночасно з усією віковою групою два рази на тиждень у першій половині дня. Проводить музичне заняття музичний керівник, який повинен мати відповідну освіту і кваліфіковану підготовку. Разом з музичним керівником заняття проводить вихователь. Його участь у музичному занятті обов'язкова.

Структура, зміст музичних занять залежать від навчальних завдань і віку дітей. Зміст навчання включає навчання співу, слухання музики, музично-ритмічні рухи і вправи, елементи музичної грамоти та гри на дитячих музичних інструментах. Обсяг знань з цих видів діяльності визначений програмою і завданнями виховання для кожної вікової групи дитячого садка.

Заняття передбачають чергування усіх видів музичної діяльності і забезпечують цим самим різносторонній розвиток музичних та творчих здібностей дошкільників. Музичні заняття об'єднують дітей спільними радісними переживаннями, колективним виконанням пісень, таночків, хороводів, музичних ігор, вправ тощо, тобто, спільними діями, вчать культури поведінки, культури слухання музики, вимагають певної

зосередженості, уваги, уяви, фантазії, вияву розумових зусиль, ініціативи й творчості.

Тривалість музичних занять у кожній віковій групі різна: у молодших групах дитячого садка музичні заняття повинні тривати 15-20 хвилин, у середній групі – 20-25 хв., у старшій – 25-30 хв. У ясельних групах музичні заняття тривають до 15 хв.

На музичних заняття здійснюється загально виховна робота, розвиваються музичні здібності, формується творчість, ініціативне ставлення до навчального матеріалу. Навчально-виховні вимоги ускладнюються і зростають від групи до групи. На кінець навчального року діти повинні засвоїти певну суму знань, умінь і навичок, які даються на музичних заняттях.

Проведення музичних занять вимагають від музичного керівника і вихователя відповідних умінь і навичок, знання існуючих програм з музичного виховання, відповідного музичного репертуару, педагогічної майстерності і такту. Складність побудови заняття закладається в тому, по-перше, що педагогам треба переключати увагу дітей з одного виду діяльності на інший, не знижуючи емоційного настрою, піднесення, коли звучать твори різні за тематикою і настроєм. По-друге, розучування навчального матеріалу вимагає певної послідовності, насамперед, це – попереднє ознайомлення, засвоєння умінь і навичок у процесі навчання, повторення, закріплення і виконання вивченого.

Центральною фігурою на музичних заняттях є музичний керівник, а вихователь – його помічник. Так як кожен вид музичної діяльності має свої особливості, музичному керівнику треба володіти великим запасом засобів психологічного і педагогічного впливу на дітей, які повинні змінюватися залежно від рівня їх вікового розвитку, специфіки виконуваних творів і програмних завдань кожного заняття. В цілому, дотримуючись програмових вимог музичний керівник має право підбирати музичний

матеріал самостійно, на свій вибір, комбінувати види музичної діяльності, методи і методичні прийоми навчання.

Таким чином, головне завдання, яке ставиться перед педагогами на музичному занятті це – викликати у дітей інтерес до музики і музичної діяльності, збагатити їхні почуття. При виконанні цього завдання вирішуються і інші, насамперед розвиток музичних здібностей, формування основ музичного смаку і культури, оволодіння дітьми необхідними уміннями і навичками, які вони зможуть потім застосувати у повсякденному житті дитячого садка.

Щоб добитися бажаного успішного результату на музичному занятті слід використовувати різноманітні проблемні методи музичного виховання і навчання, насамперед: метод прямої дії(показ, роз'яснення) і поєднувати їх з проблемними ситуаціями, в яких дошкільник порівнює, спів ставляє, вибирає.

Завдання, які пропонуються дітям на музичному занятті поступово ускладнюються , у залежності від рівня їхнього розвитку. Не можна формально заучувати музичний репертуар, багаторазово одноманітно повторювати і муштрувати дітей. Це приводить до зниження інтересу до музичного заняття і небажання займатися музикою.

Дуже важливо вміло використовувати колективні, групові та індивідуальні завдання, враховуючи рівень кожного дошкільника. Завдання мають бути розподілені у залежності від їх складності: більш розвинута дитина (група дітей) отримує складніші завдання, менш розвинуті – простіші, але обов'язково такі, що розвивають їхні музичні здібності.

2

Готуючись до проведення музичного заняття музичний керівник і вихователь повинні враховувати такі вимоги:

- розумове, фізичне, емоційне навантаження дітей;
- послідовний розподіл видів музичної діяльності;

- підбір і розучування музичного репертуару;
- наступність у розвитку музичних здібностей;
- засвоєння знань, навичок, умінь з кожного виду музичної діяльності;
- варіантність і відповідність віковим можливостям дітей.

Структура занять має забезпечити необхідну послідовність засвоєння репертуару, програмних навичок й умінь. Послідовність включення навчального матеріалу визначається виховними та освітніми завданнями, тематикою свят та розваг, які проводяться у дитячому садку.

Структура занять має бути гнучкою і залежно від віку дітей, змісту, особливостей матеріалу видозмінюється. Можна розпочинати музичне заняття будь-яким видом діяльності, але враховувати послідовність цих видів діяльності, а також наступне:

- після ритмічних вправ, рухливих ігор, таночків не можна займатися співом і слухати музику;
- розпочинати музичне заняття необхідно під звуки маршу, щоб емоційно настроїти дітей на сприйняття музики;
- закінчувати заняття слід одним із видів музично-ритмічної діяльності;
- завдання, які вимагають достатньої розумової активності, великої уваги, слід давати дітям на початку музичного заняття.

Дуже корисно ставити перед дітьми такі завдання, які вимагають від них активності, самостійності, наприклад: вибрати інструмент, який по тембру нагадує характер музики, порівняти варіанти рухів під музику і вибрати найбільш близький і точний, що підходить конкретній дитині, знайти свої, оригінальні рухи тощо, проявити креативність.

Таким чином, структура музичного заняття включає чергування різних видів дитячої діяльності, визначається програмою і загально виховними завданнями кожної вікової групи.

У залежності від кількості дітей, музичні заняття поділяються на такі види:

1. **Фронтальні заняття**, в яких чергуються всі види музичної діяльності і які проводяться з усіма дітьми групи в першій половині дня два рази на тиждень. Структура занять має бути гнучкою та, відповідно до віку дітей, змісту, особливостей матеріалу, видозмінюватися.

Завдання традиційного заняття:

- поєднати різновиди музичного заняття з музично-хореографічними, вокально-хоровими, інструментальними елементами;
- розкрити різні види музичної діяльності людини: сприймання, виконавство, творчість.

2. **Групові заняття**, (по підгрупам), які проводяться невеликими групами, де продовжується розучування навчального матеріалу, проводиться розучування окремих номерів до свят і розваг, проводяться у другій половині дня, приблизно 15-20 хв.

3. **Індивідуальні заняття**, які проводяться для вдосконалення навиків найбільш обдарованих дітей або з метою покращення знань, умінь, навичок дітей, які погано або недостатньо добре засвоюють навчальний матеріал, малоактивних, сором'язливих, а також тих, хто довго не відвідував дитячий садок.

У залежності від змісту і структури музичні заняття поділяються на такі типи:

1. **Типові заняття (традиційні)**, які найчастіше бувають фронтальними, тобто проводяться з усією віковою групою. Починаються такі заняття входом дітей до музичної зали під музику (марш, танець), іноді без музики. Вважається, що вхід дітей на музичне заняття під звуки маршу або танцю є кращим для музичного розвитку самих дітей та їхнього настрою. Причому, слід від самого початку заняття слідкувати, щоб діти прислуховувалися до звучання музики і погоджували свої дії (ходьбу: спортивну, спокійну, помірну, з високо піднятими колінами, підскоки, тощо) з характером звучання мелодії. Закінчувати таке заняття слід тією ж мелодією маршу або танцю. Музичні твори, що звучать на початку і в кінці

заняття слід час від часу змінювати, тому що постійне звучання однієї мелодії притуплює емоційну реакцію дітей і музика починає сприйматися ними як привичний звуковий фон.

Такі заняття складаються з трьох частин. Перша частина присвячена активізації уваги дітей, настрою їх на слухання і сприйняття музики, створення робочої атмосфери. Починається ця частина з ходьби або маршу під музику. і під зміну музики повинні змінюватися рухи дітей (біг, стрибки, підскоки). Але ця частина не повинна бути дуже активною, проходити не в дуже швидкому темпі.

Друга частина – діти співають або слухають музику. У молодших групах по два твори, у старшій – може бути по три твори, згідно програми. Далі йде розучування або повторення рухливої музичної гри або таночку.

Третя частина починається з маршу або танцювальної мелодії спокійного характеру, щоб організм дитини, після рухливої частини, прийшов до норми. На кінець музичний керівник робить оцінку заняття та робить певні зауваження.

Методика проведення типових(традиційних) фронтальних занять добре розроблена і нею користуються всі музичні керівники. Структура занять має бути гнучкою та, відповідно до віку дітей, змісту, особливостей матеріалу, видозмінюватися. Завдання традиційного заняття такі:

2. Тематичні заняття, це заняття, які об'єднані однією темою. Найбільш часто рекомендують проводити їх у молодших групах з використанням ігрових елементів. Теми можуть бути різними, наприклад, „Про що розповідає музика”, „Що і як малює музика”, „Весна в музиці”, „Українська народна музика”, „Улюблені іграшки” та ін. На таких заняттях використовуються всі види музичної діяльності, які підпорядковані певній темі, і весь музичний репертуар на одну тему.

Завдання тематичного заняття: ознайомити дітей з широкою культурною та спеціальною інформацією (види та жанри музики,

творчість поетів і композиторів, специфічна термінологія, засоби музичної виразності).

Тематичні музичні заняття поділяються на такі різновиди:

- 1) на музичну тематику;
- 2) на соціальну та природну тематику;
- 3) сюжетно-тематичні.

3. Комплексні заняття, які проводяться у старшій групі, де крім видів музичної діяльності представлені образотворче мистецтво і література. Такі заняття проводяться не часто, як правило, один раз на місяць. Вони не переслідують мету навчити дітей чогось нового, а включають матеріал, який закріплює навички дітей в сфері художньої діяльності, який розширює їх кругозір і знання про різні жанри і засоби вираження мистецтва. Тематикою для побудови комплексного заняття може бути: підсумок про пори року, народний фольклор, народне мистецтво, народні свята, класична музика.

Проведення цих занять потребує серйозної підготовки всіх педагогів, які працюють з даною групою дітей. Комплексні заняття проводяться після того, як діти на занятті із малювання (аплікації), музики, художньої літератури (розвитку мовлення) засвоїли низку програмових знань. Такі заняття готують вихователь і музичний керівник разом, щоб використати всі знання й уміння, які діти отримали на інших заняттях.

Основне завдання комплексного заняття – розвиток творчих здібностей дошкільнят (образотворчих, музичних, театральних, літературних) засобами музики. наприклад:

- 1) заняття на соціальну та природну тематику («В осінньому лісі», «Проводи зими»);
- 2) заняття на тему, запозичену з казки («Три ведмеді», «Рукавичка»);
- 3) заняття на тему мистецтва («Український фольклор», «Пейзажі весни»).

Поєднання мистецтв на комплексному муз. занятті дає змогу дітям займатися різними видами мистецької діяльності:

- музичною;
- образотворчою (ліплення, малювання, аплікація);
- художньо-мовленнєвою (декламування віршів, інсценування, ляльковий театр, драматизації, підсумкові бесіди).

4. Заняття по слуханню музики, про які я вже говорила під час теми слухання і сприйняття музики.

5. Заняття по розвитку творчості, креативності, що проводяться у старшій групі.

6. Заняття з домінуванням одного виду музичної діяльності (**домінантне**). Завдання домінантного заняття:

- а) створити атмосферу, притаманну певному виду мистецтва;
- б) збагачувати уявлення дітей про особливості певного виду;
- в) удосконалювати виконавські навички, розкривати творчі вміння;
- г) розучувати музичний репертуар до свят та розваг.

4

Музичні заняття повинні плануватися заздалегідь. Існує два види планування музичних занять: календарне і перспективне.

Календарний план включає програмні вимоги поточного заняття. Репертуар і найпростіші методичні прийоми. Він складається на один-два тижні, тобто включає 2 чи 4 заняття. Оскільки заняття мають достатній обсяг навчального матеріалу, різні види діяльності, то доцільно відбити це в плані.

Перспективний план допомагає успішно здійснювати музичне виховання у всіх вікових групах. Він складається на 2-3 місяці. В ньому плануються:

- всі види музичної діяльності;
- обсяг умінь і навичок;
- репертуар із всіх видів музичної діяльності для різних груп;
- перевірка знань, якість виконання, рівень загального і музичного розвитку дітей.

5

Вихователь бере активну участь у підготовці і проведенні музичного заняття. Він повинен знати основи музичного виховання і методику музичного виховання дітей різних вікових груп, а також рівень музичного розвитку дітей на кожному віковому етапі. Також вихователь повинен знати існуючі програми з музичного виховання, завдання та музичний репертуар для дошкільників з різних видів музичної діяльності. Тобто. Він повинен вміти співати танцювати, водити хороводи, розповідати дітям про музику а також володіти навичками культури слухання музики.

Вихователь перед проведенням музичного заняття готує свою групу до нього. Насамперед він слідкує, чи діти мають зручне взуття (чешки або тапочки з закритою п'яткою), організує групу і веде до музичної зали, допомагає виконувати і розучувати різні танцювальні рухи, вправи, ігри, а також слідкує за порядком і увагою під час музичних занять.

Вихователь активно працює з дітьми при підготовці до свят та розваг, розучує у групі музичний та інший матеріал, який буде звучати на святах і в процесі розваг. Якщо у разі якоїсь причини відсутній музичний керівник, тоді вихователь може замінити його і провести самостійно музичне заняття. Тому що процес музичного виховання не повинен бути перерваний.

Присутність вихователя на музичних заняттях сприяє кращому засвоєнню музичного репертуару і практичному оволодінню методикою музичного виховання.

Таким чином, організація музичного виховання і вдале проведення музичних занять залежить від тісної співпраці музичного керівника і вихователя.

Лекція 11. Самостійна музична діяльність дітей. Музика в повсякденному житті дитячого садка

ПЛАН

1. Характеристика і джерела самостійної музичної діяльності.
2. Види і форми самостійної музичної діяльності.
3. Музика на прогулянці, в ході інших занять та дитячих іграх.
4. Використання музики на фізкультурі і ранковій гімнастиці.

Основні поняття: самостійна музична діяльність, форми, джерела самостійної музичної діяльності.

При самостійній музичній діяльності діти з власної ініціативи грають, водять хороводи, танцюють, співають, підбирають нескладні мелодії на дитячих музичних інструментах. Вони можуть самі організувати ігри в „концерти”, „театр”, „виставу” (з іграшками, з ляльками). Дитяче музичне виконання характеризується тим, що дитина повинна сама орієнтуватися в музиці - заграти, проспівати, затанцювати, щось відтворити або створити. Для характеристики самостійної дитячої діяльності необхідно знати джерела, звідки діти черпають свої музичні враження, а також інтереси дітей, їх улюблені пісні, танці, ігри, хороводи, якому виду діяльності вони надають перевагу, а також форми організації самостійної діяльності.

Джерелами самостійної музичної діяльності є насамперед музичні заняття, на яких діти розучують пісні, танці, хороводи, ігри, вправи. На заняттях дошкільників весь час спонукають до самостійних дій. Знання, які діти здобувають на музичних заняттях, вони переносять у самостійну діяльність. Наприклад, на заняттях діти багато співають у супроводі музичного інструмента. Музичний керівник разом з вихователем вчать співати і без супроводу, і чим більше вони будуть так співати, а також індивідуально, тоді самі зможуть без підтримки фортепіано, за власним

бажанням співати, наприклад на прогулянці. Це і буде самостійна діяльність дітей.

Крім занять, джерелом самостійної музичної діяльності виступають свята, розваги. Враження, які діти отримують від музики, пісень, танців на святах і розвагах вони можуть самостійно використати у іграх будь-який час. Причому, чим яскравіші враження від свят і розваг, тим діти краще проявляють себе в самостійній діяльності.

Джерелом для самостійної діяльності є також музика, яка звучить у сімейному колі. Якщо у сім'ї співають, слухають музику, дивляться музичні телепередачі, тоді дитина теж буде збагачуватися музичними враженнями, це сприяє позитивному музичному розвитку її, і вона буде самостійно музикувати.

Останнє джерело самостійної музичної діяльності – це мультфільми і дитячі фільми з музичним супроводом, казки з музичним супроводом, які викликають у дітей бажання повторювати пісні, які їм сподобалися.

Таким чином, основними джерелами самостійної музичної діяльності дітей дошкільного віку є музичні заняття, свята і розваги, музика в сім'ї, а також дитячі фільми та мультфільми.

Розвиток самостійної музичної діяльності залежить від:

- наявних у дітей умінь і навиків;
- наявності різноманітного музичного обладнання у групах;
- продуманого і тактовного керівництва зі сторони педагогів і вихователів.

2

Найбільш великі можливості для самостійної діяльності дітей викликають музичні ігри, співи й танці. Іноді їх включають у сюжетно рольові ігри, а часом вони займають основне місце.

Серед ігор основне місце належить „музичним заняттям” і „концертам”, що ґрунтуються на досвіді, який діти здобули, в основному, на музичних заняттях.

Граючи у музичні заняття діти розподілять між собою ролі муз керівника, вихователя. У процесі гри копіюють структуру заняття, поведінку й інтонації дорослих.

У концерті діти організують чергування концертних номерів, найяскравіші враження для самостійної діяльності у дітей з'являються після свят і розваг. Також для самостійної музичної діяльності велике значення мають ігри, в яких використовується музика.

Форми організації самостійної діяльності дошкільників різноманітні. Індивідуальні самостійні вправи дитини виступають як закріплення умінь і навичок, набутих на музичних заняттях, на святах і розвагах.

Діти повторюють не лише знайомі ігри, танці, пісні, а й окремі їхні елементи. Дії дітей мають характер вправ: вони навчають одне одного виконувати, наприклад, крок польки, вальсу, правильно співати мелодію пісні, самі підмічають неточності у виконанні тих чи інших дій, показують як треба правильно поспівати, потанцювати.

Крім індивідуальних самостійних вправ формами самостійної музичної діяльності є різноманітні музичні і дидактичні ігри.

Таким чином, самостійна музична діяльність дітей дошкільного віку має ініціативний, творчий характер, що ґрунтується на набутому досвіді, характеризується різноманітністю форм і є початковим виявом самоосвіти.

3

Керування самостійною музичною діяльністю значно відрізняється від прийомів навчання і виховання. У самостійній діяльності дитина сама обирає собі заняття, визначає і реалізує свої задуми. Керівництво з боку педагогів стає непрямим, опосередкованим. Вихователь набагато більше здійснює керівництво самостійною музичною діяльністю ніж музичний керівник, тому що проводить з дітьми значно більше часу. Він намагається впливати на музичні враження дітей, які вони винесли з дитячого садка і сім'ї, вносити в них корективи, збалувати їх, організовує умови, що

сприяють розгортанню діяльності дітей за їхньою ініціативою. Вихователь повинен бути тактовним, стати ніби співучасником дитячих ігор.

Самостійна музична діяльність вимагає створення певних зовнішніх умов, певного матеріального середовища. Дітям важливо мати свій „музичний куточок”. У розпорядженні дітей має бути невелика кількість інструментів, настільних музично-дидактичних ігор та інших саморобок (ноти, піаніно з намальованою клавіатурою, нотне лото та ін.).

Основна лінія поведінки вихователя в керуванні самостійною музичною діяльністю – це співучасність у ній. Дорослий ніби радиться з дітьми: „Як би нам краще розкласти музичні інструменти, щоб усім було добре їх брати і грати?”, „Я ось так умію грати, – каже вихователь і показує прийоми гри на інструменті, і тут же відходить в сторону. Вихователь ніби включається у спільну гру з дітьми, може регулювати поведінку малоактивних або занадто активних дітей. Необхідно заохочувати дітей, сприяти, стимулювати, збуджувати інтерес до самостійної музичної діяльності дітей, але не повчати, як на музичному занятті. За організацію самостійної музичної діяльності у дитячому садку відповідає саме вихователь.

Музичний керівник бере активну участь в розвитку самостійної музичної діяльності дітей. Він забезпечує на заняттях засвоєння необхідного репертуару, способів музичної діяльності, допомагає вихователеві підвищити якість його співу, танцю, гри на інструментах, спільно планує самостійну діяльність.

Щоденна робота з кожною дитиною, знання її інтересів, запитів, нахилів, здібностей дають можливість вихователеві разом з музичним керівником здійснювати музичний розвиток усіх дітей. Музичний керівник консультує вихователя, дає необхідні поради, подає практичну допомогу в керуванні самостійною музичною діяльністю дошкільників.

Музику можна використовувати від час прогулянок, з дітьми різного віку. Це може бути прогулянка в ліс, де діти гуляють, збирають квіти, трави і при цьому співають, водять хороводи або грають у рухливі музичні ігри. Також співати діти можуть йдучи на екскурсію, гуляючи на вулиці у вільний від занять час. Головна умова при цьому, щоб на дворі було тепло і не соро. Вихователь може брати участь у грі чи разом з дітьми співати, але при цьому він не повинен повчати і виправляти дітей, як на музичному занятті.

Дуже часто у різних дитячих іграх використовується музичне мистецтво. Діти граються в «музичні заняття», «концерти», танцюють, виконують пісні, поспівки, вивчені на заняттях.

У цих іграх вихователь допомагає поділити ролі, підібрати музичний супровід із записами танцювальних та інших мелодій. Ігри із застосуванням музики розвивають музичний слух, музичну пам'ять, творчі здібності. В таких іграх можна використати музичні іграшки та інструменти, наприклад: цитру, металофон, дзвіночки, тріоли, та інші дитячі музичні інструменти.

Музика в різних видах діяльності дітей дошкільного віку повинна знайти застосування завдяки активній організаторській діяльності вихователя. Використання музичних творів у повсякденному житті збагачує дітей новими враженнями, сприяє розумовому, естетичному розвитку, розширює кругозір, а також сприяє розвитку самостійності, активності та творчої ініціативи.

У використанні музики в повсякденному житті дитячого садка велику допомогу вихователеві повинен надавати музичний керівник.

Використання музики в повсякденному житті дитячого садка проводить вихователь, а музичний керівник тільки консультує його.

У дитячому садку музику використовують на ранковій гімнастиці і фізкультурі, це підвищує якість виконання дітьми фізкультурних вправ, а також допомагає організації дитячого колективу.

Використання музики на фізкультурі і ранковій гімнастиці підвищує настрій дітей, організовує їх рухи, покращує осанку дітей, надає рухам виразності, допомагає більш точному виконанню різноманітних рухів.

Слід зауважити, що музика та фізичні рухи мають спільні, загальні параметри, які об'єднують їх, а саме:

1. Часові характеристики (початок і кінець руху, звучання, темп, ритм).
2. Динаміка (що гучніша музика, то більша амплітуда руху).
3. Форми музичного твору та структура рухової композиції).

Взаємопов'язаними є завдання фізичного і музичного розвитку, що реалізуються у процесі занять із музики так з фізичної культури, а саме:

1. Розвиток рухових якостей (спритності, гнучкості, витривалості).
2. Формування рухових умінь та навичок у фізичних і танцювальних вправах.
3. Формування правильної постави, гарної ходи.

Існує також єдність між рухами і музикою. Так на заняттях з фізкультури дітей вчать правильно ходити, бігати, стрибати під музику. На музичних заняттях ці рухи закріплюють та вдосконалюють. І навпаки, на музичних заняттях розучують танцювальні рухи (присідання, гопак з розведенням рук у боки, боковий галоп тощо), а на заняттях з фізичної культури ці рухи закріплюються як елемент основних рухів (ходьба по гімнастичній лаві з елементами гопака, біг з елементами бокового галопу тощо).

Комплекс вправ для ранкової гімнастики наперед розучується з дітьми на фізкультурі без музичного супроводу. Вихователь може застосовувати музику тоді, коли діти добре засвоїли всі необхідні рухи і вправи, які будуть використовуватися на ранковій гімнастиці. Наприклад,

поступово музика вводиться при виконанні дихальних вправ, стрибків, нахилів, рухів з предметами (палками, обручами, стрічками). Якщо виконуються вправи для профілактики вад стопи, музика не використовується.

Мета використання музики на ранковій гімнастиці – це створити в дітей радісний настрій на весь день. Тому музика може бути використана тоді, коли діти добре засвоїли вправи і рухи, а також тоді, коли вона не знижує темп виконання рухів і вправ, не створює лишніх пауз між вправами. При підборі музичних творів слід пам'ятати про те, що рухи відповідали формі і характеру музичного твору. Добираючи музичний супровід треба враховувати фізіологічне навантаження, вікові та індивідуальні особливості дітей, умови дитячого садка.

Якщо ранкова гімнастика проводиться на повітрі, слід пам'ятати про те, що звуки на вулиці поширюються нерівномірно і можуть бути не всіма почуті. Треба продумати, де поставити джерело звуку, щоб усі дошкільники добре чули музичний супровід.

Треба зауважити, що прохолодного ранку слід трохи прискорити темп виконання рухів і вправ, і навпаки, в жарку погоду – знизити, сповільнити темп виконання. В такому випадку гімнастику можна робити без музичного супроводу.

На фізкультурі музика може звучати епізодично: під час ходьби, бігу, підстрибувань, деяких загально розвиваючих вправ. Основна частина заняття проводиться без музики.

Виконання фізичних вправ під музику можливе в тих дитячих садках, де добре поставлена робота з фізичного і музичного виховання, тобто більшість дітей кожної вікової групи можуть успішно впоратися з програмовими вимогами.

Застосування музики в процесі вивчення фізичних вправ залежить від етапів їх розучування. При ознайомленні з фізкультурним рухом, його показі музика полегшує сприймання.

Розучування окремих елементів руху проводиться без музики, оскільки її сприймання на даному етапі знижує свідоме керування руховими навичками і може привести до механічного відтворення їх. Коли вправу освоєно, її знову проводять з музичним супроводом. Така методика навчання підвищує точність, чіткість виконання рухів, їх виразність.

Для музичного супроводу основних видів рухів у вправах використовується народна, класична та сучасна музика. Виконання музичних творів має бути якісним, точним і правильним.

Таким чином, використання музики на фізкультурі та ранковій гімнастиці сприяє підвищенню настрою дітей, а також помагає зміцненню їхнього організму.

Література

Та сама, що і до попередніх тем

Тема № 10. Свята, розваги в дитячому садку

ПЛАН

1. Види свят та їх коротка характеристика.
2. Підготовка до свята та методика його проведення.
3. Розваги, види розваг.
4. Використання музичного мистецтва під час проведення свят і розваг.

Основні поняття: свята, розваги, вихователь, діти дошкільного віку.

Серед багатьох форм організації вільного часу дошкільників значне місце належить різноманітним святам та розвагам. Свята і розваги – це своєрідні форми організації життя і діяльності дитячого колективу. Процес підготовки до будь-якого свята чи розваги вимагає великої кропіткої роботи з боку вихователів, музичного керівника і самих дітей, допомагає зближенню дитячого та педагогічного колективів і позитивно впливає на якість всієї навчально-виховної роботи в дошкільному закладі.

Свята бувають різні: міжнародні, державні, професійні, традиційні і нетрадиційні, релігійні.

Під час проведення свят розв'язується одне з головних завдань виховання – всебічний і гармонійний розвиток дітей. У кожному святі, яке проводиться з дітьми різного віку поєднуються різні види діяльності: літературна, музична, художня, театральна, хореографічна. Кожне свято – це урочиста подія, яка створює насамперед у дітей піднесений настрій, викликає позитивні емоції, допомагає розкриттю та розвитку творчих здібностей.

2

Підготовку до свята, підбір чи складання сценарію, його проведення і закріплення винесених дітьми вражень можна розглядати як ланки єдиного педагогічного процесу в дошкільному закладі.

Важливу роль в організації і проведенні свята відіграє його оформлення відповідно до теми святкового ранку, яке може проходити за участю самих дітей одного або різного віку, а також за участю педагогів. Слід пам'ятати, що у виступах на святі повинні брати участь усі діти певної вікової групи. Кожна дитина повинна виступити якщо не індивідуально, то з невеликою групою дітей. Причому колективні виступи на святі завжди чергуються з індивідуальними. Цю особливість будь-якого свята треба враховувати, коли складається сценарій заходу.

Найвідповідальнішою на святі є роль ведучого, яку виконує вихователь. Його емоційність, жвавість, вміння безпосередньо спілкуватися з дітьми, виразне виконання текстів багато в чому впливають на загальний настрій і темп ведення свята. Ведучий повинен не лише добре знати програму, сценарій свята, а й уміти швидко реагувати на несподівані випадкові зміни.

Будь-яке свято потрібно проводити в доброму темпі. Розтягнутість виступів, надто велика їх кількість порушують єдину лінію емоційно-фізіологічного навантаження. Уникнути цього допомагає насамперед активна участь дорослих у святі.

Крім свят, передбачених програмою, ефективними можуть виявитись тематичні музичні, художні та літературні свята, які можна проводити з дітьми різного дошкільного віку у першій половині дня. Тематика таких свят може пов'язуватися з навчальною програмою або визначатися календарем мистецьких подій. Важливу роль у визначенні тематики відіграють традиції садочка (наприклад, творчі зв'язки дитячого садка з діячами літератури, музики, образотворчого мистецтва тощо). В усіх випадках важливою умовою проведення свята є створення такої педагогічної ситуації, яка сприятиме залученню якомога більшої кількості дітей до їх участі, а також створення якісного, професійного сценарію. Тема свята має бути цікавою, привабливою і доступною для всіх дітей – потенційних учасників.

Підготовка мистецького свята має свої особливості, це кропітка справа, що потребує від організаторів і учасників виконання домашніх завдань у різних напрямках: конкурси на визначення назви, девізу свята, виготовлення запрошень, афіші, програми, підбір літературного, художнього, музичного матеріалу, конкурсів та ігор, пошуки вдалої емблеми або епіграфу тощо. Домашні завдання передбачають підготовку костюмів, реквізиту, художнього оформлення місця проведення (звуку, світла, декорації), а також вивчення художніх текстів, оскільки мистецьке свято – це завжди синтетичне, театралізоване дійство, йому необхідні і драматургія, і зовнішнє оформлення. Іноді для учасників свята необхідна допомога батьків, особливо у пошуковій роботі: перегляді домашніх бібліотек, фонотек, репродукцій, виготовленні костюмів, альбомів, репетиційному процесі тощо. Батьки запрошуються як глядачі, а також можуть брати безпосередню участь у святі.

Готуючи свято, треба пам'ятати, що концертні номери, які звучать на ньому, можуть бути різними за рівнем професійної майстерності їх виконання, і слухацька аудиторія також не завжди підготовлена до їх сприйняття. Тому, особливо, перші номери не повинні бути довготривалими, вони мають вміло чергуватися з поетичними та прозовими, вокальними, інструментальними та хореографічними. Головне, щоб вони виконувалися щиро і виразно.

Всі свята готуються і проводяться згідно із загальною методикою, але, разом з тим, кожне свято має свої особливості підготовки і проведення, які насамперед залежать від віку дітей, тематики, навчально-виховних завдань та місця проведення.

3

Розваги, як правило, проводяться здебільшого в другій половині дня. Організацією і підготовкою розваг здебільшого керують вихователі.

Основна мета розваг – викликати у дітей радісні відчуття, розвинути

інтерес до різних видів мистецтв, підвищити життєвий тонус, встановити більш тісний контакт між педагогами та учнями.

Розваги поділяються на три групи:

- 1) організовані для дітей дорослими;
- 2) які проводяться при участі педагогів;
- 3) організовані дорослими при участі дітей.

Існують такі різновиди розваг: концерт, ляльковий театр, тіньовий театр, театр 5 пальців, інші театралізовані вистави, інсценізація віршів, казок, байок, пісень, дні народження, слухання радіо і перегляд телепередач, спортивні заходи тощо.

Для проведення будь-якого виду розваг складається сценарій або план, у якому послідовно викладаються окремі елементи дії, розкривається тема, спрямування виступів, передбачаються методи, які підвищують активність учасників, а також вказується приблизне оформлення розваги. Насамперед визначається тема й ідея розваги.

Якщо розвага проводиться у формі театралізованої дії, тоді перед її початком дається коротка розповідь про те, що зараз буде показано. Далі розгортається основна дія сценарію, що має відповідати таким загальним вимогам:

- кожен епізод повинен бути пов'язаний з попереднім і наступним;
- дія розгортається по наростаючій лінії від слабших до емоційно сильніших епізодів;
- кожен епізод повинен мати внутрішню логіку побудови і закінчуватися раніше, ніж починається наступний.

Ідея всього сценарію театралізованої розваги сконцентрована в кульмінації. Закінчення (фінал) має бути побудований таким чином, щоб усі учасники могли виявити свою творчість та активність.

Різні види розваг треба відповідним чином планувати. Це допоможе педагогам організувати роботу з дошкільниками при підготовці і проведенні розваг. У плані необхідно зазначити, хто відповідальний за

підготовку та оформлення костюмів, атрибутів, за загальну організацію і проведення розваг. Кожен вид розваг має свій зміст, свій репертуар і відповідні виховні завдання.

4

Значне місце в проведенні розваг займає музичне мистецтво, яке супроводжує дії учасників, а потім входить у повсякденне життя школярів, стає їм близьким і улюбленим. У розвагах музика використовується по-різному: в одному випадку становить основний зміст (концерт, музичні ігри, інсценізація пісень), в іншому – застосовується принагідно (театралізовані вистави, ігри-драматизації), а також може використовуватися епізодично (дні народження, спортивні змагання, вікторини, конкурси). Важливо вміло добирати музичні твори різних жанрів для розваг, враховуючи їхню педагогічну цінність.

Складніший музичний матеріал може виконуватися дорослими (в концертах), а також можна використовувати аудіо записи, але тільки в тому випадку, якщо він доступний сприйняттю і розумінню дітей певного віку.

Найпоширеніші види розваг для дітей молодшого дошкільного віку – це ігри-драматизації, спектаклі ляльок, театралізовані ігри, інсценізації та дні народження. Дітям подобається самим розігрувати дії казок, байок, знайомі літературні сюжети. Наприклад, ляльковий театр перетворюється для них на справжнє свято.

Театралізовані вистави найчастіше готують вихователі. Учасниками ігор-драматизацій можуть бути й самі діти. Віковий склад виконавців визначає ступінь складності репертуару. Вихователі разом із музичним керівником допомагають дітям створювати ту чи іншу роль, узгоджуючи свої дії з діями інших учасників. Музичні твори в іграх-драматизаціях та театралізованих виставах звучать у ході сюжету, коли персонажі співають, танцюють чи просто слухають музику, яка вводиться з метою створення певного настрою як музичний супровід або фон. Треба пам'ятати, що

музика в спектаклях не повинна звучати весь час, а має бути своєрідною окрасою, щоб не порушувати сприймання змісту п'єси і не відвертати увагу глядачів від основної дії.

Музика, що відповідає змістові розваг, правильно характеризує персонажів, збагачує дітей новими враженнями, допомагає розвивати їх естетичні почуття.

Таким чином, свята і розваги – це важлива частина всього виховного процесу, одна з форм музичного розвитку дітей дошкільного віку. Вони активно впливають на формування особистості дошкільнят, дають змогу виявити свої навички, вміння, творчу ініціативу, підводять певний підсумок виховної педагогічної роботи.

Тема № 18. Технологія організації дитячого свята

План

1. Робота над сценарієм.
2. Методика організації і проведення дитячого свята.

Ключові слова: сценарій, сценарна робота, драматургія свята.

Свята у дитячому садку мають свою мету і завдання, одна з них – це створення у дітей радісної атмосфери, формування позитивного емоційного настрою, святкової культури, що дозволяє їм дізнаватися про традиції свята. Дуже важливо при підготовці і проведенні святкових ранків не допустити формалізму й одноманітності. Необхідно наперед продумати художні елементи свята, створити відповідний сценарій, у якому правильно підібрані пісні, вірші, музика, ігри, танці. Адже підготовка до свята викликає у дошкільників інтерес, захоплення до святкового дійства, і на основі цього інтересу формуються їхні морально-етичні якості. Саме головне є те, щоб діти не були пасивними глядачами, слухачами і учасниками урочистостей, а були активними учасниками. Якраз для цього слід підготувати грамотний сценарій дитячого свята.

Основою будь-якого святкування у дошкільному закладі є сценарій, який підбирають або самостійно пишуть педагоги. Найчастіше розробляє сценарій дитячого свята музичний керівник, але йому допомагає і вихователь.

Сценарій дитячого свята – це детальна розробка змісту і ходу дійства. У ньому послідовно, взаємопов'язано визначається все, що буде відбуватися. У сценарію розкривається тема, вказуються переходи від однієї частини до іншої, вносяться відповідні твори або уривки з них. Прийоми активізації учасників свята, опис художнього оформлення і спеціального обладнання теж включаються у сценарій. Таким чином, сценарій свята – це послідовна, розроблена програма організації дитячого святкового ранку.

Сценарій є вихідним компонентом втілюваного педагогом дійства, поданого у літературному вигляді. Поняття сценарій є близьким таким поняттям як «схема», «план».

Роботу над сценарієм необхідно проводити у певній послідовності:

1. Складання сценарного плану.
2. Збирання сценарного матеріалу.
3. Створення чернетки сценарію.
4. Створення чистового варіанту сценарію.
5. Сценарний план має складатися з таких елементів:
 - тема сценарію;
 - ідея сценарію;
 - композиція сценарію;
 - дійові особи сценарію;
 - конфлікт сценарію;
 - художній образ сценарію;
 - жанр сценарію;
 - наскрізна дія сценарію;
 - засоби театралізації сценарію;
 - прив'язка сценарію (орієнтація на певну аудиторію);
 - монтаж сценарного матеріалу;
 - назва сценарію.

Для створення сценарію педагоги збирають найрізноманітніший матеріал (художній, документальний, літературний, образотворчий, звуковий, музичний). Сценарний матеріал складається з таких елементів:

- прозових, віршованих творів різних жанрів і тематичних напрямків одного або різних авторів, цілком або у фрагментах (для старшого дошкільного віку);
- концертних номерів різних жанрів одного або різних (найчастіше) авторів;
- сценічного оформлення відповідно до тематики свята.

Складаючи чорновий варіант сценарію, слід пам'ятати, що форма літературної фіксації сценарію має складатися з прямої мови персонажів, а також ремарок (авторських вказівок). У сценарію не повинно бути довгих монологів чи діалогів, другорядних дрібниць та постановчих подробиць. Також кожний сценарій повинен відповідати віку дітей, бути доступним, зрозумілим і легко запам'ятовуватися.

Чистовий варіант сценарію має бути написаний дуже чітко, виразно, або надрукований на папері формату А-4.

Титульний аркуш оформляється за певними правилами. Умовно текст, що розміщується на титульному аркуші, поділений на три групи, розміщується горизонтально у три „поверхи”: найвищий, верхній поверх складається з кількох рядків, у яких зафіксована організаційна приналежність автора до якоїсь певної сфери діяльності. Якщо йде мова про студентський сценарій, це назва відомства, тобто міністерства, до якого належить вищий навчальний заклад, наприклад:

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ

Нижче розміщується повна назва учбового закладу:

ДВНЗ «ПНУ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»

Ще нижче стоїть найменування факультету, інституту, на якому вчиться автор сценарію:

ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Далі – назва кафедри, яка відповідає за викладання даного предмету, це останній напис у цьому поверху:

КАФЕДРА фахових методик і технологій початкової освіти

Середній „поверх” розміщується приблизно посередині паперового аркуша. Це назва сценарію, яка повинна бути виділена місцем свого розташування, розміром літер або їх написанням, кольором або підкресленням.

У лапки назва сценарію береться лише в окремих випадках:

1. Коли назвою сценарію є цитата.

2. Коли назва сценарію стоїть у певному контексті, наприклад: ...Улюбленій мамі присвячений сценарій „Матусю, рідненька моя!”, в якому йдеться...

3. Коли назвою є слово або фраза, що вживається у зворотньому розумінні, наприклад: „Красивість”, а йдеться в ньому, навпаки, про некрасиве і потворне.

В усіх інших випадках лапки не ставляться.

Слід пам'ятати, що назва сценарію не може бути замінена визначенням жанру. Наприклад, іноді замість назви сценарію помилково ставлять жанрове визначення :

Сценарій дитячого новорічного свята

Таке визначення на титульному аркуші може бути, але трохи нижче назви, як доповнення та пояснення. Помилковою є така назва сценарію:

Свято зустрічі весни

Помилка тут полягає в тому, що сценарист створює не свято, а сценарій свята, отже, у цій назві не вистачає слова „сценарій”.

У нижньому „поверсі” титульного аркуша містяться відомості про характер роботи (навчальний, контрольний, курсовий сценарій) та відомості про автора, тобто вказується, на якому факультеті, відділенні, інституті, спеціалізації навчається студент, його прізвище, ім'я, по батькові. Ця інформація розміщується у нижній третині аркушу справа, наприклад:

Контрольна робота з курсу

„ММВ дошкільників ”

Студентки ДОПО-21

Василів Тетяни Іванівни

Нижче розміщуються відомості, що стосуються викладача, його науковий ступінь, звання, ініціали та прізвище, наприклад:

Педагог –

к.п.н., доц. Федорів І.А.

До найнижчого „поверху” тексту титульного листа відносяться рядки, в яких вказується назва міста та рік створення, наприклад:

Івано-Франківськ

2016

Таким чином, оформлення сценарію повинно відповідати певним правилам, назва сценарію має бути оригінальною, не схожою на інші, короткою, змістовною, точною, не дуже складною або надто довгою, поєднувати в собі як цінну інформацію щодо змісту сценарію, так і мати певне художнє та емоційне забарвлення.

Одна з головних умов щодо обсягу сценарного матеріалу полягає в тому, що сценарій не може бути занадто довгим, так само як і саме видовище, що ставиться за цим сценарієм. Залежно від віку дітей, для яких розрахований сценарій, він може бути довшим або коротшим. Набраний на комп'ютері, сценарний матеріал півгодинного заходу може займати приблизно 4-6 сторінок друкованого тексту на папері формату А-4.

Тривалість заходу визначає автор сценарію, який повинен враховувати вік дітей, їхні індивідуальні особливості, і пам'ятати, що кожне свято за створеним сценарієм повинно тривати певну кількість часу, відведена для кожної вікової групи. Заходи на 1 годину і більше для дітей дошкільного віку неприпустимі.

Якщо сценарний матеріал створюється студентами, то в кінці сценарію необхідно вказати джерела, які використовувалися при роботі над даним твором, згідно з існуючими правилами щодо складання списку літератури.

Перед проведенням заходу по створеному сценарію необхідно попередньо повідомити глядачів. Це найчастіше робиться за допомогою афіші (оголошення) або запрошення. Приблизний текст афіші готується тоді, коли вже добре відпрацьований творчий задум, існує остаточний варіант сценарного плану усього заходу або взагалі готовий сценарій, існує

загальна домовленість про зміст, час і місце проведення, а також найважливіший елемент, без якого не може бути афіші – назва заходу.

Афіша не повинна бути дуже складною, заплутаною, занадто яскравою чи розмальованою, вона буде вдала тільки тоді, коли її текст легко сприймається і добре запам'ятовується. Тому дуже уважно слід підбирати для афіші якість паперу, розмір, зміст напису, розмір літер, друкарський шрифт, їх розташування, фарби та кольори, наявність чи відсутність у структурі афіші фотографій, малюнків тощо.

Афіша може бути текстовою, без зображень, діловою, без зайвих емоційних зображень, а також і такою, яка торкається людських почуттів.

Запрошення – це ще одна важлива складова сценарної роботи. У дещо іншій формі, трохи спрощеній, запрошення повторює інформацію афіші, але разом з тим існує певна відмінність між ними. Якщо інформація на афіші звернута до всіх потенційних глядачів, то запрошення призначене конкретно певній людині чи групі, як правило це батьки, завідувач дитячої дошкільної установи, методист, інші вихователі.

Тому запрошення починається із звернення, із прізвища, імені та по батькові глядача, що вписується або вдруковується у вільне місце в тексті. Крім того, запрошення за розміром менше, ніж афіша, форма його може бути довільною, його можуть виготовити самі діти або скористатися готовими листівками, де вписується певний текст.

Зміст запрошення майже не відрізняється від змісту афіші, разом з тим воно має і свої особливості. Велике значення у структурі запрошення має розташування окремих фраз, слів, шрифту, колір друку, фотографії, малюнки та елементи орнаменту.

Іноколи до афіші та запрошень додається ще й програма, яку частіше називають програмкою. У програмці дається певна додаткова інформація, в ній може бути перелік дійових осіб, виконавців головних ролей чи концертних номерів, короткий переказ вистави. Як правило, програмку оформляють яскраво, оригінально, і її можна залишити в себе як пам'ятний

сувенір. До оформлення запрошення і програмки можна залучити дітей молодшого і старшого дошкільного віку.

Таким чином, робота над сценарієм вимагає великих зусиль, певних умінь і навичок, творчого підходу та професійного розв'язання тих проблем, які виникають під час роботи над ним.

Сценарій повинен бути написаний за усіма існуючими правилами та законами, професійно оформлений, мати додаток у вигляді сценарного плану, макету афіші, запрошення, програмки та списку використаної літератури. Студенти, які займаються створенням сценарію, за яким буде проведений певний захід, повинні пам'ятати, що сценарій – це тільки перша і найголовніша ланка в сценарній роботі, кропітка праця, після якої починається робота над його сценічним втіленням.

2

У науковій літературі визначено етапи підготовки та проведення свята у дитячому садку. Найчастіше підготовка до свята складається з таких етапів:

1. Організаційний етап, який включає попереднє планування, коли музичний керівник і вихователь певної групи складають перспективний план дозвіллевих заходів, у якому враховується весь обсяг педагогічної роботи, терміни їх проведення і підготовки, виходячи з вікових особливостей дітей. Практикою доведено, що починати підготовку до свята потрібно не пізніше, ніж за місяць (іноді за півтора) до встановленого терміну свята.

2. Проектний етап, на якому вирішуються питання про дату, час, місце проведення свята, обговорюються питання використання матеріально-технічного забезпечення свята, а також з'ясовується головна мета свята, його завдання, спосіб їх вирішення, оформлюється сценарій, готується афіша, запрошення.

3. Сценарний етап. Це етап розробки сценарію, над яким здебільшого працює музичний керівник.

4. Підготовчий етап, на якому працюють музичний керівник і вихователь у взаємодії з батьками. Від цієї спільної роботи залежить динамічність і яскравість свята, сила його емоційного впливу на дітей. На підготовчому етапі необхідно забезпечити ефективну роботу у таких напрямках:

- **робота музичного керівника і вихователів**, яка включає:

- пошук потрібного вихідного матеріалу для свята (перечитування сценаріїв, методичних рекомендацій, різної інформації);
- розробку макетів святкового оформлення (декорації, антураж, реквізити);
- підбір музичним керівником можливого репертуару з урахуванням можливостей кожної дитини чи групи дітей;
- розробку окремих концертних номерів (сольних, групових, масових);
- попереднє ознайомлення дітей зі святом.

- **робота батьків** (відбувається у таємниці від дітей), яка включає:

- розробку і виготовлення костюмів, підбір і закупка доречних подарунків, призів;
- Інформаційну підтримку (у разі потреби).

Підготовча робота до свята повинна впливати на свідомість, розум, емоції дітей, включивши їх у суспільну діяльність. У цей період виконуються роботи з виготовлення костюмів, оформлення зали, виготовлення афіші, запрошення тощо. Подібна робота спрямовує всі творчі сили дітей на свято, закладає в душі стан передчуття радості, відкриває широкі можливості для колективної і індивідуальної самореалізації.

5. Пропедевтичний етап, тобто, введення дітей у тему та ідею свята. На цьому етапі дітям пояснюють що це за свято, з чим чи ким воно пов'язане, хто буде присутній на ньому, що будуть робити самі діти, на

появу яких улюблених персонажів можна очікувати, а також здійснюється вибір потенційних виконавців головних та інших ролей.

На цьому етапі діти мають зрозуміти своє завдання, усвідомити свою роль у підготовці і проведенні свята, розучувати вірші, пісні, танці, ігри тощо, і головне, розуміти для чого вони це роблять. Певну допомогу у введення дітей у свято можуть надати батьки (розучування репертуару, створення малюнків, аплікацій, запрошень і т. д.)

7. Репетиційний етап, який є найдовшим з усіх за часом, громіздкий за кількістю робіт, завдань і найвідповідальніший, у якому приймають участь діти, музичний керівник і вихователі.

8. Етап реалізації задуму, тобто проведення свята, на якому особливе місце займають сюрпризні моменти, які розгортаються в кінці свята. Сюрпризні моменти полягають у отриманні подарунків за гідні вчинки і гарне проведення свята.

9. Оцінювально-рефлексивний етап, підбиття підсумків, яке відбувається на трьох рівнях: індивідуально-особистісному, педагогічному і дитячому. Якщо діти використовують елементи святкового ранку вдома, у самостійній діяльності, тоді свято пройшло успішно. На педраді у дитячому садку дається оцінка проведення свята керівником дошкільної установи і методистом.

10. Післясвятковий етап - це надання дітям можливості висловлювати свої думки про свято, розповідати рідним і близьким про нього, висловлювати свої ідеї щодо проведення наступного свята.

**Тема № 11. Основні напрямки діяльності методичного кабінету.
Складові професійної майстерності музичного керівника і
вихователя**

ПЛАН

1. Роль завідуючого дитячого садка та методиста в організації музичного виховання в дитячому садку.
2. Значення методичної роботи для музичного виховання у дитячому садку.
3. Роль музичного керівника в здійсненні завдань по музичному вихованню, навчанню та розвитку дошкільників.
4. Значення вихователя в музичному розвитку дітей.

Основні поняття: музичний керівник, вихователь, методист, методична робота.

Обов'язки керівника дитячого садка полягають у наступному:

1. Контроль за процесом музично-естетичного виховання, навчання, розвитку дітей усіх вікових груп у всіх його формах (музичні заняття, свята, розваги, самостійна музична діяльність, свята і розваги, використання музики в повсякденному житті дитячого садка).
2. Перевірка знань вихователів і музичного керівника поточної роботи з методики музичного виховання.
3. Контроль за тривалістю і послідовністю музичних занять з урахуванням програмових вимог кожної вікової групи.
4. Забезпечення кабінету музики необхідним обладнанням і спеціальною музично-педагогічною літературою, наочністю, а також потрібними технічними засобами навчання та атрибутами.
5. Контроль за постановкою роботи з музичного навчання і виховання.
6. Відповідальність за створення умов роботи музичного керівника в усіх вікових групах.
7. Виділення приміщення для зберігання музичного обладнання.

Методист повинен надавати необхідну допомогу, проводити консультації, семінари, лекції, бесіди тощо по підвищенню педагогічного рівня, кваліфікації музичного керівника та вихователів.

Методист повинен володіти необхідною сумою знань з музичного виховання, бути обізнаним з методикою музичного виховання і програмовими вимогами.

Методист повинен проводити відповідну педагогічну і консультативну роботу з музичними керівниками, вихователями, аналізувати і оцінювати її. В його обов'язки входить забезпечення музичного виховання в методкабінеті, а також наступне:

1. Проводити методоб'єднання, консультації з музичного виховання, навчання і розвитку дітей дошкільного віку.
2. Організовувати курси по підвищенню кваліфікації музичних керівників і вихователів або направляти на такі курси окремих працівників в районні, обласні методкабінети, інститути підвищення кваліфікації.
3. Проводити групові і індивідуальні консультації по найважливішим і найновішим питанням музичного виховання, навчання і розвитку дітей.
4. Проводити семінарські заняття по вивченню науково-методичної та музичної літератури.
5. Проводити практичні заняття, практикуми з різними категоріями музичних керівників.
6. Відвідувати музичні та інші заняття з метою перевірки їх якості і допомоги.
7. Підвищувати музичну і педагогічну культуру музичних керівників і вихователів.

Щоб виконувати свої обов'язки методисту треба бути ерудованим в питаннях музичного виховання дітей дошкільного віку. Методист повинен намагатися по загальному кругозору, культурі, знаннях бути на крок попереду від педагогів вихователів і музичних керівників, які працюють під його керівництвом.

За загальну роботу по музичному вихованню і навчанню, за загальну спрямованість цієї роботи відповідає керівник дошкільного закладу. Насамперед завідувач дошкільного закладу слідкує за виконанням основних вимог програми, за тим, щоб у садочку був окремий кабінет музики з належним обладнанням, музичним інструментом і відповідною музично-педагогічною літературою. Для організації належної роботи необхідно мати музичні посібники, нотні збірники, музичні дитячі інструменти, іграшки.

Кабінет музики повинен бути відповідно оформленим, чистим, просторим, красивим, інструменти чисто настроєні і в достатній кількості. Необхідно мати відповідні технічні засоби (магнітофон, диски, з певним музичним репертуаром, який відповідає програмі музичного виховання в дитячому садку. Все це забезпечує завідувач дитячого садка.

2

Музичний керівник відповідає за загальну роботу по музичному вихованню, навчанню і розвитку дошкільників у дитячому садку. Він має мати відповідну музичну освіту, досконало володіти методикою музичного виховання, грати на основному музичному інструменті, володіти грою на дитячих музичних інструментах, які використовуються у дитячому садку, добре співати, вміти емоційно, цікаво розповідати про музику, організовувати і проводити свята, розваги у дитячому садку. В його обов'язки входить:

1. Систематично і послідовно проводити роботу по музично-естетичному вихованню з дітьми різного віку.
2. Проводити музичні заняття два рази на тиждень з використанням основних видів музичної діяльності, згідно розкладу, використовуючи різні форми роботи.
3. Проводити групові і індивідуальні заняття з дошкільниками.
4. Вести облік музичних знань, умінь та навичок дітей у різних вікових групах.

5. Проводити відповідну роботу з вихователями та батьками по музичному вихованню.

Музичний керівник повинен допомагати вихователю при підготовці до свят, розваг і контролювати його роботу з музичного виховання поза музичними заняттями. Він знайомить вихователя кожної вікової групи з практичним музичним матеріалом та музичним репертуаром, який вивчають діти.

3

Вихователь здійснює всю педагогічну роботу певній віковій групі дитячого садка, отже він не може бути осторонь від музично-педагогічного процесу. Вихователь, який недооцінює значення музичного виховання в педагогічній роботі, не проявляє сам інтересу до нього, не вміє викликати інтерес у дітей до музики. Вихователь повинен допомагати проводити музично-педагогічну роботу музичному керівнику, бути присутнім на музичних заняттях і разом із музичним керівником проводити музичні заняття, свята, розваги, використовувати музику в повсякденному житті дітей, у самостійній діяльності. Виявляти музичні інтереси, здібності, нахили дітей, а також створювати умови для музичного розвитку дошкільників.

Перед проведенням музичного заняття вихователь слідкує, що усі діти були відповідно одягнуті і взуті у зручне взуття (тапочки або чешки) і веде дітей до музичного залу. Вихователь повинен знати методику музичного виховання, музичний репертуар, щоб разом з музичним керівником залучати дітей до основних видів музичної діяльності.

Таким чином, за процесом музичного виховання відповідають у дитячому садку завідувач, методист, музичний керівник і вихователі.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Зінич Р. Методика музичного виховання в дитячому садку / Р. Зінич, В. Кукловська, І. Рудченко, С. Шоломович. – К.: Муз. Україна, 1974. – С. 4-6. 35. Методика музикального виховання в дитячому садку: /Под ред. Н. А. Ветлугиной. – М.: Просвещение, 1989. – С. 6-11, 13-15
2. Ветлугина Н.А. Музыкальное воспитание в детском саду. – М.: Просвещение, 1981. – С. 5-12.
3. Діючі програми розвитку дитини дошкільного віку.
4. Музичне виховання у дошкільному навчальному закладі: Збірник методичних матеріалів / Упор. І А. Романюк. – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – 104 с.
5. Рубальська Н. Календарне планування музичних занять // Палітра педагога. – 2003. – № 3. – С.27-31.
6. Слухання музики в дитячому садку. Нотна хрестоматія / Укл. Л. Ю. Судина. – Х.: Вид група «Основа», 2012. – 120 с. (Серія «ДНЗ. Музика»).
7. Співи в дитячому садку. Нотна хрестоматія /Укл. Л. Ю. Судина. – Х.: Вид. група «Основа», 2012. – 88 с. (Серія «ДНЗ. Музика»).
8. Ткачук С. Журавлик. Збірник пісень / С. Ткачук – Снятин: „Прут-Принт”, 2000.